

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ, ПРАВОВІ
ТА СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

**PSYCHOLOGICAL, EDUCATIONAL, LEGAL, SOCIAL
AND CULTURAL ISSUES OF MODERN SOCIETY**

**VIII Міжнародна науково-практична конференція
8th International Scientific and Practical
Conference**

**25-26 листопада 2025 року
November 25-26, 2025**

**м. Кременчук, Україна
Kremenchuk, Ukraine**

2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО**

ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА, ГУМАНІТАРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАУК

БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «LICHFIELD DISTRICT CITY OF SANCTUARY» (ВЕЛИКОБРИТАНІЯ)
ВИЩА ШКОЛА УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В МІСТІ КАТОВІЦЕ (ПОЛЬЩА)
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ШАКАРІМА МІСТА СЕМЕЙ (КАЗАХСТАН)
ІНСТИТУТ БЕЗПЕКИ ТА ІНФОРМАТИКИ КРАКІВСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
КОМІСІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ У КРАКОВІ (ПОЛЬЩА)
СВІТОВА АГЕНЦІЯ ПЕРЕДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ (США)
ЦЕНТР МІЖНАРОДНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ОСВІТИ УНІВЕРСИТЕТУ ЛЕСТЕРА (ВЕЛИКОБРИТАНІЯ)
ШКОЛА ПРАВА УНІВЕРСИТЕТУ ЛІБЕРТІ (США)
MAJOREL LLC (ГРУЗІЯ)

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ, ПРАВОВІ ТА
СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

**Збірник матеріалів
VIII Міжнародної науково-практичної конференції**

м. Кременчук, 25-26 листопада 2025 р.

Кременчук 2025

Редакційна колегія:

Латишева Вікторія Володимирівна – к.ю.н., доцент, декан факультету права, гуманітарних і соціальних наук КрНУ.

Артеменко Юлія Олександрівна – к.філол.н., доцент, в.о. завідувача кафедри германської філології та перекладу КрНУ.

Літвінова Ольга Володимирівна – к. психол. н., доцент, завідувач кафедри психології, педагогіки та філософії.

Маслак Володимир Іванович – д.і.н., професор, завідувач кафедри гуманітарних наук, культури і мистецтва КрНУ.

Сізова Ксенія Леонідівна – д.філол.н., професор, завідувач кафедри лінгводидактики і журналістики.

Скрипник Володимир Леонідович – д.ю.н., професор, завідувач кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук КрНУ.

Перевознюк Вікторія Вадимівна – к.пед.н., доцент лінгводидактики і журналістики КрНУ

П 86 Психолого-педагогічні, правові та соціально-культурні проблеми сучасного суспільства: Матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Кременчук, 25-26 листопада 2025 р.); [редкол.: В. В. Латишева (голова), К. Л. Сізова (відпов. секр.) та ін.]. Кременчук: КрНУ, 2025. 252 с.

До збірника увійшли матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні, правові та соціально-культурні проблеми сучасного суспільства» (Кременчук, 25-26 листопада 2025 р.).

Оргкомітет не несе відповідальності за науковий зміст і виклад матеріалу, що подано у рукописах. Для науковців, аспірантів та студентів.

Редагування збірки тез доповідей здійснювалося здобувачами вищої освіти Артемом Єременком, Іллею Жалобицьким і Марією Пуховою у межах вивчення вибіркового освітнього компоненту «Літературне редагування».

© Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського, 2025
© Автори тез доповідей, 2025

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ

Голова

Никифоров Володимир Валентинович – перший проректор КрНУ, д. б. н., професор

Члени комітету

Бучашвілі Хатуна – процесний менеджер відділу цифрової трансформації та безперервного вдосконалення процесів Majorel LLC (Грузія);

Кравчик Ельжбета – директор Інституту філології Вищої школи управління охороною праці в місті Катовіце, доктор філософії (Польща);

Мантила Юрій – професор правознавства Школи права Університету Ліберті, доктор права (США);

Осікович Жанна Михайлівна – професор Інституту безпеки та інформатики Педагогічного університету імені Комісії національної освіти у Кракові, Dr.Hab, професор (Польща);

Сатієва Шолпан Серікбосинівна – керівник Центру підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів НАТ «Університет імені Шакаріма міста Семей», к.психол.н., професор (Казахстан).

Хазаріка Анураг – декан факультету бізнес-адміністрування та менеджменту Відкритого університету XXI століття, доцент (Вайомінг, США), старший викладач Глобального міжконфесійного університету (Делавер, США), запрошений викладач Інженерної школи Університету Тезпур (Індія), доктор, професор.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНА ПРОМОВА / WELCOME SPEECH

Хазаріка А.

Від локального до глобального: внесок знань корінних народів у сталий розвиток суспільств.....	15
--	----

СЕКЦІЯ 1

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ПРОЦЕС: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ / CULTURAL AND ARTISTIC PROCESS: HISTORY AND MODERN DEVELOPMENT VECTORS

Богославська Ю.

Українська народна пісня як засіб виховання патриотизму у школярів.....	19
--	----

Войтенко А.

Українське мистецтво наївної мозаїки другої половини ХХ століття.....	21
--	----

Капелька А.

Використання штучного інтелекту під час створення графічних проєктів у сучасному дизайні.....	23
--	----

Лисенко Д.

Вплив війни та соціальних трансформацій на культурно-мистецький дискурс в Україні.....	25
---	----

Мала А.

Внесок Івана Задорожного у монументально- декоративну спадщину міста Кременчук.....	27
--	----

Маслак В., Книш М.

Цифрова наукова комунікація як інструмент популяризації науки в університетському середовищі.....	29
---	----

Махно В.

Історичні образи у формуванні візуальної айдентики України.....	31
--	----

Назаренко Я.	
Вплив кольору на емоційне сприйняття у мистецтві та дизайні.....	33
Низола М.	
Волонтерський рух як новий тип соціокультурного інституту.....	36
Пуляєв О.	
Шляхи розвитку українського музичного мистецтва під час війни.....	38
Пухова М.	
Книжкове блогерство як читацький фідбек: користь для авторів та культури.....	40
Mykolaichuk A.	
The craft of writing in the art of restoration.....	43

СЕКЦІЯ 2

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА / PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS OF MODERN SOCIETY

Барвінок І.	
Формування позитивного самоставлення у жінок середнього віку за допомогою технік тілесно орієнтованої терапії.....	46
Білоножко О.	
Інклюзивне навчання в контексті війни	48
Білоус Р., Таланова А.	
Особливості професійного благополуччя у діяльності фахівців ризиконебезпечних професій.....	50
Верескун О.	
Професійне вигорання в освітній сфері: причини, наслідки та стратегії подолання.....	55
Віднічук І., Єна А.	
Вплив цифрових технологій на психологічне здоров'я дітей та підлітків.....	57

Віднічук І., Єна А.	
Проблеми формування мотивації школярів в навчанні за сучасних умов.....	62
Дидика О., Єна А.	
Вплив автоматизації та штучного інтелекту на психологічний стан педагогічних працівників.....	64
Дніпровська Т.	
Методика викладання англійської мови студентам ЗВО на основі методу проєктів.....	66
Єна А.	
Психологічні аспекти ресурсного розвитку особистості в умовах війни.....	68
Зоря С.	
Організований туризм як засіб розвитку психоемоційної сфери молодших школярів.....	70
Керницький О.	
Психолого-педагогічні принципи розвитку асертивності особистості в процесі професіоналізації здобувачів оперативного рівня військової освіти.....	75
Ковтун М.	
Загальна характеристика психотропних засобів.....	77
Кондратенко В.	
Особистісні якості керівників на підприємствах критичної інфраструктури.....	81
Кондратенко Т., Головка Д., Горпинченко А., Михайлик М.	
Вимірювання цифрової компетентності в умовах підвищення якості освіти: психолого-педагогічний підхід.....	83
Кондрашова О.	
Особливості застосування активних методів навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням.....	85

Копилов А.	
Дослідження феномену усвідомленого батьківства у юнацькому віці.....	87
Крамаренко С.	
Психологічні чинники комунікативних бар'єрів в організаціях.....	89
Красіна А. В., Тесленко М. М.	
Зцілення колективної травми війни засобами арттерапії.....	91
Кузнецова О.	
Теоретичні та практичні аспекти організації полікультурного освітньо-виховного середовища в закладі вищої педагогічної освіти.....	93
Курінна Н.	
Від епохи Гутенберга до цифрової школи: сучасні педагогічні форми активізації читацької діяльності учнів середньої школи	98
Куян В.	
Соціально-педагогічна компетентність як складова професійної підготовки майбутніх учителів.....	101
Лавро Д.	
Формування духовних та особистісних цінностей майбутніх правників.....	103
Маркіна Л.	
Метафоричні асоціативні картки як засіб корекції самоставлення жінок.....	105
Міна М.	
Інтерактивні методи навчання на уроках української мови.....	107
Мойсеєнко Н.	
Психолого-педагогічні аспекти гейміфікації навчального процесу у закладах вищої освіти.....	109

Молодчий В.

Роль відповідальності в процесі вирішення конфліктних ситуацій у колективі.....	111
--	-----

Плаксії А.

Конфліктологічна компетентність парамедиків як необхідна навичка у подоланні бойових і гострих стресових реакцій пацієнтів.....	113
---	-----

Попова О.

Проблема самоздійснення особистості в наукових дослідженнях.....	117
---	-----

Попович Н.

Підходи та стратегії розвитку резильєнтності особистості.....	122
--	-----

Садова М.

Роль релігії та духовності в розвитку потенціалу самореалізації студентів ЗВО під час війни в Україні...	124
---	-----

Соловйов О.

Суб'єктивність versus об'єктивність: концептуальний місток між «недолугим» гуманітарним та «точним» природничим знанням.....	126
--	-----

Тарасова О., Магомадов Н.

Роль гендерних стереотипів у формуванні комунікативних патернів старшокласників.....	128
---	-----

Тимошенко З.

Профілактика розладів харчової поведінки дівчат періоду юності.....	133
--	-----

Цибін К., Єна А.

Психологічні особливості поведінки користувачів у цифровому середовищі.....	135
--	-----

Чижмак А.

Групова робота як форма взаємодії у процесі навчання говоріння іноземною мовою в старшій школі.....	137
--	-----

Штанько К.	
Формування національної ідентичності здобувачів вищої освіти в умовах війни.....	139
Шумейко О.	
Результати емпіричного дослідження прояву феномену «втома від співчуття» в HR-фахівців в умовах воєнного часу.....	142
Шумська О., Галкіна К.	
Особливості формування професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.....	144
Shumskyi O.	
Linguistic self-education as a component of professional training of a modern foreign language teacher.....	146
Smirnova Yu.	
Socio-psychological characteristics of middle-aged women.....	148

СЕКЦІЯ 3

ФІЛОЛОГІЯ І СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ / PHILOLOGY AND SOCIAL COMMUNICATIONS

Артеменко Ю., Шульженко Ю.	
Теорія перекладу і лінгвокультурологія: точки перетину.....	151
Білокінь В.	
Проблеми перекладу жартів та способи їх відтворення мовою перекладу: лінгвістичні трансформації під час перекладу гумористичних текстів.....	153
Веремєєнко С.	
Переклад як наукова дисципліна: предмет, методи, завдання.....	157
Вівчарик Н., Братчук І.	
Підтекстові смисли дитячої повісті Галини Пагутяк «Лялечка і Мацько».....	160

Гайкова А.	
Особливості фіксації травми у цифрових воєнних хроніках як жанрова трансформація щоденника.....	162
Гаспарян Д.	
Основні лексичні трансформації у перекладі.....	164
Герман Д.	
Типологічна класифікація перекладу в сучасному перекладознавстві.....	166
Гладир М.	
Переклад як багатофункціональне явище: комунікативна, когнітивна, естетична та соціальна функції.....	168
Давидченко І.	
Особисті документи у системі соціальної комунікації...	170
Дадешелі Б.	
«Вишиванка» Вікторії Сопільняк на тижні української культури в Університеті Лестера.....	172
Іщенко О.	
Поняття екстралінгвістичних факторів у перекладі.....	174
Книш М.	
Роль соціальних мереж у формуванні громадської думки.....	178
Курінна Н., Партика В.	
Переклад як культурний діалог: екзистенційно-гуманістичні виміри англomовного роману « <i>The hunters and the hunted</i> » Івана Багряного.....	180
Куценко К.	
Проблематика неперекладності англійських ідіом.....	183
Ланова І.	
Проблеми мовної підготовки здобувачів вищої освіти при викладанні дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)».....	185
Мафтин Н., Дзеса С.	
Методичні аспекти викладання творчості Тараса Шевченка у закладах вищої освіти.....	190

Омарова В.	
Мова і культура: чи формує мова наш спосіб мислення.....	194
Приходько П.	
Пригодницький жанр у сучасній літературі.....	198
Синєокий О.	
Журнальна періодика Запоріжжя.....	200
Сичова І.	
Машинний переклад і штучний інтелект: виклики для перекладача.....	202
Сізова К.	
Кременчуцькі месенджерні медіа воєнної тематики.....	205
Хміль-Чуприна В.	
Тенденції розвитку сучасної журналістики в умовах цифрової трансформації.....	207
Шишко А.	
Проблематика сполучуваності слів у сучасній лінгвістиці: теоретичні засади та семантичні аспекти...	209
Шубін А.	
Стратегії перекладу власних назв у романах Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер».....	214
Kuznietsova O.	
Humour as a tool of influence and engagement in talk-show formats.....	219
Mykolaichuk A.	
From video to text: creating academic writing tasks for psychology students with Youtube.....	222

СЕКЦІЯ 4
ПРОБЛЕМИ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У
ЗВ'ЯЗКУ З ІНТЕГРАЦІЄЮ УКРАЇНИ ДО
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ / PROBLEMS OF
IMPLEMENTING LEGAL PROCESSES RELATED TO
THE INTEGRATION OF UKRAINE INTO THE
EUROPEAN UNION

Давидов Ю.	
Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція).....	225
Дзюба А.	
Інтерпол як міжнародна правоохоронна організація.....	227
Єременко Є.	
Правове значення моменту відкриття спадщини в умовах воєнного стану: проблеми визначення часу смерті особи, зниклої безвісти.....	231
Митрофанов І.	
Становлення й основні етапи взаємовідносин України й ЄС.....	235
Моздалевський В., Демян Д.	
Адаптація законодавства України з питань цивільного захисту до стандартів Європейського Союзу.....	238
Пелих А.	
Юридичні особи в цивільному праві України.....	240
Позняк Є.	
Цифровізація земельних відносин у контексті сталого управління земельними ресурсами.....	244
Солодова Н.	
Правове регулювання безпеки праці на підприємстві в умовах воєнного стану в контексті європейської інтеграції (на прикладі молокозаводу).....	246
Троцька Я.	
Особливості правового забезпечення безпеки машинобудівного виробництва в умовах воєнного стану.....	248
Шуть А.	
Цивільна безпека як складова національної безпеки України в системі європейської інтеграції.....	250

ВІТАЛЬНА ПРОМОВА / WELCOME SPEECH

ВІД ЛОКАЛЬНОГО ДО ГЛОБАЛЬНОГО: ВНЕСОК ЗНАНЬ КОРИННИХ НАРОДІВ У СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВ

*Професор, доктор Анураг Хазаріка
декан і доцент факультету бізнес-адміністрування
та менеджменту*

**Відкритий університет XXI століття, США
старший викладач і академічний радник
Глобальний міжконфесійний університет, США**

Протягом тисячоліть люди в усьому світі жили в гармонії з природою. Вони розуміли ритм річок, мову дерев і терпіння землі. Те, що ми зараз називаємо «сталим розвитком», було для них просто способом життя. Традиційні методи ведення сільського господарства в Індії, такі як збір води, органічне вирощування та священні гаї, були розроблені для підтримки екологічного балансу. Веди навчили нас, що Земля – наша мати, і що турбота про неї – це одночасно відповідальність і благословення.

За океанами, в Латинській Америці, концепція *Viver Vivir*, або «гарного життя», нагадує нам, що справжній прогрес полягає в тому, щоб жити добре, разом і в гармонії з природою, а не споживати більше. В Африці ідеологія Убунту («Я є, бо ми є») вчить, що благополуччя людини нерозривно пов'язане з благополуччям інших і самого світу.

Ці різні, але взаємопов'язані світогляди демонструють, що мудрість корінних народів не застаріла. Вона вічнозелена. Це моральний та екологічний компас, якого потребують сучасні культури сьогодні.

Голос України в діалозі.

Тут, в Україні, тема знань корінних народів та місцевих народів має особливе значення. Ця прекрасна

країна, багата на культурне та екологічне різноманіття, має власні глибоко вкорінені традиції життя з землею.

Українська народна мудрість, що відображається в її піснях, сезонних ритуалах, сільських ремеслах, завжди оспівувала зв'язок між людьми та землею. Гірські громади Карпат, гуцулів та лемків, наприклад, розробили способи ведення сільського господарства та лісокористування, які захищали довкілля, одночасно підтримуючи їхні засоби до існування [1].

Сьогодні, коли Україна стикається з подвійними труднощами відбудови та переосмислення свого майбутнього, ці традиції можуть забезпечити основу для стійкості. Вони можуть нагадувати нам, що сила походить не лише від технологій чи політики, а й від ідентичності, спадщини та спільного духу.

Шлях України до миру, сталого розвитку та відновлення має потенціал надихнути весь світ так само, як мудрість корінних народів надихала покоління на різних континентах.

Від локального до глобального: спільна відповідальність.

Друзі, міст між локальною мудрістю та глобальними інноваціями – це більше, ніж просто академічна складова, він необхідний для виживання. Організація Об'єднаних Націй та ЮНЕСКО неодноразово наголошували, що знання корінних народів мають бути в центрі Цілей сталого розвитку [2].

Але щоб це стало реальністю, ми повинні вийти за рамки святкування – ми повинні будувати співпрацю. Корінні громади не повинні розглядатися як об'єкти дослідження, а як партнери у знаннях. Світова спільнота повинна вчитися разом з ними, а не лише про них.

Отже, розпочинаючи цю конференцію, давайте зробимо більше, ніж просто представимо доповіді; давайте

поділимося цінностями, історіями та мріями. Давайте створимо інтелектуальну спільноту, яка цінує не лише інтелект, а й мудрість. Нехай ця зустріч слугуватиме культурною дискусією та святкуванням людського духу, нагадуванням про те, що рішення наших сучасних проблем вже написані мовою наших предків.

Давайте разом рухатися від локального до глобального рівня, керуючись світлом знань корінних народів, силою нашої спільної людяності та обіцянкою сталого майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Кухаренко С. Місцеві традиції та екологічна стійкість на Українському високогір'ї. Видавництво Київського університету, 2020.
2. UNESCO. Місцеві та корінні системи знань: розбудова стійкості для сталого майбутнього. Париж: Видавництво UNESCO, 2019.

СЕКЦІЯ 1

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ПРОЦЕС: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

CULTURAL AND ARTISTIC PROCESS: HISTORY AND MODERN DEVELOPMENT VECTORS

УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ШКОЛЯРІВ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Юлія Богославська
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради

Надзвичайно актуальною при формуванні національної свідомості молодіє українська народна пісенна культура, яка використовується у взаємозв'язку з іншими сферами впливу на особистість. У ній відображається багатовікова історія народу, його традиції, звичаї, обряди, мова; виховується любов до свого народу, Батьківщини та емоційне сприйняття дійсності. Проблема традицій музичної народної педагогіки порушена в наукових працях В. Сухомлинського, Д. Федоренка, С. Бориса, С. Крамського, Р. Ткача. Формування морально-естетичних якостей та патріотизму особистості засобами народної пісні описані в працях З. Сергійчука, В. Болбаса, П. Ігнатенко. Важливим завданням музичного виховання учнів В. Сухомлинський вважав формування активного сприймання музики.

Українська народна пісня – це духовне багатство, історія, яка розкриває життя народу. Ми чуємо від батьків ще з малку колискові – перші народні пісні. А докладніше діти дізнаються про це в школі. Для поширення історії, культури, загальнолюдської моральності законодавством передбачено національно-патріотичне виховання у школі.

У початкових класах метою національно-патріотичного виховання школярів є виховання поваги, любові до своєї Батьківщини. Учні співають колискові, веснянки, щедрівки, знайомляться з народними традиціями. Через це в них поступово формується відчуття зв'язку поколінь, поваги до рідної культури й мови. У середній школі роль народної пісні стає ще глибшою. Програма з музичного мистецтва ознайомлює учнів з

козацькими, стрілецькими, жартівливими та побутовими піснями. На уроках обговорюють зміст таких творів, розглядають образи героїв, символи, теми боротьби за волю та справедливість. Символіку, художні засоби, духовний зміст за допомогою народної пісні діти вивчають в старшій школі. В них вже є здатність аналізувати текст, бачити в ньому філософські й моральні ідеї. На інших уроках пісня може бути додатковим матеріалом, який допомагає глибше зрозуміти певну епоху. Наприклад, порівняння народних пісень різних періодів показує, як змінювалися настрої суспільства. Важливо, що народна пісня не обмежується тільки музичним мистецтвом. Вона активно використовується від час позакласної роботи – у шкільних концертах, фольклорних гуртках, тематичних тижнях української культури. Крім того, народна пісня має велике значення у вихованні мовної та культурної самосвідомості. Коли учні співають українською, вони природно засвоюють мелодику рідної мови, її образність, інтонацію. Таким чином, пісня стає живим інструментом патріотичного виховання, який діє одночасно на розум, почуття й поведінку.

Отже, українська народна пісня – це не просто мистецтво минулого, а важливий засіб сучасної освіти. Вона допомагає школярам зрозуміти себе як частину народу, відчувати гордість за історію України й бажання продовжувати її традиції.

Список використаних джерел:

1. Павлюк Н., Малашевська І., Науменко М. Народна пісня та її роль у патріотичному вихованні. *Acta Pedagogical Volynienses*. 2022. Вип. 5.
2. Українська народна музична творчість: навч. посібник / упоряд. Л. С. Соколова. Харків: Мадрид. 2019. 126 с.

Науковий керівник – викладач-методист С. В. Аржанухіна

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО НАЇВНОЇ МОЗАЇКИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX СТОЛІТТЯ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Аліна Войтенко
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Українські мозаїки радянського часу є цікавим та суперечливим явищем в історії мистецтва. Вони мали значне ідеологічне значення, проте залишаються вагомим частиним культурної спадщини. У сучасному контексті війни Росії з Україною та прагнення до національного усвідомлення, пошуку ідентичності та як радянські мозаїки набувають змістів та значень. Цей феномен можна розглядати як приклад того, що минуле взаємодіє з сучасністю, тим самим змінюючи наше уявлення про культурну ідентичність України.

Наївна мозаїка виникла в Україні після Другої світової війни, з початком архітектурної реформи, яка й призвела до активного та масштабного будівництва нових житлових районів. Тому в Україні з 1950-х років поширюється створення мозаїк, які є унікальним культурним явищем, яке поєднує мистецьку та історичну цінність і має особливе місце в історії. Наївні мозаїки часто створювалися не художниками-монументалістами, а місцевими мешканцями, які не мали нічого спільного з творчістю, але в них була спільна ціль – створити прекрасне навколо себе. Мешканці використовували доступні матеріали такі, як залишки каменю, кераміки або щось подібне. Оздоблювалися власні будинки, балкони квартир, магазини, школи, будинки культури, кафе, ресторани, автобусні зупинки та багато інших локацій.

Вивчення та збереження наївних мозаїк є дуже важливим для сьогодення, особливо для митців, архітекторів та активістів. Тож, український фотограф

Євген Нікіфоров та історикиня мистецтва Поліна Байцим підняли цю тему у фотокнизі «Чипси: Українські наївні мозаїки, 1950-90» [1].

Важливо зазначити, що були мозаїки, які виконували й професійні українські митці, які увійшли до нового покоління радянської та української інтелігенції, так звані – художники-шістдесятники. Відомими представниками є Алла Горська, Віктор Зарецький, Іван Задорожний, Опанас Заливаха, Борис Плаксій, Любов Панченко та Людмила Семакіна. У цей період починається проєктування цілих мікрорайонів, які мали подібність між собою. Країна забудовувалася, тому, щоб прикрасити й урізноманітнити архітектурні форми держава пропонує художникам почати створювати декоративно-прикладне мистецтво [2].

Показовим прикладом є монументально-декоративне панно на торці будинку у Кременчуці, створене митцем Миколою Хакіним у 1975 році.

Наївні та монументальні мозаїки радянської доби – це не лише пам'ять про минуле, а й частина української культурної історії. Збереження цих творів, із урахуванням сучасного контексту, допомагає переосмислити спадщину, очистити її від пропаганди та відкрити справжню цінність народного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Українська наївна мозаїка: як мистецтво на стінах розповідає історію. URL: <https://vogue.ua/article/art-amp/ukrajinska-najivna-mozajika-yak-mistectvo-na-stinah-rozpovidaye-istoriyu-56739.html> (дата звернення: 17 жовтня 2025).

2. Майстри київських мозаїк: від модернізму до декомунізації. URL: <https://projects.weekend.today/mosaics> (дата звернення: 17 жовтня 2025).

Науковий керівник – доц. В. В. Осадчий

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ ГРАФІЧНИХ ПРОЄКТІВ У СУЧАСНОМУ ДИЗАЙНІ

Асистентка Анна Капелька

**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Сучасний розвиток штучного інтелекту (ШІ) став одним із найважливіших чинників, що трансформують сферу візуального дизайну. Генеративні системи, такі як Midjourney, DALL·E, Stable Diffusion, Grok чи Adobe Firefly, дедалі частіше використовуються у творчій практиці художників і дизайнерів. Їхнє застосування не лише розширює технічні можливості, а й змінює саму природу дизайнерського процесу, у якому людина виступає не виконавцем, а куратором або співтворцем результату.

Використання ШІ у графічному дизайні сприяє переосмисленню поняття творчості. Поняття *генеративного дизайну* означає процес, у якому система штучного інтелекту створює візуальні рішення на основі заданих параметрів форми, стилю, кольору чи композиції. Дизайнер у такій взаємодії стає куратором, який оцінює, відбирає й коригує результати відповідно до власного художнього задуму.

Серед основних переваг інтеграції ШІ – пришвидшення процесу пошуку концепцій, автоматизація рутинних етапів і можливість створювати десятки варіацій візуальних ідей. Алгоритми допомагають оптимізувати роботу, зберігаючи час на експерименти й аналітичне осмислення. При цьому саме дизайнер формує смислову складову, контекст і естетичну цінність результату.

Попри технологічні здобутки, *людський фактор* залишається визначальним. Алгоритм може імітувати

форму, але не здатен передати емоційність, культурні асоціації чи етичний зміст. Автор у добу штучного інтелекту не втрачає значення – він стає медіатором між технологією та гуманістичним сенсом візуального образу. Як зазначає І. Небесник, «майбутнє графічного дизайну – за доповненим інтелектом, де людська творчість і машинна ефективність зливаються в одне ціле» [1, с. 117].

Разом з тим, не варто сприймати розвиток штучного інтелекту як загрозу чи конкурента. Як і попередні технологічні інновації, він не знищує дизайн, а відкриває нові способи його реалізації. Як підкреслює Р. Левицька, *«кіно не вбило театр, а інтернет – паперові книжки. Натомість ми отримали більше можливостей»* [2, с. 60]. ШІ не витісняє людину, а розширює межі її творчості, змінюючи інструменти, але не сутність мистецького процесу.

Отже, штучний інтелект (ШІ) стає невід’ємною частиною сучасного візуального дизайну, відкриваючи нові горизонти для творчості та комунікації. Він не замінює дизайнера, а виступає партнером у процесі створення, допомагаючи ефективніше втілювати ідеї. Майбутнє графічного дизайну полягає у гармонійній взаємодії людини й алгоритму, де саме дизайнер визначає зміст, мету та етичні орієнтири мистецького продукту.

Список використаних джерел:

1. Небесник І. І. Креативні ідеї в графічному дизайні під час застосування штучного інтелекту. *Світ наукових досліджень*. Вип. 28: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна; м. Ополь, Польща, 21–22 березня 2024 р.) / ред. О. Патряк та ін. Тернопіль: ФОП Шпак В.Б. С. 114–118.

2. Левицька Р. Р. Чим корисний штучний інтелект в графічному дизайні. Doctoral dissertation, Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила». 2023.

ВПЛИВ ВІЙНИ ТА СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА КУЛЬТУРНО- МИСТЕЦЬКИЙ ДИСКУРС В УКРАЇНІ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Дарина Лисенко
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради

У період воєнних випробувань культура постає не лише як сфера творчої діяльності, а як засіб духовного опору, пам'яті та самозбереження нації. Повномасштабна війна, розпочата Росією проти України у 2022 році, спричинила глибокі соціальні, психологічні та культурні трансформації, які докорінно змінюють характер сучасного мистецького процесу. Війна стала потужним чинником активізації національної самоідентифікації, переосмислення історичної пам'яті та ціннісних орієнтирів.

У цьому контексті культурно-мистецький дискурс набуває нових змістових вимірів: від відтворення реалій сьогодення до осмислення спільного травматичного досвіду, що потребує вираження через художні засоби. Сучасні українські митці – художники, музиканти, письменники, театralи, кінорежисери – стають літописцями часу, створюючи образи, які документують воєнну дійсність і водночас пропонують моральну опору суспільству.

Мистецтво в умовах війни виходить за межі естетики, виконуючи соціальну, терапевтичну, комунікативну й меморіальну функції [1; 2]. Візуальне мистецтво активно реагує на події: з'являються плакати, мурали, інсталяції, графічні серії, присвячені героїзму військових, трагедії мирного населення, темам втрати й надії. Вуличне мистецтво перетворюється на форму громадянського висловлювання, стаючи частиною

публічного простору пам'яті. Особливої ваги набуває документальна фотографія, що фіксує правду війни й слугує історичним джерелом для майбутніх поколінь. У літературі формується окремий напрям – воєнна проза та поезія, у якій художнє слово поєднує свідчення очевидців, емоційне осмислення подій і філософську рефлексію.

Сучасні письменники, як-от: С. Жадан, О. Забужко, А. Любка, К. Калитко, творять на межі документальності та поетичного узагальнення, перетворюючи власний досвід війни на мистецьке свідчення.

Музичне мистецтво також реагує на виклики часу. Від патріотичних композицій і волонтерських концертів до великих міжнародних колаборацій – музика стає каналом солідарності та емоційного єднання.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що сучасний український культурно-мистецький дискурс формується на перетині досвіду війни та соціальної трансформації. Він поєднує елементи документальності та художнього осмислення, локальності та універсальності. Мистецтво стає не просто відображенням реальності, а механізмом духовного відновлення, засобом утвердження національної єдності й самоповаги.

Список використаних джерел:

1. Романенко О. Мистецтво війни: нові практики української культури. *Культурологічний альманах*. 2023. № 4. С.45–52.

2. Українська культурна ідентичність у часи війни: літературно публіцистичні, соціально-психологічні, освітні та інформаційні виміри спротиву: аналітична записка / за заг. ред. Т. Урись. Київ: Видавництво Людмила, 2025. 44 с.

Науковий керівник – зав. кафедри О. О. Цуранова

ВНЕСОК ІВАНА ЗАДОРЖНОГО У МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНУ СПАДЩИНУ МІСТА КРЕМЕНЧУК

Здобувачка першого рівня вищої освіти Аріна Мала
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Український митець народився 7 липня 1921 року в місті Ржищів Київської області. Рано осиротівши, він працював у редакції газети кур'єром і кочегаром, водночас не полишаючи малювання. Згодом Іван Задорожний отримав друге ім'я – Валентин – від родини, що надала йому тимчасовий притулок [1].

І.-В. Задорожний навчався у художній середній школі ім. Т. Г. Шевченка в Києві, а у 1945–1951 рр. – у Київському державному художньому інституті [1]. З 1966 р. митець поряд із живописом активно займається монументальним мистецтвом. У співавторстві з В. Перевальським і Ф. Глущуком він створює вітраж для Київського державного університету [1], працює над монументально-декоративними композиціями та живописними полотнами. Попри тиск радянської влади, Задорожний послідовно звертається до української народної символіки, утверджуючи у своїй творчості ідеї національної ідентичності та духовної стійкості.

Митець зробив чималий внесок у монументально-декоративну спадщину Кременчука. У 1970-х роках створив на фасадній частині Палацу культури дорожніх машин мозаїку «Моя Батьківщина». Також прикрасив міський палац культури панорамним вітражем «Наша пісня – наша слава», монументально-декоративною решіткою та бетонним рельєфом «Весільне свято» [2]. Вітраж «Наша пісня – наша слава» складається з трьох частин. У центрі – козак Мамай із бандурою, що уособлює

мудрість, творчість, незламність і свободу українського народу. З одного боку зображені козаки, які вирушають у похід, з іншого – закохана пара як символ єдності, любові й краси; жінка постає берегинєю роду. Українська символіка – квіти, колосся, музичні інструменти, птахи – органічно вплетена у композицію, надаючи їй глибокого змісту. Основні кольори – жовтий, червоний, синій – підсилюють відчуття життєствердності. Автор майстерно поєднав мотиви фольклору, мистецтва й сучасності.

Бетонний рельєф «Весільне свято» зображає українське весілля як символ традицій і культури. Персонажі у національному вбранні підкреслюють народну ідентичність і створюють святкову атмосферу. Робота втілює красу простої людини, духовність і мудрість предків, наголошуючи на цінності народних звичаїв. Мозаїка «Моя Батьківщина» уособлює любов до рідної землі, материнства, миру й родини. Композиція складається з центральної частини та двох бокових сцен, що відображають події радянського й дорадянського періодів. Мотиви твору відповідають художнім тенденціям часу, а лаконічний, майже «плакатний» стиль надає йому узагальненого, символічного звучання. Отже, Іван Задорожний зробив важливий внесок у монументально-декоративну спадщину Кременчука. Митець створив глибокий зв'язок між минулим і сьогоденням, показав важливість української народної ідентичності.

Список використаних джерел:

1.Осадчий В. Внесок І. Задорожного у монументальне обличчя міста Кременчук. *Шості Платонівські читання*: тези доповіді міжнар. наук.конф. пам'яті академіка Платона Білецького, присвячені 20-річчю від дня смерті П. О. Білецького (1922–1998). (Київ, 24 лист. 2018 р.). Київ, 2019. С. 117–118.

2.Склярєнко Г. Монументально-декоративне мистецтво. Історія українського мистецтва. Київ, 2007. Т. 5. С. 626–663.

Науковий керівник – доц. В. В. Осадчий

ЦИФРОВА НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКИ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

*Професор Володимир Маслак,
Асистентка Маргарита Книш*
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Сучасний університет виконує не лише освітню та наукову функції, а й активно залучається до поширення наукових знань у цифровому просторі.

Розвиток цифрової наукової комунікації відповідає завданням, визначеним Національним планом щодо відкритої науки, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 р. № 892-р. Цей документ спрямований на створення умов для вільного доступу до результатів наукових досліджень, підвищення прозорості, цитованості та суспільної значущості української науки [2].

Університети виступають ключовими інституціями реалізації принципів відкритої науки через розвиток електронних репозиторіїв, цифрових архівів та онлайн-комунікацій із науковою спільнотою. Досвід Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (КрНУ) демонструє активну практику цифрової наукової комунікації. Зокрема:

- наукові дослідження викладачів і молодих науковців публікуються у відкритих електронних журналах;

- активно використовуються соціальні мережі й медіа для представлення досягнень науковців;

- університет розвиває власну цифрову інфраструктуру – електронний репозиторій, систему документообігу та доступу до публічної інформації;

– здобувачі залучаються до створення матеріалів науково-популярного характеру, що розвиває цифрову грамотність і навички наукової комунікації.

– ведеться робота над міждисциплінарними публікаціями та колективними науковими проектами у відкритому онлайн-середовищі.

Завдяки цим практикам КрНУ підвищує видимість своїх наукових результатів, формує відкриту цифрову наукову культуру та сприяє інтеграції освіти, науки і суспільства. Це підтверджує і рейтинг Webometrics: у 2024 році університет піднявся на 40 позицій посівши 15-те місце рейтингу серед українських ЗВО за показниками вебприсутності [1], що засвідчує стратегічне значення цифрової комунікації у розвитку наукового середовища.

Тобто, цифрова наукова комунікація стає невіддільною частиною сучасного університетського простору. Вона не лише підсилює вплив наукових результатів, а й сприяє формуванню нової культури відкритості, співпраці та медіаграмотності серед дослідників і здобувачів. Ефективне використання онлайн-платформ, репозиторіїв і соціальних медіа дає змогу університетам посилювати власну наукову ідентичність, залучати молодь до дослідницької діяльності та формувати позитивний імідж закладу у глобальному цифровому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Кременчуцький національний університет посів 15 місце у світовому рейтингу Webometrics! *Сайт КрНУ*. URL: <https://www.kdu.edu.ua/new/detail.php?id=3327> (дата звернення: 01.11.2025).

2. Про затвердження національного плану щодо відкритої науки: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 08.10.2022 № 892-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2022-p#Text> (дата звернення: 01.11.2025).

ІСТОРИЧНІ ОБРАЗИ У ФОРМУВАННІ ВІЗУАЛЬНОЇ АЙДЕНТИКИ УКРАЇНИ

Здобувачка загальної середньої освіти Варвара Махно
Кременчуцький ліцей №30 «Олімп» імені Н. М. Шевченко
Кременчуцької міської ради Кременчуцького району
Полтавської області

Формування візуальної айдентики України ґрунтується на багатовікових історичних, культурних та художніх традиціях, що становлять основу національної самобутності та впізнаваного стилю. Історичні образи – герої, символи, архетипи, орнаментальні мотиви, кольорові коди – відображають духовну пам'ять народу, забезпечують тяглість культурних смислів і дають змогу сучасним дизайнерам переосмислювати їх у графічних та медійних формах.

В умовах російсько-української війни значення айдентики набуло особливої ваги. Візуальні символи й історичні образи виконують не лише естетичну, а й світоглядну, мобілізаційну та консолідуючу функції. Вони є засобом самоідентифікації, вираження гідності, культурного опору й збереження історичної пам'яті. У цьому контексті айдентика постає як важливий чинник зміцнення національної ідентичності та культурної солідарності [2].

У культурологічному та мистецтвознавчому вимірі візуальна айдентика України – це сукупність графічних, символічних і образних елементів, які репрезентують історичні, культурні та соціальні цінності української нації, формуючи впізнаваний образ держави, спільноти чи культурного продукту. Вона сприяє поширенню національних цінностей, популяризації культурної спадщини й ефективній презентації України у світовому культурному просторі.

Створюючи сучасну айдентику, важливо зберігати вірність національним джерелам, а саме:

- залишатися автентичними, не втрачаючи українського характеру;

- черпати натхнення з історичних символів, народної естетики та декоративних мотивів;

- поєднувати традиційні форми з сучасним дизайном, щоб минуле органічно відлунувало в майбутньому;

- уникати чужих впливів і механічних запозичень, які розмивають культурну самобутність.

Українська айдентика зберігає історико-культурний контент у музейних виставках, культурно-освітніх платформах (цифрові медіа, виставки історичних костюмів, театральні проекти), публічній графіці та соціальних кампаніях. Історичні й народні символи стають у цьому просторі потужним засобом комунікації національної ідентичності, моральної стійкості та духовної єдності суспільства [1].

Отже, історичні образи, втілені у візуальній айдентиці України, забезпечують спадкоємність традицій, зміцнюють національну свідомість і стають дієвим засобом репрезентації української ідентичності у глобальному культурному просторі.

Список використаних джерел:

1. Кушнір В. Айдентика українських музеїв у візуальному просторі сучасного музейництва. *Народознавчі зошити*. 2024. № 3 (177). С. 605–616. DOI <https://doi.org/10.15407/nz2024.03.605>

2. Михайлова Т. С. Айдентика як поняття комплексної системно–концептуальної моделі ідентифікації в архітектоніці дизайну. *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. 2021. Вип. 39. С. 22–26. DOI 10.32461/2226-2180.39.2021.238675

Науковий керівник – вчитель І. О. Колісник

ВПЛИВ КОЛЬОРУ НА ЕМОЦІЙНЕ СПРИЙНЯТТЯ У МИСТЕЦТВІ ТА ДИЗАЙНІ

Здобувачка першого рівня вищої освіти **Ярослава Назаренко**
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Колір є одним із найпотужніших засобів візуальної комунікації. Він здатний викликати емоції, створювати атмосферу та формувати настрій глядача ще до того, як він усвідомить зміст зображення. У мистецтві та дизайні колір виконує не лише декоративну, а й психологічну функцію - впливає на емоційний стан, поведінку та навіть фізіологічні реакції людини.

Дослідження взаємозв'язку між кольором і сприйняттям має важливе значення для художників, дизайнерів, маркетологів, адже розуміння психології кольору допомагає ефективніше передавати ідею та керувати реакцією аудиторії.

Кожен колір має власне емоційне навантаження. Теплі відтінки – червоний, помаранчевий, жовтий – активізують увагу, стимулюють енергію, асоціюються з життєвістю та дією. Холодні кольори – синій, зелений, фіолетовий – навпаки, викликають відчуття спокою, стабільності, іноді - суму або відчуження.

Такі реакції зумовлені як біологічними особливостями сприйняття, так і культурними традиціями. Психологи відзначають, що колір діє підсвідомо -емоційна реакція виникає ще до осмислення форми чи змісту. Саме тому візуальні митці часто використовують колір як інструмент емоційного впливу, формуючи певний настрій або атмосферу у своїх роботах.

З соціологічної та антропологічної точки зору, емоційна сила кольору, його вплив на психічне здоров'я та потенціал для формування настрою добре відомі. Колір

має як інтуїтивне, так і символічно-репрезентаційне значення. Кольори, що викликають у художника позитивні почуття, можуть викликати позитивний настрій і у глядача, або ж навпаки, для зображення негативних настроїв можна використовувати зворотний підхід. Можна стверджувати, що художник викликає цей настрій, а глядач робить висновки про нього, завдяки спільному реєстру у розшифровці емоційних асоціацій кольору.

Отже, принаймні на Заході червоний часто асоціюється з гнівом і пристрастю; синій – з меланхолією; чорний – з відчаєм і смертю; білий – з чистотою; і так далі. Такі відмінності показують, що колір – це не лише фізичне явище, а й носій символічних значень.

У релігійному мистецтві колір часто має сакральну роль: золото уособлює божественне світло, синій - небесну мудрість, пурпуровий – владу та велич. Важливість, яку ми надаємо нашому сприйняттю світла та кольору та їх емоційному впливу на нас, відзначається не лише художниками, поетами та архітекторами, клінічно давно вважається, що він дійсно «впливає на настрій».

Саме у графічному дизайні колір допомагає формувати візуальну ідентичність бренду. Згідно з дослідженнями Colorcom (2006), до 90% рішень про покупку здійснюються підсвідомо – на основі кольору, тому його вибір у корпоративній айдентиці має стратегічне значення.

Червоний колір асоціюється з енергією, дією та пристрастю. Його часто використовують компанії, які прагнуть привернути увагу або стимулювати активність споживача (Coca-Cola, YouTube, Netflix). Синій символізує довіру, стабільність і професіоналізм. Саме тому цей колір домінує у брендах фінансового та технологічного секторів (Facebook, Samsung, Visa). Жовтий викликає відчуття радості, оптимізму та відкритості, проте його надмір може

спричиняти втому. Його застосовують у брендах, орієнтованих на позитивні емоції (McDonald's, IKEA). Зелений пов'язують із гармонією, природністю та зростанням. Він є популярним серед компаній екологічного або фінансового напрямів (Starbucks, Spotify). Фіолетовий колір відображає творчість, духовність і розкіш. Його обирають бренди, що прагнуть виразити індивідуальність (Twitch, Milka, Cadbury). Помаранчевий поєднує енергію червоного й теплоту жовтого, символізуючи дружність і рух (Fanta, Amazon). Чорний і білий кольори використовуються для створення контрасту, мінімалізму та елегантності. Вони часто зустрічаються у преміальних брендах (Apple, Chanel, Nike), підкреслюючи статус і простоту [1].

Отже, колір є універсальною мовою емоцій. Він формує перше враження, створює психологічний зв'язок між твором і глядачем, допомагає автору передати ідею без слів. Для дизайнера розуміння психології кольору – це не просто технічне знання, а спосіб впливу на почуття, мислення та сприйняття людини. У сучасному світі, де візуальна інформація домінує, свідоме використання кольору стає одним із головних інструментів творчого самовираження.

Список використаних джерел:

І.Балтазюк І. Символьна мова кольорів первісної гармонії в живописі київських митців кінця XX – початку XXI століття. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка*. Дрогобич: Гельветика, 2022. Вип. 47. Том 1. С. 65–71. DOI: 10.24919/2308-4863/47-1-10.

Науковий керівник – доц. В. В. Осадчий

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ ЯК НОВИЙ ТИП СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ІНСТИТУТУ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Марія Низола
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

У XXI столітті зростає роль громадянської активності та самоврядування як чинників формування нових соціокультурних практик. Однією з найпомітніших форм такої активності є волонтерський рух, що, пройшовши етапи самоорганізації, нині набуває ознак соціокультурного інституту.

Після 2014 року, а особливо з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році, волонтерство стало невід'ємною частиною суспільного життя, індикатором національної єдності та відповідальності громадян за майбутнє країни.

У межах соціокультурного підходу інститут визначається як стійкий комплекс норм і практик, який забезпечує задоволення суспільно значущих потреб та інтеграцію індивідів у соціальну систему [1]. Волонтерський рух відповідає цим критеріям, оскільки:

- має розвинену нормативно-ціннісну основу (етика безкорисливості, солідарності, громадянської відповідальності);

- формує організаційні структури (фонди, громадські організації, ініціативні групи);

- виконує соціальні функції (допомога армії, переселенцям, лікарням, культурним установам, збереження спадщини);

- забезпечує трансляцію культурних цінностей, зокрема альтруїзму, патріотизму, довіри, самоповаги, колективної дії [2].

Завдяки медіа, соціальним мережам та освітнім

ініціативам волонтерство набуває ознак масового соціокультурного феномену, який впливає на комунікативні, моральні й освітні орієнтири суспільства.

Волонтерський рух як соціокультурний інститут реалізовує такі функції як:

- соціальна (підтримка вразливих груп населення, допомога військовим і постраждалим від війни);
- культурно-виховна (формування у громадян почуття відповідальності, солідарності, емпатії);
- комунікативна (створення зв'язків у суспільстві, розвиток довіри між людьми та громадами);
- інтеграційна (об'єднання різних соціальних верств і регіонів задля спільної мети);
- інноваційна (пошук нових форм соціальної взаємодії, цифрових платформ для збору допомоги, освітніх і культурних проєктів).

Отже, волонтерський рух в Україні є не лише проявом гуманізму, а й новим типом соціокультурного інституту, що формує моральну, комунікативну та організаційну основу сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Лесік І. М. Соціологія: курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2017. 208 с.
2. Штрайхер О. А. Волонтерство та активізм як форми громадянської участі в контексті українського волонтерського руху. *Габітус. Серія: Соціальні структури та соціальні відносини*. 2025. Вип. 69. Т. 1. URL: http://habitus.od.ua/journals/2025/69-2025/part_1/6.pdf (дата звернення: 29.10.2025).

Науковий керівник – ас. М. О. Книш

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Здобувач першого рівня вищої освіти Олександр Пуляєв
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Повномасштабна війна, розв'язана Росією проти України у лютому 2022 року, стала каталізатором глибоких і кардинальних змін у всіх сферах українського життя, і музичне мистецтво не стало винятком. Цей період позначився не лише творчим піднесенням і переосмисленням, але й ментальним та культурним відмежуванням від російського культурного простору, а також значним зростанням уваги до національного музичного продукту.

Війна миттєво змінила тематику та настрої української музики. На зміну розважальному контенту прийшли пісні-рефлексії, що відображають біль, стійкість, єднання та непохитну віру в перемогу. З'явилася велика кількість композицій, які стали своєрідними гімнами опору та підтримки бойового духу. Вони містять прямі заклики до боротьби, оспівують героїзм Збройних Сил України та волонтерів. Прикладами є як народні пісні, на кшталт «Ой у лузі червона калина», так і нові треки, що швидко стали хітами, часто використовуючи новітні символи війни — «Байрактарщина» як феномен, пісні про собаку Патрона чи «Доброго вечора, ми з України».

Багато артистів зосередилися на вираженні особистого досвіду війни, втрат, розлуки та вимушеної еміграції. Такі твори часто мають глибокий психотерапевтичний ефект, допомагаючи слухачам пропрацьовувати власні емоції. До прикладу композиції: «Коли закінчиться війна» гурту Океан Ельзи (Святослав Вакарчук); «Фортеця Бахмут» гурту «Антитіла» та ін.

Відбулося посилення інтересу до українського фольклору та етнічних мотивів. Виконавці активно інтегрують традиційні інструменти (бандура, сопілка, трембіта) та вокальні прийоми у сучасні жанри (реп, електронна музика, поп). Це відображає прагнення до відродження національного коду та демонстрації унікальності української культури.

Ключовим моментом української культурної самодостатності стало усвідомлене відторгнення російськомовного контенту. Цей процес був закріплений як законодавчо (обмеження використання російської музики у публічному просторі), так і ментально, ставши для багатьох українців психологічним та патріотичним бар'єром.

Природно утворений після виходу російської музики з медіапростору та стрімінгових платформ вакуум, почали заповнювати вітчизняні артисти, як відомі, так і нові імена. Останні почали вдало експериментувати із сучасним західним звучанням, впроваджуючи його в український формат. Виконавці на кшталт Kola, YakTak, SadSvit та інші стають рушійною силою нової української музичної індустрії, формуючи мультижанрову та якісну течію.

Таким чином можна стверджувати, що розвиток українського музичного мистецтва під час війни є феноменом національного відродження. Війна, попри весь її трагізм, стала потужним каталізатором, що прискорив дерусифікацію, стимулював якісне та жанрове зростання україномовної сцени, а також вивів українських виконавців на широку міжнародну арену. Музика стала не просто розвагою, а важливою складовою національного опору, засобом збереження ідентичності та голосом надії на перемогу.

Науковий керівник – зав. кафедри О. О. Цуранова

КНИЖКОВЕ БЛОГЕРСТВО ЯК ЧИТАЦЬКИЙ ФІДБЕК: КОРИСТЬ ДЛЯ АВТОРІВ ТА КУЛЬТУРИ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Марія Пухова

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Для сучасного покоління літературне розмаїття у вільному доступі є буденною річчю, проте історія книговидання від винайдення друкарства і до застосування правил маркетингу до друкованих видань налічує щонайменше п'ять століть. Зараз видавнича сфера переживає нові історичні трансформації: цифровізацію продажів та онлайн-комунікацію зі споживачами. З появою Інтернету стало як ніколи просто поширювати власну думку щодо будь-якої теми, а також встановлювати зв'язок зі сферою послуг. Паперові листи, які раніше надходили до редакцій, тепер перетворилися на коментарі в соцмережах, а однодумців можна легко знайти на тематичних сторінках. Книжкове блогерство це феномен літературної спільноти, який почав набувати активної популярності всередині 2010-х після популяризації YouTube, а пізніше поширилися на інші соціальні мережі: Instagram (звідси термін «букстаграм») та TikTok (звідси термін букток).

Спочатку це була нова форма самовираження, подекуди цікавий авторський контент, проте з глобалізацією соціальних мереж, усе більшою кількістю зацікавлених читачів, це перетворилося на корисний інструмент просування товарів та культури читання серед користувачів соцмереж. Візуальний контент збільшує попит на товар та зацікавлення потенційних покупців певною темою, тож наратив про те, що без бодай мінімальної аудиторії зараз людина не може претендувати на якийсь вплив є правдивими [2].

Саме тому книжкові блогери – великі і малі – є

важливими у цьому інформаційному процесі. Вони поширюють інформацію, враження, започатковують тенденції і ставлення до жанрів та авторів. Читацький фідбек є невід'ємним процесом книготворчого на українському ринку, саме завдяки розголосу можна добитися правди і відповідної реакції від великих видавництв, що є дуже важливим в умовах сьогодення [1, с. 212–222].

Зараз українська культура переживає психологічну кризу разом з автентичним відродженням, соцмережі грають неабияку роль у поширенні нових мотивів і віднайденні забутих традицій. Література яскраво віддзеркалює ці зміни, як документальна, так і художня, тож книжкові блогери зокрема є важливими персонами в культурному інформаційному просторі. До їх думок прислухаються, а отже це ефективний інструмент впливу на таку монументальну течію мистецтва як література. Завдяки Інтернету полегшилося документування подій, зокрема й літературних, які є свідченням самотності української культури [3].

Книжкові блогери не журналісти і не офіційні особи, а отже при споживанні їх контенту необхідно дотримуватися кількох правил: пам'ятати про суб'єктивність думок та смаків, проте не ігнорувати відвертої мови ворожнечі. Саме в цьому полягає одночасно плюс і мінус блогерства: важливі думки живої людини і спільноти, до якої вона належить, проте ніколи неможливо передбачити, в яке русло буде направлений вплив у подальшому. Проте навіть негативна популярність, скандали чи помилки можуть бути корисними для авторів в інформаційному просторі. Будь-яке згадування імені забезпечить йому популярність і впізнаваність.

Завдяки українським книжковим блогерам локальному споживачу не потрібно шукати подібний

контент в інших сегментах і орієнтуватися на західні чи східні концепції. Як було згадано вище, блогерство висвітлює не лише певний продукт чи подію, а й те як це впливатиме на суспільство в подальшому і які настрої створюватиме. Популярним жанром також є певні розслідування, які проводяться шляхом аналізу відкритих джерел. Найпопулярніші теми це ставлення певного письменника до фемінізму, світових тенденцій та російського вторгнення в Україну. Книжкові блогери є відображенням того, з чого формується спільнота читачів. Аналізуючи популярні тренди, можна зробити висновки щодо популярних жанрів, імен, актуальних проблем у видавничій справі і взагалі зрозуміти, куди рухається література як світова, так і українська.

Список використаних джерел:

1.Єжижианська Т. Бренд-комунікація українських книжкових видавництв. Монографія. Київ: Київ. столич. ун-т. ім. Б. Грінченка, 2024. 356 с.

2.Попіль Д. Культура онлайн: українські книжкові блоги. *Наше слово*. URL: <https://nasze-slowo.pl/kultura-onlajn-ukrayinski-knyzhkovi-blogy/> (дата звернення: 23.10.2025).

3.Типусяк Ю. Двигуни літературної спільноти, або хто такий книжковий блогер. *Читомо*. URL: <https://chytomo.com/dvyhuny-literaturnoi-spilnoty-abo-khto-takyj-knyzhkovyj-bloher/> (дата звернення: 23.10.2025).

Науковий керівник – проф. К. Л. Сізова

THE CRAFT OF WRITING IN THE ART OF RESTORATION

Doctor PhD Antonina Mykolaichuk
National Academy of Fine Arts and Architecture

Research practice in art restoration involves a combination of close observation, deep reflection, and interpretation [1]. These skills are developed by Master's students at the National Academy of Fine Arts and Architecture (NAFAA) through a step-by-step process. They complete specific writing tasks at every step of their research practice. Starting with observation notes, they move on to analytical writing and finally compose their research report and conference abstract. The process gradually moves students from a spontaneous description to more accurate and confident academic writing [2].

In the first phase, students concentrate on observing and taking photographs. They create concise technical descriptions of the artworks they examine, such as certain materials and techniques, and elucidate significant visual aspects. For this they need correct terminology, with clear and concise language.

In the subsequent phase, learners initiate their analysis and comparison. Their observations are correlated with historical context, stylistic likenesses, or earlier restoration. Writing at this level enables them to improve their skills in developing arguments and using examples and evidence to support their ideas.

The task of students is to put everything together in a professional manner through academic synthesis. They should follow global academic norms, and present their research findings in a concise manner, supporting evidence, and conveying its conclusions. They can feel more confident when presenting at conferences like yearly Platonivski Chytannia

Conference at NAFAA and/or defending their master's diploma papers.

Research practice should involve writing as well as just reporting outcomes. Students are taught through writing to question and analyze techniques, styles, and restoration choices. Writing transforms practice into research, leading young artisans to view themselves as scholars. Provided by teachers, this process is supported with examples, feedback can be provided and written work produced in the form of templates/checklists/rubrics. Students can improve their writing clarity, accuracy, and confidence through peer review sessions. This method links technical description with academic interpretation. Restoration tends to concentrate on visual and material elements, whereas writing encourages students to consider the larger context, connecting their observations with historical, cultural, and theoretical consideration. It enhances both literacy and independent thinking. Research indicates that students who regularly engage in writing during practice are more productive, have greater critical thinking skills, and exhibit more confidence in their work. Writing transforms into a creative activity, which requires precision, patience, and reflection as well as restoration.

The art of restoration, being an innate continuation, aids future restorers in improving their observation, reasoning, and communication skills. Just as restoration revitalizes art, writing, in its turn, shapes thought by translating personal experiences into a shared understanding.

References:

1. Larsen R., Andersen C. K. Research as an integral part of conservation-restoration education. *CeROArt, HS*. 2017. <https://doi.org/10.4000/ceroart.5029>
2. Lymer G., Lindwall O., Greiffenhagen C. Student writing in higher education: From texts to practices to textual practices. *Linguistics and Education*. 2024. Vol. 80. P. 101247. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2023.101247>

СЕКЦІЯ 2

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS
OF MODERN SOCIETY**

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО САМОСТАВЛЕННЯ У ЖІНОК СЕРЕДНЬОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНІК ТІЛЕСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ТЕРАПІЇ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Ірина Барвінок
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Актуальність проблеми. Жінки середнього віку стикаються з особливими життєвими викликами, пов'язаними з біологічними, соціальними та особистісними змінами, адже цей період характеризується переосмисленням життєвих цінностей та кризами, що впливає на самоствавлення. В таких умовах формування позитивного самоствавлення у жінок середнього віку за допомогою технік тілесно орієнтованої терапії є ключовим аспектом його формування, а також упевненості, самооцінки та гармонії між тілом і психікою. Метою статті є аналіз формування позитивного самоствавлення у жінок середнього віку за допомогою технік тілесно орієнтованої терапії.

Виклад основного матеріалу. Я.М. Татмурзінова та О.І. Якимчук трактують тілесно-орієнтовану терапію як групу методів психотерапії, зорієнтованих на вивчення тіла, розуміння процесів, що протікають в ньому, усвідомлення тілесних відчуттів, переживань, дослідження потреб, бажань і почуттів, які виражаються в різних тілесних проявах з наступною корекцією їх розладів [1; 2, с. 933].

Позитивне самоствавлення пов'язане з адекватним самооцінюванням, прийняттям себе та відчуттям власної цінності. У контексті формування позитивного самоствавлення у жінок середнього віку, тілесно-орієнтована терапія є актуальною, адже її мета полягає у

пошуку ефективних засобів розв'язання внутрішніх конфліктів, усвідомленні власного «Я» через розвиток креативних і когнітивних здібностей та підвищенні адаптивності у різних життєвих ситуаціях.

Тілесно-орієнтовані техніки, на думку М.П. Тимошенко, допомагають усвідомити можливості власного тіла та навчитися ефективно їх використовувати, що відновлює гармонійний зв'язок між фізичним і психологічним станом. Крім того, жінки отримують можливість більше приймати своє тіло, зменшити самокритику і зміцнити самооцінку. Тілесно-орієнтовані техніки сприяють налагодженню контактів із оточуючими, покращенню комунікативних навичок і здатності вирішувати соціальні конфлікти. Крім цього, за допомогою тілесно-орієнтованих технік жінки можуть вивільнити емоції та опрацювати внутрішні конфлікти [2, с. 936-937]. Особливе значення насамперед мають дихальні практики, фізичні вправи, масажні техніки, прийоми мануальної терапії і гімнастика, бесіди з невербальними відповідями, прийоми арт-терапії, групові тренінги, що підтримують розвиток позитивного ставлення до себе та зміцнюють віру у власні можливості [2, с. 937].

Висновки. Отже, застосування технік тілесно орієнтованої терапії сприяє зміцненню позитивного самоставлення у жінок середнього віку, підвищуючи їх внутрішню впевненість, самооцінку та гармонію між тілом і психікою.

Список використаних джерел:

1.Татмурзінова Я. М., Якимчук О. І. Психокорекція тривожності у жінок засобами тілесно-орієнтованої терапії. *Освіта і наука*. 2021. Ч. 1. С. 76.

2.Тимошенко М. П. Тілесно-орієнтована терапія як інноваційний метод роботи психолога. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 5 (39). С. 930–939.

Науковий керівник – доц. Р. М. Білоус

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ

Докторка філософії (Ph.D) Олена Білоножко

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Інклюзивне навчання під час війни набуває нових вимірів, адже ризики примусового переміщення, психологічні травми, руйнування шкільної інфраструктури посилюють освітні втрати.

Діти з ООП є більш вразливими до стресу, паніки, змін в усталеному розпорядку навчання. Евакуація чи внутрішнє переміщення спричинюють необхідність адаптації до нового оточення, зміни умов. На новому місці психологи, колекційні педагоги та асистенти вчителя не можуть одразу визначити необхідні умови навчання дитини з ООП, що також призводить до уповільнення темпу навчання, тобто освітніх втрат.

Якщо учні з ООП не змінюють освітній заклад, який було переміщено, то вони змушені переходити на дистанційне навчання, що є особливо складним для дітей цієї категорії. За умов дистанційного навчання знову таки ускладнюється доступ учнів з ООП до послуг корекційного педагога, тьютора чи асистента вчителя. Роль асистента під час дистанційного навчання часто доводиться виконувати батькам, чия кваліфікація не завжди відповідає вимогам, оскільки діти з ООП потребують спеціального підтримки та методик. В умовах онлайн навчання необхідними є суттєва адаптація навчальних програм і методів [1].

Варто зазначити, що, усвідомлюючи ці складнощі, уряд спростив умови для організації інклюзивного навчання під час війни, щоб діти з ООП, які переміщені, могли швидше інтегруватись у нові заклади освіти [2].

Створення умов для учнів з ООП передбачає розробку гнучких стратегій реагування, організацію повноцінного психолого-педагогічного супроводу, упровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій.

За три роки війни Кременчук прийняв декілька хвиль внутрішнього переміщення, серед яких були і діти з ООП. Місцева громада Кременчука мобілізувала ресурси на забезпечення доступу до технологій, обладнання, матеріалів, підтримки. Досвід Кременчуцької гімназії № 1 в організації інклюзивної освіти для переміщених дітей з ООП засвідчив ефективність імерсивних технологій, інтерактивного навчання, гейміфікації та візуалізації навчання, застосування методу проєктів. У закладі освіти упроваджено індивідуальні плани розвитку учнів, які допомагають відстежити динаміку навчання. З метою створення якісного інклюзивного середовища вчителі закладу освіти постійно підвищують кваліфікацію в аспекті роботи з дітьми з ООП. Особливо важливим педагогічний колектив гімназії вважає отримання зворотного зв'язку від учнів та їхніх батьків. Це є запорукою вчасного коригування програм і методик навчання. Комунікація з батьками та родинами допомагає школі вдосконалюватися.

Список використаних джерел:

1. Адамська З., Нагула О., Пуха К., Цюман Т. Як вчити та навчатися в умовах війни. Інформаційно-методичні матеріали для дорослих (учителів, викладачів, психологів) зі створення сприятливих умов для навчання та розвитку в умовах воєнного часу. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/How+to_teach_and_learn_A4.pdf
2. Уряд спростив умови організації інклюзивного навчання. МОНУ. 29 квітня 2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/news/uryad-sprostiv-umovi-organizatsii-inklyuzivnogo-navchannya>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ РИЗИКОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Доцентка Руслана Білоус

Здобувачка другого рівня вищої освіти Анастасія Таланова

**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Діяльність працівників ризиконебезпечних професій, а саме нафтопереробної галузі, полягає у необхідності комплексного вирішення питань, пов'язаних з охороною праці, безпекою та психологічним добробутом працівників. Це вимагає постійної уваги з боку держави, керівництва та профспілкової структури, а також впровадження сучасних технологій та методів профілактики, що дозволять знизити ризики та поліпшити якість життя людей, які на сьогоднішній день виходячи на роботу піддають себе небезпеці. В питаннях психологічної безпеки, що особливо гостро постала під час регулярних обстрілів нафтопереробної інфраструктури, резильєнтність виступає внутрішнім ресурсом протидії труднощам, забезпечення стійкості і відчуття захищеності. Високий рівень стресу, емоційне вигорання та психологічні травми є частими супутниками професій, пов'язаних з небезпекою та ризиком для життя. Важливість підтримки психологічного здоров'я працівників є ключовим питанням, що впливає на їхню працездатність, мотивацію та загальний стан, актуалізує заявлену тему дослідження.

У теперішній час в Україні важливою є проблема підвищення професійного благополуччя працівників, які здійснюють діяльність в особливих умовах, до яких належать працівники нафтопереробної сфери. Особливими умовами діяльності є ситуації, коли фахівці стикаються з епізодичними або непостійними впливами екстремальних

факторів, або коли існує високий рівень усвідомленої ймовірності їх виникнення. Результати наукових досліджень доводять, що особливі умови діяльності сприяють розвитку стресу, непродуктивної психічної напруги, надмірної втоми та інших складних психічних станів у працівників, що призводить до значного зниження якості їх професійної діяльності. Це свідчить про те, що більшість таких умов діяльності є об'єктивними і не можуть бути змінені ззовні шляхом регулювання. Тому важливо для працівників не лише знаходити відповідні психологічні резерви, але й допомагати розвивати свою власну резильєнтність та особистісний потенціал, формувати почуття професійного благополуччя. Резильєнтність працівників, особливо на підприємствах такого характеру, прямо пов'язана з їхньою ефективністю. Резильєнтні співробітники краще долають стрес, сприймають виклики як можливості для росту, а їхній спосіб мислення допомагає їм залишатися продуктивними навіть у складних умовах.

Аналіз професійного благополуччя працівників нафтопереробної галузі має враховувати специфіку її здійснення в особливих умовах. Професійна діяльність працівників нафтопереробного заводу є базисом, на якому реалізуються процеси досягнення цілей, задоволення актуальних потреб у професійному зростанні, успіху в роботі, спілкуванні з іншими та отримання винагороди у формі матеріального статусу, кар'єрного просування, задоволення від виконання обов'язків та підвищення власної професійної компетентності. Ці процеси також формують уявлення про майбутні перспективи як у професійній сфері, так і в житті загалом, стимулюють прагнення до подальшого професійного зростання та особистісної самореалізації. Оскільки професійне середовище є основним джерелом задоволення у всіх

аспектах життя людини, професійне благополуччя або неблагополуччя можна розглядати як важливий показник якості життя та його усвідомленості [3]. Під час виконання діяльності в особливих умовах працівник може опинитися в ситуації, коли виникає високий рівень фізичної небезпеки, і успішне виконання професійних завдань залежить від його здатності обрати оптимальну стратегію поведінки. Такі ситуації можна назвати критичними, коли працівник стикається з неможливістю досягнення своїх цілей через конфлікт цінностей, мотивів та інших чинників.

С. Миронець пропонує досліджувати професійну діяльність в особливих умовах шляхом аналізу об'єктивних умов праці, суб'єктивних характеристик та результатів професійної діяльності [2]. Діяльність екстремального профілю висуває специфічні вимоги до ресурсів та резервів організму працівника, які є предикторами психологічних і фізіологічних наслідків, що визначаються її змістом через якісно-кількісне і часове співвідношення ситуативно-психогенних та особистісних факторів ризику, функціональних можливостей психічної адаптації, рівня її напруженості, виснаження ресурсів та компенсаторних механізмів особистості, а також через мотиваційно-сміслову ставлення до діяльності і когнітивну оцінку професійної ситуації.

Визначення благополуччя працівників варто здійснювати з урахуванням оточення, яке впливає на їхні цілі, потреби, погляди на життя, соціальну взаємодію та внутрішні взаємини. Також важливо враховувати психологічний контекст часу, який допомагає фахівцям суб'єктивно оцінювати свій минулий, теперішній та майбутній досвід. С. Кучеренко та Д. Мохонько відзначають, що професійне благополуччя працівників ризиконебезпечних професій, а саме діяльності

нафтопереробного заводу значною мірою визначається рівнем організації дій управління, відділів, виробництв, цехів та окремих працівників, адекватністю самооцінки фахівців, їх ініціативністю, самодисципліною, цілеспрямованістю, самовладанням, психологічною стійкістю до постійних стресових навантажень, здатністю до командної роботи, низьким рівнем тривожності, високою якістю функціонування психічних процесів та моральних якостей, високим рівнем толерантності до фрустрації, екстравертованістю, а також організаційними вміннями керівників [1]. Модель благополуччя також відображає особливості задоволеності життям в цілому, почуття завершеності, ясності, успішності особистого життя та включає три компоненти: особистісний, професійний та організаційний, що допомагає враховувати різні аспекти психологічного стану та взаємозв'язку між ними.

Отже, рівень професійного благополуччя та резильєнтності відіграє ключову роль у забезпеченні якісних показників діяльності працівників ризиконебезпечних професій. Для таких працівників вимоги до ефективності, стресостійкості, швидкості прийняття рішень і командної взаємодії є надзвичайно високими, що підвищує значущість професійного благополуччя як детермінанти успіху. Високий рівень професійного благополуччя та резильєнтності сприяє покращенню продуктивності праці, підвищує залученість працівників, сприяє концентрації на завданнях та зниженню кількості помилок. адоволеність професійною діяльністю покращує комунікацію в колективі, що є важливим у ситуаціях, де злагоджені дії колективу визначає результат. Резильєнтність допомагає знизити ризик професійного вигорання, дозволяє краще адаптуватися до кризових ситуацій та підтримувати

емоційну стабільність. Високий рівень професійного благополуччя та резильєнтності позитивно впливає на психосоматичний стан працівників, знижуючи ризик виникнення хронічних захворювань, спричинених професійним стресом. Забезпечення психологічної підтримки, розвиток внутрішніх ресурсів, а також створення сприятливих соціально-організаційних умов роботи є важливими складовими успішного функціонування таких працівників.

Список використаних джерел:

1.Кучеренко С. М., Мохонько Д. С. Психологічні особливості організації професійної діяльності спеціалістів ризиконебезпечних професій. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 4. С. 218–221.

2.Миронець С. М. Психологія діяльності міжнародних гуманітарних місій: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Київ: Київ. нац. торг.екон. ун-т, 2020. 712 с.

3.Психологія праці в звичайних та екстремальних умовах: навч. посіб. / авт.: М. С. Корольчук, В. М. Корольчук, С. М. Миронець та ін. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 652 с.

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Олександра Верескун
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Професійне вигорання серед освітян в Україні набуло особливої актуальності в умовах повномасштабної війни. Сфера освіти опинилася в кризовій ситуації, коли педагоги щодня стикаються не лише з традиційними викликами професії, а й із постійним стресом, викликаним воєнними подіями, небезпекою, нестабільністю та психологічною втомою. У таких умовах зростає потреба в глибокому розумінні причин, механізмів і наслідків професійного вигорання, а також у розробленні ефективних стратегій його профілактики, що є передумовою стабільності та безперервності освітнього процесу [1].

Професійне вигорання – це психоемоційний стан, що характеризується втратою інтересу до професійної діяльності, байдужістю до учнів, зниженням мотивації та ефективності праці [2]. І. Пахомов однією з головних причин вигорання є «дефіцит відпочинку» через обмеження соціальних контактів лише професійною сферою, що з часом трансформується у хронічний стрес, апатію, втрату інтересу до нових знань, байдужість до творчості, небажання підвищувати кваліфікацію. Кінцевими проявами емоційного вигорання є дратівливість, гнів, негативізм, ригідність поведінки, страх непередбачених обставин [1, с. 13–14].

Т. Зайчикова професійне вигорання педагогів розглядає як комплексний феномен, що впливає на емоційно-комунікативну сферу. Дослідниця визначає основні наслідки вигорання: зменшення взаємодії з

колегами та учнями, емоційне виснаження, розширення сфери «економії емоцій», бажання ізолюватися, неадекватне емоційне реагування [2, с. 60]. Такі зміни погіршують атмосферу в педагогічних колективах, знижують рівень емпатії та професійної відповідальності.

Для профілактики емоційного виснаження необхідно формувати культуру психологічної безпеки у закладах освіти, створювати умови для відновлення емоційних ресурсів педагогів. Ефективними заходами є дотримання балансу між професійною діяльністю та відпочинком, відмова від робочих завдань поза робочим часом, підтримання особистих інтересів, залучення до творчих активностей, регулярне перебування на свіжому повітрі. Важливою умовою запобігання вигоранню є наявність соціальної підтримки, колегіальної взаємодії та можливостей для саморозвитку [3].

Отже, у контексті воєнного стану педагогічна діяльність потребує переосмислення підходів до підтримки психологічного здоров'я освітян. Лише психологічно стійкий, емоційно врівноважений і соціально підтриманий педагог здатен забезпечити якісний освітній процес і виховати покоління, спроможне відновити країну.

Список використаних джерел:

1. Зайчикова Т. Чинники прояву та передумови формування синдрому «професійного вигорання» у вчителів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Психологічні науки. 2020. Вип. 11. С. 57–66.
2. Корольчук М. С., Корольчук В. М., Березовська Л. І. Професійне вигорання працівників освіти: монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 304 с.
3. Пахомов І. В. Профілактика професійного та емоційного вигорання педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України, 2024. 132 с.

Науковий керівник – доц. С. М. Сошенко

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Здобувач першого рівня вищої освіти Іван Віднічук

Викладачка Аліна Єна

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

У сучасному світі цифрові технології стали невід'ємною частиною повсякденного життя, особливо серед молодшого покоління. Діти та підлітки зростають у середовищі, де інформаційно-комунікаційні технології, соціальні мережі, мобільні додатки та онлайн-ігри формують не лише спосіб спілкування й навчання, а й впливають на їхній емоційний та психологічний стан. Використання гаджетів з раннього віку відкриває безліч можливостей для розвитку, самовираження та навчання, однак водночас створює нові ризики, пов'язані з психологічним благополуччям. Проблема полягає в тому, що межа між корисним і шкідливим впливом цифрового середовища на дитину є досить тонкою, а її порушення може призвести до тривожності, емоційного виснаження, зниження концентрації уваги та соціальної ізоляції.

В Україні, як і у світі загалом, спостерігається тенденція до зростання кількості випадків цифрової залежності серед молоді, що викликає занепокоєння з боку педагогів, психологів та батьків. Тому вивчення впливу цифрових технологій на психологічне здоров'я дітей та підлітків є надзвичайно важливим не лише з наукової, а й з психологічної точки зору. Результати такого аналізу можуть стати основою для розроблення освітніх програм, спрямованих на формування здорового цифрового середовища та психоемоційної стійкості підростаючого покоління.

Діти та підлітки є найбільш вразливою групою у

процесі цифровізації, адже їхня психіка ще формується, а соціально-емоційна сфера перебуває у стадії становлення. Вони одночасно отримують безпрецедентні можливості для пізнання світу і ризикують втратити здатність до критичного мислення, глибокої концентрації, емоційного контакту та реальної комунікації. У цьому контексті постає складне завдання для науки та суспільства – зрозуміти, яким чином цифрове середовище впливає на психічне здоров'я дітей та підлітків, де проходить межа між його позитивним і деструктивним впливом, та як сформувати культуру безпечного використання технологій [4].

Цифрові технології відкривають перед дітьми і підлітками широкі можливості для розвитку когнітивних здібностей, творчості та самовираження. Освітні платформи, інтерактивні ігри, мультимедійні ресурси створюють простір для навчання у нових формах, що відповідають вимогам часу. Завдяки технологіям діти мають доступ до інформації, яка раніше була недосяжною, можуть навчатися дистанційно, спілкуватися з однолітками з усього світу, брати участь у міжнародних проектах та онлайн-курсах. Це сприяє розширенню світогляду, формуванню міжкультурної компетентності та розвитку комунікативних навичок. Водночас цифрові інструменти є потужним стимулом для формування нових форм мислення, що відповідає темпу сучасного інформаційного середовища. Таким чином, технології стають не лише частиною освітнього процесу, а й фактором соціалізації, який визначає спосіб сприйняття дійсності, ставлення до себе та до інших [1].

Однак поряд із позитивним потенціалом цифрового середовища дедалі виразніше проявляються його ризики для психічного здоров'я молоді. Зростаюча кількість часу, яку діти та підлітки проводять у віртуальному просторі, призводить до зниження рівня фізичної активності,

розладів сну, дефіциту уваги, емоційного виснаження та соціальної ізоляції. Соціальні мережі, які здаються простором самовираження, нерідко стають джерелом психологічного тиску, адже підлітки схильні порівнювати себе з ідеалізованими образами інших, що призводить до зниження самооцінки, розвитку почуття неповноцінності та емоційної нестабільності [3].

Особливої уваги заслуговує феномен цифрової залежності, який у психологічній науці розглядається як форма поведінкової адикції. Вона характеризується патологічним прагненням до постійного перебування в мережі, втратою контролю над часом, проведенням онлайн, і появою симптомів емоційної абстиненції при відсутності доступу до гаджета. Для дітей та підлітків, чия нервова система ще формується, така залежність може мати серйозні наслідки. Вони поступово втрачають інтерес до офлайн-активностей, спілкування з ровесниками та сім'єю, що порушує соціальні зв'язки й емоційні прив'язаності [5].

Цифрове середовище саме по собі не є джерелом психічних розладів. Його вплив залежить від змісту, тривалості та контексту використання технологій. Дослідження показують, що помірне використання інтернету може навіть покращувати соціальне благополуччя дітей, підвищувати їхню самооцінку та розвивати навички самопрезентації. Проте коли технології стають заміником емоційного контакту, джерелом постійного стимулювання або способом уникнення реальності, вони перетворюються на фактор ризику. Особливо вразливою є група підлітків, які перебувають у кризовому періоді становлення ідентичності. Для них цифровий простір часто є полем для пошуку визнання, самоствердження або втечі від внутрішніх переживань [2].

Цифровізація освіти, яка активно впроваджується у всьому світі, також має подвійний ефект. З одного боку,

вона розширює доступ до знань, забезпечує індивідуалізацію навчання, дозволяє учням розвиватися у власному темпі. З іншого боку, постійна взаємодія з екранами може призводити до перевантаження нервової системи, втоми зору, зниження мотивації та розсіювання уваги. Тому актуальним завданням сучасної педагогіки та психології є пошук балансу між використанням технологій у навчальному процесі та збереженням елементів живого спілкування, які сприяють гармонійному розвитку особистості.

У підсумку слід зазначити, що вплив цифрових технологій на психічне здоров'я дітей і підлітків має комплексний і суперечливий характер. Технології самі по собі не є ані благом, ані загрозою – вирішальним є те, як і для чого вони використовуються. В умовах глобальної цифровізації особливого значення набуває формування цифрової культури, що поєднує технічну грамотність, критичне мислення, емоційну зрілість і здатність до саморегуляції. Виховання таких компетентностей має стати спільним завданням сім'ї, школи та суспільства, адже лише усвідомлене ставлення до технологій дозволить молодому поколінню використовувати їх як інструмент розвитку, а не як джерело психологічних проблем. Збереження психічного здоров'я дітей у цифрову епоху – це виклик, який потребує міждисциплінарного підходу, синтезу зусиль психологів, педагогів, IT-фахівців та батьків, а також глибокого розуміння того, що гармонія між технологіями та людяністю є ключовою умовою сталого розвитку майбутнього суспільства.

Список використаних джерел:

1.Ванда М. А., Бондаренко Н. Б. Інтернет-залежність: передумови, ознаки та ризики для підлітків. Психологія та психосоціальні інтервенції. Київ: НВП «Інтерсервіс», 2019. 6 с. URL:

<https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/17078> (дата звернення: 28.10.2025)

2.Малоголова О. О. Інтернет-залежність та її вплив на підлітків. *Актуальні проблеми психології*. 2019. С. 89–94 URL: <https://www.apppsychology.org.ua/data/jrm/v1/i54/15.pdf> (дата звернення: 28.10.2025)

3.Мороз М. О. Вплив інтернет-залежності на ціннісні орієнтації підлітків. Запоріжжя: ЗНУ, 2024. 10 с.

4.Нікон Н. Психологічні аспекти прояву медіазалежності у студентської молоді. *Наука і освіта*. Полтава: ПДПУ, 2024. 14 с. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2024/3_2024/17.pdf (дата звернення: 28.10.2025)

5.Ховрич М. О., Мекшун А. І. Інтернет-залежність – актуальна проблема сучасної молоді. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Чернігів: ЧНПУ, 2020. 12 с.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ШКОЛЯРІВ В НАВЧАННІ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

Здобувач першого рівня вищої освіти Іван Віднічук

Викладачка Аліна Єна

**Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради**

Проблема мотивації учнів до навчання є однією з вагомих у сучасній педагогіці та психології, оскільки від рівня їхньої зацікавленості та активності залежить як ефективність освітнього процесу, так і формування особистості школярів. У нинішніх умовах ця тема набуває особливої актуальності через збільшення обсягу інформації, швидкі технологічні зміни та зростаючі вимоги до учнівських компетенцій. Посилення навчальної мотивації сприяє не лише кращому оволодінню знаннями, а й розвитку аналітичного мислення, автономності та відповідальності за власні результати.

Одним із важливих факторів впливу на мотивацію є внутрішня зацікавленість учнів, яка виникає внаслідок задоволення потреби у пізнанні нового та прагненні до успіху. Якщо мотивація ґрунтується на особистому інтересі до предмета чи діяльності, це спонукає до активної залученості, допомагає глибше дослідити матеріал та формує когнітивні здібності у дітей [1].

Водночас важливою є і зовнішня мотивація, пов'язана із системою оцінювання, заохоченнями та покараннями. У сучасних школах активно впроваджується система балів, оцінок та винагород, яка, залежно від індивідуальних потреб і очікувань учнів, може позитивно впливати на їхню зацікавленість чи, навпаки, послаблювати її. Персоналізований підхід до навчання має важливу роль у підтримці мотивації. Учителі, які враховують індивідуальні особливості, інтереси та потреби

учнів, створюють сприятливі умови для їхньої активної участі в освітньому процесі. Така індивідуалізація сприяє підвищенню впевненості школярів у своїх здібностях і підсилює їхню внутрішню мотивацію домагатися успіхів.

Значний вплив на мотивацію також мають сучасні технології, що змінюють традиційні підходи до навчання. Інтерактивні матеріали, мультимедійні засоби та онлайн-ресурси здатні посилити навчальний інтерес, залучаючи дітей до динамічного і більш інтерактивного освітнього простору. Водночас надмірне застосування цифрових платформ може викликати зниження концентрації уваги та залежність від зовнішніх стимулів, що потребує ретельного балансування між технологічними та класичними формами викладання [2].

Отже, питання мотивації до навчання в сучасних школах потребує пильної уваги з боку педагогів, психологів і керівництва освітніх установ. Гармонійна комбінація внутрішніх та зовнішніх чинників стимулювання, індивідуального підходу та інноваційних методів навчання сприяє розвитку активної, зацікавленої і самостійно думаючої особистості.

Список використаних джерел:

1. Горянська Л., Дубровська А., Пісоцький Л., Король В. Формування мотивації до навчання в учнів початкової школи засобами нетрадиційних форм уроків. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2025. № 1. С. 64–73.
2. Дзюбо Л.В. Особливості структури навчальної мотивації у підлітків з різним рівнем навчальних досягнень. *Проблеми сучасної психології*. 2011. Вип. 14. С. 34–45.

ВПЛИВ АВТОМАТИЗАЦІЇ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

*Здобувачка першого рівня вищої освіти Оксана Дидика
Викладачка Аліна Єна*

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Вплив автоматизації та штучного інтелекту на психологічний стан педагогів стає все більш відчутним і багатогранним. Сьогодні освітній процес змінюється надзвичайно швидко, і педагогічним працівникам доводиться не лише адаптуватися до нових технологій, а й переосмислювати власну професійну роль. З одного боку, штучний інтелект відкриває великі можливості для підвищення ефективності праці, але з іншого – може стати джерелом стресу, тривоги та навіть професійного вигорання [1].

Позитивний вплив ШІ насамперед проявляється у зменшенні рутинного навантаження. Автоматизація перевірки тестів, ведення електронних журналів, підготовка звітів чи створення розкладу дозволяє заощаджувати час і сили. Це дає можливість педагогам більше уваги приділяти методичній роботі, творчим аспектам навчання та індивідуальній роботі зі студентами чи учнями. Коли педагогічний працівник відчуває, що може розкрити свій потенціал і займатися улюбленою справою без надмірного паперового навантаження, підвищується рівень професійної задоволеності, мотивація до розвитку та загальне емоційне благополуччя.

Проте існує й інший бік цього процесу. Багато педагогів відчувають психологічний тиск через швидкі темпи цифровізації освіти. У таких випадках з'являється страх зробити помилку, не впоратися з новими програмами чи втратити авторитет у колег, студентів чи учнів. Такі переживання можуть призводити до тривожності, дратівливості або професійного вигорання. Важливим аспектом також є зміна характеру педагогічної взаємодії. Автоматизовані системи часто зменшують кількість живого спілкування між викладачем і

учнем. Хоча цифрові платформи полегшують організацію навчання, вони не можуть повністю замінити емоційний контакт, підтримку та розуміння, які формуються у процесі особистого спілкування.

Необхідно створювати сприятливе середовище, у якому викладач не боїться експериментувати, робити помилки й удосконалюватися. Варто розвивати культуру сприйняття ІІІ як інструменту, який допомагає, а не загрожує. Отже, вплив автоматизації та штучного інтелекту на психологічний стан педагогічних працівників є комплексним. Він може стати як поштовхом до розвитку, так і фактором емоційного виснаження. Усе залежить від того, наскільки ефективно організована підтримка вчителя у процесі цифрової трансформації освіти. Я вважаю, що головним завданням сучасної педагогічної спільноти є навчитися поєднувати технології з людяністю, щоб штучний інтелект став не заміною, а продовженням професійної майстерності педагога.

Список використаних джерел:

1. Візнюк І. М., Поліщук А. С., та ін. Використання штучного інтелекту в освіті. *Сучасні інф. технол. та інновац. методики навч. у підготовці фахівців: методол., теорія, досвід, проблеми*: зб.наук. праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 59. С. 14–23.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ЗВО НА ОСНОВІ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ

Доцентка Тетяна Дніпровська
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Нові політичні та соціально-економічні умови розвитку України викликали зміну вимог до професійної підготовки фахівців, які повинні володіти високою професійною та іншомовною комунікативною компетенціями. Пріоритетними стають підготовленість та когнітивна гнучкість фахівця, прояв соціальної відповідальності особистості, компетентного та глибоко освіченого у своїй галузі знань, що вільно володіє англійською мовою за професійним спрямуванням.

Теоретичні засади проєктної діяльності досліджували А. Макаренко, Л. Савченко, С. Сисоєва, В. Свистун, В. Одарченко, Л. Штефан, А. Ткаченко та інші. У тім, аналіз наукових джерел засвідчив не розробленість проблематики конструювання методики застосування методу проєктів у ЗВО для викладання англійської мови.

Методика навчання англійської мови сьогодні – це самостійна, комплексна, теоретична і прикладна наука, яка вивчає закономірності, цілі, зміст, методи і засоби навчання на матеріалі англійської мови і культури. При цьому об'єктом дослідження методики навчання англійської мови є процес навчання, а її предметом є безпосередньо метод навчання.

У методиці навчання іноземних мов існують дві складові: загальна методика та спеціальна [1]. Загальна методика вивчає закономірності та особливості процесу навчання будь-якої іноземної мови взагалі. Спеціальна методика досліджує навчання конкретної іноземної мови у певному типі навчального закладу.

Наведемо характеристику методики викладання на основі методу проєкту відповідно до типів проєктів [2]: домінуюча в проєкті діяльність: дослідницька, творча, практико-орієнтована, обговорення та спільний пошук; предметно-змістовна область: монопроєкт (в рамках однієї області знання); за типом: мовні (лінгвістичні), додаткові: міжпредметний проєкт; характер координації проєкту: партнерський, гнучкий; характер контактів: внутрішні контакти; кількість учасників проєкту: особистісні, парні (мікрогрупи); тривалість виконання проєкту: короткострокові (1-2 тижні).

Основними етапами методики є: підготовчий, основний, завершальний тощо. На першому етапі формується мотивація до дослідницької роботи студентів, де вони повинні активно включитися у таку роботу. На основному етапі студентами проводився збір та аналіз інформації; пошук методів та реалізація мети проєкту, робота з друкованими виданнями, інструментами Інтернету тощо. До схеми захисту проєкту, що представляли студенти, було включено: обґрунтування актуальності, практичне значення для галузі, новизна, логічна побудова, вірність відповідей на запитання слухачів фахівців, що сьогодні працюють у багатьох виробничих галузях України.

Список використаних джерел:

1.Коваль В.О., Шевантаєва А.В. Формування екологічної компетентності майбутніх вчителів початкової школи в процесі проєктної діяльності. *Молодий вчений*. 2018. № 2.1, Т. 54.1. С. 55–58.

2.Дніпровська Т. В. Педагогічні особливості застосування технології індивідуалізованого навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70(1). С. 206–210.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕСУРСНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Викладачка Аліна Єна

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

В умовах війни в Україні сучасна людина стикається з надзвичайними викликами та стресовими ситуаціями, що вимагають від неї значної психологічної стійкості. Питання впливу воєнного стану на ресурсний розвиток особистості є актуальним і вимагає глибокого розгляду з психологічної перспективи [1].

Психологічні аспекти ресурсного розвитку особистості визначають внутрішні резерви та механізми, які дозволяють особистості ефективно адаптуватися до викликів, подолати стресові ситуації та досягти психологічного благополуччя. Нижче розглянуті ключові психологічні аспекти ресурсного розвитку особистості:

1. Саморегуляція та емоційна інтелігенція. Здатність ефективно контролювати свої емоції та вміння розпізнавати емоції інших грає важливу роль у ресурсному розвитку. Особистість, яка вміє ефективно керувати своїми емоціями, може легше подолати стрес, уникати вигорання та забезпечити психологічну стійкість.

2. Самосвідомість та саморефлексія. Особистість, яка має високий рівень самосвідомості, розуміє свої сильні та слабкі сторони, а також володіє здатністю до саморефлексії. Це сприяє виявленню власних ресурсів та вирішенню внутрішніх конфліктів.

3. Оптимізм та позитивний погляд на життя. Позитивне мислення та оптимістичний погляд на події допомагають особистості побачити можливості навіть у важких ситуаціях. Це сприяє розвитку ресурсів для подолання труднощів та досягнення цілей.

4. Автономія та самостійність. Здатність приймати рішення та діяти самостійно робить особистість менш залежною від зовнішніх обставин. Самостійність сприяє розвитку внутрішніх ресурсів та впевненості в своїх силах.

5. Гнучкість та адаптивність. Здатність адаптуватися до змін у власному житті та оточуючому середовищі є ключовою для ресурсного розвитку. Гнучкість дозволяє особистості виходити за межі звичайних стратегій та шукати нові, ефективні рішення.

6. Соціальна підтримка та комунікативні навички. Вміння будувати підтримуючі відносини та отримувати підтримку важливе для психологічного розвитку. Соціальна підтримка може допомагати особистості подолати стресові ситуації та відчувати себе більш захищеною.

7. Цілеспрямованість та мотивація. Здатність визначати завдання та наполегливо працювати над їх вирішенням робить особистість більш ресурсною [2].

Розуміння та розвиток цих психологічних аспектів сприяє створенню ефективних програм та підходів до ресурсного розвитку особистості, які можуть бути корисні в різних життєвих ситуаціях, включаючи умови війни та стресу. Науковцями підкреслено, що ресурсний розвиток може відігравати ключову роль у відновленні та підтримці психічного здоров'я особистостей.

Список використаних джерел:

1. Аршава І. Ф. Емоційна стійкість людини та її діагностика: монографія. Дніпро: ДНУ, 2016. 336 с.

2. Ващенко І. В., Іваненко Б. Б. Психологічні ресурси особистості в подоланні складних життєвих ситуацій. *Проблеми сучасної психології*: зб.наук.праць. Кам'янець-Подільськ: КПНУ, 2018. № 40. С. 33–49.

ОРГАНІЗОВАНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Світлана Зоря
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Сучасні соціальні виклики та інтенсивне навантаження у освітньому середовищі часто призводять до зростання показників шкільної тривожності та дефіциту соціальних емоцій (емпатії, співпраці), що негативно впливає на загальну адаптацію та успішність учнів. Молодший шкільний вік (6–10 років) є ключовим етапом у формуванні психоемоційної компетентності, здатності до ідентифікації та ефективної регуляції власних емоційних станів. Питання розвитку емоційної сфери молодших школярів – це предмет постійної уваги як у класичній, так і в сучасній психології. Фундаментальні праці Л.С. Виготського та Л.І. Божович розглядали емоційний розвиток у нерозривному зв'язку з провідною навчальною діяльністю та процесом формування довільної регуляції. Саме вони довели, що шкільне середовище виконує функцію певного прискорювача, допомагаючи молодшим школярам замінювати ситуативні емоції на узагальнені почуття та значно посилюючи їхню здатність керувати власними емоційними реакціями. Дослідження Д.Б. Ельконіна та В.В. Давидова зосередилися на тому, як переживання успіху чи невдачі впливають на формування стійкої самооцінки школярів. Також значну увагу приділили проблемі тривожності, яку А.М. Прихожан та Ч.Д. Спілбергер вивчали як чинник, що заважає дітям контролювати емоції та адаптуватися в школі. Їхній аналіз механізмів виникнення тривоги став основою для створення сучасних програм психологічної корекції.

Молодший шкільний вік (приблизно 6-10 років) — це період, коли емоційна сфера дитини переживає якісні зміни. Ключова особливість полягає в інтенсивному розвитку довільної регуляції: дитина активно вчиться контролювати та керувати своїми почуттями, роблячи їх більш усвідомленими. Вона набуває здатності приховувати чи стримувати емоції відповідно до соціальних правил (наприклад, не виявляти відкритого розчарування через невдачу), що є важливим кроком у формуванні емоційної саморегуляції. Паралельно відбувається інтелектуалізація почуттів: прості емоції перетворюються на вищі, стійкі переживання — моральні (почуття обов'язку, відповідальності), інтелектуальні (радість пізнання) та естетичні. Ці почуття тісно пов'язані з навчальною діяльністю та соціальною взаємодією. Однак, високі вимоги шкільної системи, постійне оцінювання та конкуренція часто призводять до зростання шкільної тривожності, створюючи емоційну напругу, що потребує уваги дорослих для гармонізації внутрішнього стану дитини. Традиційні методи психолого-педагогічного впливу, які переважно орієнтовані на вербальні та аудиторні форми роботи, наразі виявляються недостатньо дієвими для корекції стійких емоційних патернів через те, що вони не дають дітям достатньо реального досвіду роботи в команді та подолання труднощів на практиці.

Метою даної роботи є теоретичне обґрунтування унікального розвивального потенціалу самодіяльного організованого туризму та розробка цільової «Програми психологічного розвитку» як ефективного засобу оптимізації психоемоційної сфери молодших школярів у сучасних умовах.

Теоретико-методологічна основа роботи інтегрує три ключові концепції. Згідно з Л. Виготським, вищі психічні функції розвиваються через соціальну взаємодію.

Д. Гоулман наголошує на важливості емоційного інтелекту (розуміння та управління емоціями) для ефективної колективної діяльності. Нарешті, екологічний підхід Дж. Дж. Гібсона розглядає природне середовище як активне джерело аффордансів (можливостей для дії), що безпосередньо впливають на поведінку та психічний стан індивіда в поході.

Організований туризм, визначений як цілеспрямована, колективна діяльність у природному середовищі, яка включає не лише відпочинок, а й спортивне вдосконалення, пізнання природи, оздоровлення та розвиток особистості (вольових якостей, навичок виживання, колективізму) – поєднує три наступні основні механізми психологічного впливу.

Екотерапевтичний механізм: незнайоме, але структуроване природне середовище сприяє швидкому зниженню рівня стресу та емоційного напруження. Долаючи маршрут, дитина отримує необхідну фізичну розрядку, що є біологічною основою для корекції тривожності.

Діяльнісно-вольовий механізм проявляється у необхідності вирішувати практичні завдання, що виникають у поході (орієнтування, подолання перешкод, самообслуговування), перетворює зовнішні труднощі на внутрішній досвід компетентності та самоефективності, що формує емоційну стійкість.

Групово-динамічний механізм показує, що у туризмі успіх залежить від колективної координації. Це стимулює розвиток емпатії, просоціальної поведінки та відповідальності, оскільки потреба у взаємодопомозі стає життєво необхідною, що є потужнішим фактором, ніж рольові ігри у класі.

Для практичної реалізації теоретичних засад була розроблена Програма психологічного розвитку «Лісові

Пригоди: Тренінг емоційної стійкості». Програма побудована на інтегративному методологічному підході, що органічно поєднує принципи групової дискусії, ігрової терапії та елементи когнітивно-поведінкової корекції.

Мета Програми полягає у формуванні стабільного психоемоційного стану молодших школярів, що дозволить їм ефективніше адаптуватися до освітнього та соціального середовища. Досягнення цих показників має надати дітям інструменти саморегуляції для зниження реакції на щоденні стреси, які типові для їхнього віку і які викликані нетиповою ситуацією в Україні.

Програма складається з 5-ти тематичних модулів загальною тривалістю 90 хвилин кожен, які проводяться у природному середовищі. Кожен модуль має чітку трирівневу структуру:

Вхідний рівень включає фізичні вправи, що знімають м'язові затиски (психогімнастика), та емоційне налаштування.

Основний рівень полягає у виконанні командних завдань («Туристичний вузол довіри», «Міст через прірву»), які сприяють зниженню тривожності та емоційної напруги молодших школярів, оскільки активна діяльність поза класом та спільний успіх підвищують їхню самооцінку та почуття компетентності.

Фінальний рівень – рефлексія з проговоренням пережитих емоцій, аналізом успіхів і помилок, та перенесенням отриманого досвіду на життєві ситуації. Використовуються елементи арт-терапії («Малюнок вражень від походу»).

Всі вправи у Програмі є адаптованими до застосування їх у природному середовищі та відповідають віковим особливостям дітей. Логіка побудови Програми забезпечує послідовне доведення гіпотези: від виявлення проблемних зон (тривожність, низька згуртованість) до

цілеспрямованого формування конструктивних механізмів емоційного реагування через активну взаємодію у природному середовищі.

Таким чином, організований туризм є потужним, теоретично обґрунтованим та практично реалізованим засобом, що має високу потенційну ефективність для розвитку психоемоційної сфери молодших школярів.

Список використаних джерел:

- 1.Виготський Л. С. Психологія розвитку людини. Київ: Знання, 2018. 320 с.
- 2.Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books, 2020. 416 p.
- 3.Heft H. The Foundations of Ecological Approach to Perception and Action. New York: Routledge, 2020. 270 p.

Науковий керівник – проф. Л. В. Герасименко

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ АСЕРТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОПЕРАТИВНОГО РІВНЯ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Доцент Олександр Керницький

Національна академія Національної гвардії України

Військова агресія з боку Російської Федерації концентровано визначає підвищені вимоги до професійної готовності особового складу військових частин та підрозділів Національної гвардії України (НГУ). Це стосується і військових фахівців органів по роботі з особовим складом, які безпосередньо організовують і здійснюють заходи морально-психологічного забезпечення (МПЗ) діяльності формувань НГУ. Це актуалізує важливість якісного вдосконалення процесу їх професіоналізації, спрямованого на досягнення потрібного рівня ефективності реалізації службових функцій за посадами призначення та створення підґрунтя для подальшого професійного зростання.

Серед особистісних якостей важливого значення набуває асертивність військового керівника, що є складовою його емоційного інтелекту.

Аналіз же виявлених протиріч, проблем теорії і практики військового управління, проблем у навчанні здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти оперативного рівня військової освіти, підтверджує виняткову актуальність проблематики асертивної поведінки.

Концепцію асертивності в її науковому оформленні запропонував американський фахівець-психолог А. Солтер. Вона також активно спирається на положення гуманістичної психології, на підходи транзактного аналізу, принципи гештальт-терапії тощо [1].

Аналіз результатів досліджень та управлінська практика свідчать, що керівники з низьким рівнем асертивності виявляють невпевненість поведінки під час спілкування; побоюються непередбачуваних ситуацій; відчувають сумніви у вірності прийнятих рішень; відчувають невпевненість в собі.

Нами сформульовано такі *основні принципи асертивної поведінки* у ході професійного становлення суб'єкта військового управління: прийняття на себе відповідальності за власну поведінку; демонстрація самоповаги та поваги до підлеглих; ефективне спілкування з іншими (основні якості – чесність, відкритість і прямота в розмові); демонстрація впевненості та позитивної установки; вміння уважно слухати та розуміти іншу точку зору; досягнення робочого компромісу тощо.

При цьому процес становлення професіонала охоплює формування і розвиток ціннісно-змістовної й операційно-предметної сторони діяльності, а також при наявності необхідних передумов. Однією з таких передумов є розвиток асертивності здобувачів оперативного рівня військової освіти, що досягається при дотриманні чотирьох складових спілкування, як засобу її прояву: інформативності (висловлення повинно бути змістовним), істинності (говорити тільки правду), релевантності (говорити тільки те, що стосується справи), ясності, чіткості (говорити коротко і зрозуміло).

Список використаних джерел:

1. Пасічник В. І., Белаї С. В., Керницький О. М. Психолого-педагогічні умови вдосконалення процесу професіоналізації слухачів магістратури Національної академії Національної гвардії України. *Науковий журнал НА НГУ «Честь і Закон»*. Харків: НА НГУ, 2020. Вип. 1 (72). С. 74–84.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОТРОПНИХ ЗАСОБІВ

Викладачка Марина Ковтун

Кременчуцький медичний фаховий коледж
імені В. І. Литвиненка

У сучасних умовах безпекові виклики, спричинені війною, техногенними катастрофами, кліматичними змінами та кібератаками, змінюють розуміння сутності національної безпеки.

Психотропні засоби – це лікарські препарати, які впливають на психічні функції людини, включаючи емоції, настрій, мислення, поведінку та рівень свідомості. Основна дія цих препаратів пов'язана зі зміною активності нейротрансмітерних систем головного мозку: серотонінової, дофамінової, норадреналінової та інших.

Залежно від напрямку впливу на центральну нервову систему, психотропні засоби можуть мати стимулюючу, пригнічувану або регулюючу дію. Їх застосовують для лікування широкого спектра психічних та неврологічних розладів: депресій, психозів, тривожних станів, епілепсії, безсоння тощо.

За фармакологічними властивостями психотропні засоби поділяють на кілька основних груп:

Антидепресанти – це група психотропних препаратів, призначених для лікування депресивних станів, тривожних розладів, obsесивно-компульсивного синдрому, посттравматичних стресових розладів та інших афективних порушень. Їх дія пов'язана з відновленням балансу нейромедіаторів (серотоніну, норадреналіну, дофаміну) у головному мозку.

Антидепресанти є невід'ємною частиною сучасної психіатричної та неврологічної практики. Вони значно покращують якість життя пацієнтів із психічними та

соматоформними розладами. Проте застосування цих препаратів потребує індивідуального підходу, ретельного контролю та розуміння як з боку лікаря, так і з боку пацієнта.

Нейролептики (антипсихотики) – психотропні засоби, які здатні усувати марення і галюцинації (антипсихотична дія), відчуття страху, дратівливість, агресивність (транквілізувальна, анксіолітична, антифобічна дія), рухове і мовленнєве збудження мають протиблювотні властивості і посилюють дію засобів, що пригнічують ЦНС [2].

Антипсихотики відіграють ключову роль у лікуванні психотичних розладів. Вони дозволяють контролювати тяжкі симптоми, стабілізувати стан пацієнта і повернути його до повноцінного життя. Водночас ці препарати мають серйозний побічний профіль, тому їх використання повинне здійснюватися лише під контролем лікаря-психіатра з урахуванням індивідуальних особливостей хворого.

Седативні засоби – це препарати, що знижують збудливість центральної нервової системи, заспокоюють, нормалізують сон і зменшують дратівливість.

Седативні засоби є важливою частиною психотропної терапії при легких розладах нервової системи. Вони широко застосовуються як у дорослих, так і в дітей, мають м'яку дію, доступні та безпечні при правильному використанні. Проте навіть такі «невинні» препарати не варто приймати без потреби або у великих дозах – самолікування може бути шкідливим.

Транквілізатори (анксіолітики) – це психотропні засоби, що зменшують емоційну напругу, страх, тривогу, полегшують засинання і мають протисудомну дію. Вони широко застосовуються в медичній практиці, особливо в неврології та психіатрії. Проте через ризик розвитку

звикання і залежності їх слід використовувати лише під контролем лікаря та не довше рекомендованого терміну.

Ноотропні засоби – це психотропні засоби, що позитивно впливають на вищі функції головного мозку: пам'ять, увагу, здатність до навчання, працездатність. Їх часто називають «препаратами для мозку». Ноотропи не викликають залежності, не пригнічують свідомість і практично не мають психостимулюючої дії. Вони застосовуються як у дорослих, так і в дітей, особливо при неврологічних, судинних і функціональних захворюваннях.

Однак, незважаючи на добру переносимість, самостійне застосування ноотропів без консультації лікаря не рекомендується.

Психостимулятори підвищують фізичну і розумову працездатність, відновлюють функціональну активність при втомі, апатії, психомоторної загальмованості, іпохондрії. Біологічно активні речовини, способи і методи, що застосовуються спортсменами для штучного підвищення працездатності, отримали назву «допінг» (від англ. To dope – «давати наркотики») [1].

Через високий ризик побічних ефектів, залежності та зловживання, їх застосування повинно проводитися виключно під медичним контролем.

Механізм дії психотропних засобів пов'язаний зі зміною рівня нейромедіаторів у синапсах головного мозку. Наприклад:

- антидепресанти підвищують рівень серотоніну і норадреналіну, що призводить до підвищення настрою, зменшення тривоги;
- антипсихотики блокують дофамінові рецептори, мають антипсихотичну дію та протимарення ;
- транквілізатори активують ГАМК-рецептори, викликаючи гальмівний ефект, тривожність, дає

заспокійливу та снодійну дію;

- психостимулятори підвищують вивільнення дофаміну, що призводить до активації мозку уваги, настрою.

Отже, психотропні засоби – це лікарські препарати, які впливають на психічні процеси, свідомість та настрій, діючи на центральну нервову систему. Вони використовуються для лікування психічних розладів, а також у хірургії та терапії, але їх неправильне використання може призвести до зловживань та розвитку залежності.

Список використаних джерел:

1.Лобашова К. Г. Фармакологія психотропних препаратів стимулюючої дії (антидепресанти, психостимулятори та ін.) / Національний медичний університет. Одеса, 2021. 19 с.

2.Фармакологія: підручник / Нековаль І.В., Казанюк Т.В. 6-е вид., виправл. Київ: ВСВ «Медицина», 2014. 250 с.

ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ КЕРІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Валерія Кондратенко
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

В умовах тривалого воєнного конфлікту в Україні зростає значення вивчення особистісних якостей керівників на підприємствах критичної інфраструктури. Підприємства критичної інфраструктури - це установи, що функціонують в життєво важливих для суспільства та держави сферах. Порушення або припинення роботи такого підприємства може призвести до кризової ситуації різного масштабу (від локального до державного) та мати значний негативний вплив на національну безпеку, обороноздатність, економіку та життєдіяльність населення, що й актуалізує заявлену тему дослідження.

Сучасний керівник такого підприємства повинен бути не тільки гарним організатором, що уміє вчасно налагодити виробництво і збут нових товарів і послуг, але і знати тонкощі сучасного законодавства, бути глибоко ерудованою, високо культурною людиною, що володіє внутрішньою самостійністю, сміливістю, здатністю створити команду однодумців, що надихає і веде їх за собою, а також володіти основами науки управління.[2]

Велике значення підприємств критичної інфраструктури для економіки та діяльності країни робить їх найбільш цінними мішенями для країни-агресора, а отже підвищує рівень стресу, пов'язаного зі страхом за власне життя та із відповідальністю за життя і безпеку підлеглих. У зв'язку із цим особливого значення набувають дослідження особистісних якостей управлінців як ключового фактору впливу на соціально-психологічний

клімат у колективах та загальну ефективність діяльності підприємства[1].

Емпіричне дослідження за допомогою анкет на базі тесту Р.Б. Кеттелла та біполярних рейтингових шкал на нафтопереробному підприємстві критичної інфраструктури показало достатньо високий рейтинг керівників (середні оцінки 4,5 та 4,6 за п'ятибальною шкалою), проте виявило недоліки у спрацьованості колективів і, як наслідок, знижені показники продуктивності професійної діяльності.

Виробництво стандартизованої товарної продукції, зокрема, продуктів нафтопереробки вимагає щоб усі структурні підрозділи функціонували як єдиний злагоджений механізм. Отже, недоліки у сфері спрацьованості потребують невідкладних коригувань, оскільки порушення функціонування навіть одного підрозділу може призвести до негативних наслідків для усього виробництва, та навіть економіки країни.

Для коригування спрацьованості у колективах рекомендовано проводити комплексні тренінги для керівників з метою покращення їх особистісних якостей, розвиток ключових лідерських компетенцій, які безпосередньо впливають на СПК, довіру та, як наслідок, на згуртованість їхніх колективів

Отже, розвиток особистісних якостей керівників на підприємствах критичної інфраструктури є стратегічним напрямком забезпечення ефективності виробничих процесів, економіки та обороноздатності усієї країни

Список використаних джерел:

1.Карамушка Л. М. *Технологія психологічної підготовки персоналу організацій до роботи в умовах соціально-економічних змін (на матеріалі освітніх організацій)*. Навч. посіб. Київ: Наук. світ, 2008.

2.Кіяшко В.І. Поняття та роль керівника в діяльності сучасного підприємства. *Форум права*. 2008. № 1. С.221– 224.

Науковий керівник – доц. Р. М. Білоус

ВИМІРЮВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПІДХІД

Старша викладачка Тетяна Кондратенко

Здобувач першого рівня вищої освіти Дмитро Головка

Здобувачка першого рівня вищої освіти Анастасія Горпинченко

Здобувачка першого рівня вищої освіти Мар'яна Михайлик

**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

В умовах цифровізації освіти об'єктивність та надійність педагогічних вимірювань набувають критичного значення. Освітня компонента «Основи педагогічних вимірювань» має на меті не лише ознайомлення здобувачів освіти із теорією вимірювання, оцінювання та моніторингу якості освіти, а й формування ключових практичних компетентностей для ефективного аналізу даних та ухвалення обґрунтованих педагогічних рішень. Означені тези є практичним кейсом здобувачів освіти-бакалаврами, що демонструє навички у використанні загальнодоступних офісних програм (зокрема, Microsoft Excel), як інструментарію кількісного та якісного аналізу, візуалізації.

Методологія дослідження враховує контекст виконаної лабораторної роботи в межах освітньої компоненти «Основи педагогічних вимірювань», спрямованої на формування у майбутніх вчителів інформатики компетентності дидактичної діагностики. Первинним вимірювальним інструментом були виконані учнями 7-го класу однієї з гімназій Кременчуцької міської територіальної громади Полтавської області двох практичних робіт «Пошук в Інтернеті. Електронне листування» та «Хмарні сервіси» з теми «Пошук в Інтернеті. Електронна пошта. Хмарні сервіси» навчального предмету «Інформатика» [2]. Вимірювання результатів

навчання здійснювалось студентами з використанням групи результатів (ГР) Інформатичної освітньої галузі із застосуванням 12-бальної шкали оцінювання. Групи результатів, що підлягали оцінюванню:

ГР 1 – працює з інформацією, даними, моделями;

ГР 2 – створює інформаційні продукти;

ГР 3 – працює в цифровому середовищі;

ГР 4 – безпечно та відповідально працює з інформаційними технологіями [1].

Переважна більшість учнів І, ІІ підгруп 7-го класу успішно впоралися із завданнями обох практичних робіт, продемонструвавши набуття практичних навичок. Найвищі бали отримані учнями за ГР 1, ГР 4. Були виявлені учні з недостатніми базовими навичками, які потребують індивідуалізації навчання. Аналітичний інструмент Microsoft Excel забезпечив об'єктивність результатів дослідження успішності учнів: обробку даних (балів), обчислення ключових статистичних показників, побудову діаграм та зведених таблиць. Контекст вищевказаного аналізу навчальної ситуації спрямований на формування у майбутніх вчителів інформатики компетентності дидактичної діагностики, педагогічного вимірювання з метою забезпечення системного моніторингу, якості освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Критерії оцінювання за освітніми галузями результатів навчання здобувачів освіти. *Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093*. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/92715/ (дата звернення: 19.10.2025).

2. Модельна навчальна програма «Інформатика» 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакоцько В. В. *Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.08.2023 № 1001*. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Inform.osv.haluz.2023/16.08.2023/Informatyka.7-9%20kl.Ryvkind.ta.in.16.08.2023.pdf> (дата звернення: 19.10.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Доцентка Ольга Кондрашова

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Стратегічним напрямом вищої освіти на сьогодні виступає парадигмальна установка на формування сучасного фахівця, який може вільно орієнтуватися в складних іншомовних та соціокультурних ситуаціях [1].

Промисловим галузям України конче потрібен ерудований фахівець, що має як високий рівень професійної компетентності, інноваційний тип мислення, здібності до опанування новою інформацією, так і здатний співпрацювати з іноземними колегами зарубіжних країн, знаходити з ними оптимальні шляхи співробітництва в умовах глобалізації. Тому суттєво зростає інтерес до вивчення іноземних мов – в цьому зацікавлені як потенційні кандидати на роботу, так і самі роботодавці, що постійно здійснюють моніторинг ринку праці.

Утім, аналіз наукових джерел засвідчив не розробленість проблематики застосування активних методів навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням.

Активні методи навчання – це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які спонукують їх до активної розумової й практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом. У традиційному ж навчанні часто активну позицію займає саме викладач, а не студент.

В основі активних методів лежить діалогічне спілкування, як між викладачем і студентами, так і між самими студентами. А в процесі діалогу розвиваються

комунікативні здатності, уміння колективно вирішувати проблеми, розвивається мова студентів. Активні методи навчання спрямовані на залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності, щоб викликати особистісний інтерес до вирішення пізнавальних завдань, вивчення англійської мови за професійним спрямуванням.

До ігрових імітаційних форм також можна віднести такі форми: розігрування ролей – ігровий спосіб аналізу конкретних ситуацій, в основі яких лежать проблеми взаємин у колективі та діяльності; стажування з виконанням посадової ролі – метод активного навчання, при якому «моделлю» виступає сама реальність, а імітація стосується в основному виконання ролі; імітаційний тренінг припускає відпрацьовування певних навичок й умінь з виконання певних дій на занятті з англійської мови; дидактична гра – це модель процесу, явища, здійснюване за допомогою різних засобів і ігрових методів; ігрове проектування – практичне заняття, де складаються технологічні та інші види проектів в ігрових умовах, що максимально відтворюють реальність.

Методи активного навчання можуть використовуватися на різних етапах навчального процесу:

1 етап – первинне оволодіння знаннями: проблемна лекція, евристична бесіда, навчальна дискусія та ін.;

2 етап – закріплення знань: колективна розумова діяльність, тестування, діалоги англійською мовою та ін.;

3 етап – формування професійних умінь, навичок на основі здобутих знань: тренінги, ігрові і неігрові методи.

Список використаних джерел:

1. Пінчук Л. М. Навчання в співробітництві як ефективна педагогічна технологія у викладанні англійської мови як другої іноземної. *Вісник ЗНУ. Педагогічні науки*. 2012. №1(17). С. 66–70.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Здобувач другого рівня вищої освіти Антон Копилов
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Усвідомлене батьківство є ключовою детермінантою благополуччя сім'ї. Його формування вимагає розвиненої рефлексії та зрілої життєвої позиції, які закладаються ще у юнацькому віці [3]. Недостатня психологічна готовність молоді до цієї ролі становить значний ризик для емоційного розвитку майбутньої дитини. Формування батьківських установок, рефлексивних навичок та емпатії у цей період визначає здатність молоді до свідомого вибору виховної стратегії, відмінної від успадкованих, часто деструктивних, сімейних сценаріїв [1; 2].

Мета дослідження полягала в емпіричному дослідженні рівня сформованості структурних компонентів усвідомленого батьківства (установчого, рефлексивного та емоційного) у юнацькому віці.

У дослідженні взяли участь 30 респондентів. Для діагностики використовувався комплекс методик: тест PARI Е. Шефера, методика діагностики рівня розвитку рефлексивності А. Карпова та опитувальник «Шкала емоційного відгуку» А. Меграбяна і Н. Епштейна.

За результатами інтегрального оцінювання вибірка була диференційована на групу з високим потенціалом усвідомленості (56,7%) та групу з низьким рівнем сформованості (43,3%). Виявлено критичний гендерний дисбаланс у групі ризику: 9 хлопців та 4 дівчини.

Установчий компонент: група з низьким рівнем сформованості демонструє домінування диктату (середній бал 83,31) та гіперопіки (середній бал 110,38). низька демократичність (середній бал 30,77) свідчить про

домінування авторитарних, контролюючих установок, що є прямою перешкодою для формування надійної прив'язаності.

У групі з низьким рівнем сформованості зафіксовано низький рівень розвитку рефлексивності (середній бал 2,85), а розвинена рефлексія є необхідною умовою для подолання автоматичного відтворення дисфункціональних сімейних сценаріїв [1].

У цій же групі встановлено нормальний рівень емпатії (середній бал 59,38), що, за умов високого диктату, підвищує ризик емоційної відстороненості та нездатності до адекватного емоційного відгуку.

Висновки. Результати дослідження підтверджують, що значна частина молоді має недостатньо сформовані компоненти усвідомленого батьківства. Юнаки є найбільш вразливою групою, оскільки вони частіше демонструють схильність до авторитарних установок на тлі низької рефлексії. Отримані дані обґрунтовують необхідність розробки цілеспрямованої програми психологічних практик, сфокусованих на когнітивній перебудові виховних установок, розвитку емоційної компетентності та посиленні механізмів рефлексії. Своєчасна психологічна інтервенція, спрямована на корекцію установок, є критичною для забезпечення здорового розвитку майбутньої дитини.

Список використаних джерел:

1. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
2. Титаренко Т. М. Батьківство як соціально-психологічний феномен: навч. посіб. Київ: Либідь, 2009. 310 с.
3. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами повсякденного: монографія. Київ: Либідь, 2003. 376 с.

Науковий керівник – доц. М. М. Бріль

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ В ОРГАНІЗАЦІЯХ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Світлана Крамаренко
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Будь-яка спільна діяльність, і в першу чергу трудова, не може здійснюватися успішно, якщо між тими, хто її виконує, не будуть налагоджені відповідні контакти та взаєморозуміння. Розуміння механізмів конструктивного спілкування сприяє розвитку комунікативної компетентності особистості та знижує ризик виникнення комунікативних бар'єрів.

В умовах воєнного стану особливої актуальності набуває питання запобігання комунікативним бар'єрам у трудових колективах, адже ефективна комунікація є одним із ключових чинників підтримання згуртованості персоналу та стабільності організаційних процесів. Разом із зовнішніми загрозами значну небезпеку становить втрата життєвих орієнтирів, зниження ментальної та психологічної стійкості, а також негативні трансформації у свідомості працівників, від яких залежить оперативна діяльність підприємства та його подальший розвиток.

За таких обставин надзвичайно важливо, щоб організації підтримували постійний і відкритий зв'язок зі своїми співробітниками, партнерами та стейкхолдерами. Це передбачає не лише інформування про поточну ситуацію, але й надання емоційної підтримки, чітких пояснень управлінських рішень, формування відчуття спільності та надії [2]. Запобігання комунікативним бар'єрам сприяє підвищенню довіри, взаєморозуміння й соціальної згуртованості, що є визначальними умовами ефективного функціонування колективу в кризовий період.

У науковій літературі комунікативні бар'єри трактуються як перешкоди, що виникають у процесі комунікативної взаємодії між суб'єктами та ускладнюють адекватне сприйняття, розуміння й засвоєння інформації. Такі бар'єри можуть мати як об'єктивний, так і суб'єктивний характер, зумовлюючись індивідуальними особливостями сприйняття, психологічними станами, соціальними факторами або недосконалістю організаційних комунікацій [1].

В умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану, запобігання комунікативним бар'єрам набуває особливої актуальності. Від ефективності внутрішньої комунікації в організації залежить не лише своєчасність прийняття управлінських рішень, а й рівень психологічної стійкості та згуртованості колективу. Усунення перешкод у спілкуванні сприяє зміцненню довіри між працівниками, формуванню атмосфери підтримки й взаєморозуміння, що є критично важливим чинником стабільного функціонування підприємств у кризових умовах.

Отже, аналіз наукових джерел дає можливість констатувати, що психологічні чинники комунікативних бар'єрів можуть лежати як в площині самої організації, її корпоративної культури взаємодії між працівниками, так і наявним рівнем розвитку комунікативної компетентності самих працівників.

Список використаних джерел:

1. Лещук Г. В. Комунікативні бар'єри в професійній діяльності соціального працівника. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2018. Вип.1. С. 126–129.

2. Олтаржевський І. О. Корпоративні комунікації в Україні в умовах війни з росією. *Scientific Notes of Institute of Journalism*, 2022. Т. 2 (81). URL: http://www.scientific-notes.com/wp-content/uploads/2022/11/81_5.pdf (дата звернення 12.10.2025).

Науковий керівник – ст. викл. Е. П. Шейко

ЗЦІЛЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ТРАВМИ ВІЙНИ ЗАСОБАМИ АРТТЕРАПІЇ

Докторка філософії (Ph.D) Анна Красіна
Здобувачка другого рівня вищої освіти Марина Тесленко
**Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради**

Тривала війна в Україні спричинила глибоку і поширену колективну травму, що відображається у тривожності, втомі, зростанні психоемоційного напруження, змінах у міжособистісних стосунках, а також у зміні суспільних цінностей, посиленні відчуття єдності та водночас болісної втрати. На аналітичному рівні можна розглядати нинішній досвід України не як низку окремих негараздів, а як спільний травматичний стан, що пронизує повсякденне життя, мислення та культуру.

Останні дослідження у нейропсихології детально описують, як тривале виснаження під час війни пошкоджує когнітивні та психічні функції. Більшість захисних механізмів можуть зменшити безпосередній дистрес, але також закріпити травму та сприяти її передачі між поколіннями. Натомість колективна сублімація може перетворити травму на спільну історію та творче значення [1].

У цьому контексті, арттерапія надає можливість у невербальний спосіб, саме те, чого часто бракує традиційним підходам, заснованим на розмовах, вивільнитися від глибокого колективного страждання.

Дослідження Woollett et al. (2020) та Gordon (2023) підтверджують, що групове мистецтво, сприяє безпечній спільний простір, взаємній увазі та побудові довіри. Таким чином, ці дослідження також відкидають класичну форму аналізу, яка розглядає травму як індивідуальну патологію.

Додатково слід зазначити, що арттерапія не лише

сприяє індивідуальному відновленню, а й виконує важливу соціально-культурну функцію – допомагає спільнотам осмислити колективну травму та відновити почуття цілісності. Через колективні творчі практики формуються нові символи спільності, відроджується довіра, розвивається здатність до емпатії та взаємопідтримки. У цьому сенсі арттерапія стає інструментом суспільної резилієнтності, сприяючи переходу від досвіду втрати до досвіду єднання та відновлення.

Різні види творчої арттерапії реалізують спільні механізми нейроафективної регуляції, символізації, відновлення відносин та співпраці. Так, терапія візуальним мистецтвом сприяє емоційній регуляції та самооцінці. Танцювальна/рухова терапія спрямована на усунення соматичної іммобілізації та дисоціації за допомогою ритму, дихання та синхронізації рухів. Драматична терапія використовує інсценування та символічні рольові ігри для сприяння перетворенню травматичного свідчення на створення сенсу та модуляцію афекту.

Результати нашого дослідження підтвердили ефективність арттерапевтичної тренінгової програми, що реалізувалася на базі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». У рамках поетапного дослідження за участю 50 дорослих було зафіксовано значне підвищення емоційної стійкості, розкриттю прихованих емоцій та активізації соціальної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Matiash M., Lunov V., Prudka L., Rudenko Y., & Prints V. Neuropsychology of chronic fatigue syndrome in civilian population in war conditions. *International Neurological Journal*. 2024. 20(7). P. 382–393. <https://doi.org/10.22141/2224-0713.20.7.2024.1118>.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬО- ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Доцентка Оксана Кузнецова

**Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради**

Сьогодення вирізняється активними процесами глобалізації та розширенням міжнародних зв'язків у всіх сферах життєдіяльності українського суспільства. Це зумовлює необхідність підготовки майбутніх учителів, здатних ефективно діяти в умовах міжкультурної взаємодії, розуміти цінності інших культур і водночас зберігати власну національну ідентичність. Виховання таких фахівців можливе лише за умови створення у закладах вищої педагогічної освіти цілісного полікультурного освітньо-виховного середовища, яке забезпечує духовний, ціннісний і культурний розвиток здобувачів освіти, їхню соціалізацію в багатоманітному світі.

Це стане підґрунтям для організації освітнього простору, орієнтованого на гуманістичні ідеали, взаємоповагу, діалог культур і педагогічну творчість, що забезпечує формування культурно компетентної, відкритої до світу особистості майбутнього вчителя. Адже, як слушно зазначає Г. Пономарьова: «Вищий педагогічний навчальний заклад у цьому розумінні є не тільки часткою культурного простору суспільства, а сам є особливим культурним простором, що транслює знання й культурні цінності; середовище естетичної творчості, культурного обміну та спілкування, що обумовлюється наявністю художньо-естетичного діалогу, духовною спрямованістю культурного спілкування й особистісного впливу на

студента» [68, с. 280].

Проблематика полікультурного виховання та організації полікультурного освітньо-виховного середовища набуває особливої актуальності в контексті реформування системи педагогічної освіти та реалізації ідей Нової української школи. У сучасних соціокультурних умовах зростає потреба у педагогах, які не лише володіють високим рівнем професійної компетентності, а й здатні виступати посередниками між культурами, виховувати в учнів толерантність, повагу до людської гідності, готовність до діалогу та співпраці. Саме тому заклади вищої педагогічної освіти мають забезпечити умови, за яких майбутній учитель набуває не лише професійних знань і навичок, а й формує систему цінностей, необхідних для ефективного функціонування у полікультурному суспільстві.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що проблеми полікультурного виховання є предметом уваги багатьох учених (І. Бех, І. Зязюн, Г. Пономарьова, Н. Сисоєва, О. Сухомлинська, Л. Хомич, Т. Щербань та інші). У працях дослідників розкрито сутність понять «полікультурна освіта», «полікультурне виховання», «культурна ідентичність», обґрунтовано теоретико-методичні засади підготовки педагогічних кадрів до роботи в умовах культурного розмаїття. Водночас питання створення ефективного полікультурного освітньо-виховного середовища у закладі вищої педагогічної освіти потребує подальшого осмислення в контексті інтеграції теоретичних положень із практикою професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів.

Наявність полікультурного освітньо-виховного середовища виступає потужним чинником розвитку закладу вищої освіти, адже воно не лише об'єднує представників різних культурних спільнот, а й збагачує

освітній простір новими смислами, традиціями, формами взаємодії. Таке середовище сприяє культурному зростанню всіх його суб'єктів: як викладачів, так і здобувачів освіти, через постійний обмін цінностями, символами, духовними орієнтирами, стилями мислення та досвідом міжкультурної комунікації. Саме в процесі цієї взаємодії відбувається не лише накопичення знань, а й формування внутрішньої культури особистості, здатної до толерантності, емпатії та творчого самовираження. Таким чином, полікультурне освітньо-виховного середовище стає динамічною системою, у якій кожен учасник освітнього процесу є одночасно носієм і творцем культури, а індивідуальність кожного збагачує колективну духовну атмосферу закладу освіти.

Створення полікультурного освітньо-виховного середовища для майбутніх учителів початкових класів є особливо вагомим, адже саме на цьому етапі їхньої професійної підготовки формується система цінностей, педагогічна культура та здатність до виховання підростаючого покоління в дусі взаємоповаги й толерантності. Перебування в такому середовищі сприятиме розвитку в майбутніх педагогів уміння бачити світ крізь призму культурного різноманіття, сприймати іншу культуру не як протиставлення власній, а як її доповнення. Це створить підґрунтя для виховання у них готовності працювати з дітьми, які представляють різні національні спільноти, поважати їхні традиції, мову, релігійні погляди.

Крім того, для майбутніх учителів початкових класів полікультурне освітньо-виховне середовище виступає лабораторією професійного зростання, де вони навчаються ефективній комунікації, культурно чутливому спілкуванню, опановують навички створення атмосфери довіри, взаєморозуміння та відкритості. Таким чином,

досвід міжкультурної взаємодії у вищій школі стає важливою складовою їхньої професійної компетентності, що зумовлює успішну реалізацію завдань полікультурного виховання молодших школярів у подальшій педагогічній діяльності.

Це відбувається за рахунок цілеспрямованої організації освітнього процесу, який передбачає інтеграцію полікультурного змісту в усі складові професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів: аудиторну підготовку, позааудиторну діяльність та педагогічну практику. Зокрема, ефективність забезпечиться впровадженням інноваційних педагогічних технологій, використанням інтерактивних форм і методів навчання та виховання, організацією полікультурних тренінгів, проєктної діяльності, дискусійних клубів і тематичних заходів, що сприяють формуванню досвіду культурного діалогу. Крім того, важливим чинником є створення у закладі вищої освіти сприятливого психологічного клімату, який підтримує ідеї рівності, взаємоповаги та партнерства між усіма учасниками освітнього процесу.

Реалізація таких практичних підходів дозволить не лише ознайомити майбутніх педагогів із теоретичними засадами полікультурності, а й занурити їх у реальне середовище міжкультурної взаємодії, де вони набудуть умінь конструктивного спілкування, вирішення конфліктних ситуацій і прийняття різноманіття як норми сучасного життя.

Отже, організація полікультурного освітньо-виховного середовища в закладі вищої педагогічної освіти сприятиме формуванню у майбутніх учителів початкових класів цілісної системи гуманістичних цінностей, толерантного світогляду та здатності до ефективної міжкультурної взаємодії. Таке середовище забезпечить не

лише засвоєння теоретичних знань про культурне різноманіття, а й набуття практичного досвіду співпраці, що формує в майбутніх педагогів готовність діяти в умовах культурної багатоманітності сучасної школи.

Таке середовище також стимулює розвиток професійної рефлексії, самопізнання та самовиховання, виховує відкритість до діалогу, повагу до іншої культури й усвідомлення цінності власної національної ідентичності. У результаті, вчитель початкових класів постає як носій культури, духовності та моральних орієнтирів, здатний формувати в молодших школярів основи толерантності, гуманізму й громадянської відповідальності, що є запорукою виховання нового покоління в дусі миру, взаєморозуміння та злагоди.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
2. Кузнецова О. В. Полікультурне виховання як невід’ємна складова професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів початкової освіти. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2024. № 12(30). С. 843–854.
3. Пономарьова Г.Ф. Система виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07. Сєверодонецьк, 2016. 462 с.

ВІД ЕПОХИ ГУТЕНБЕРГА ДО ЦИФРОВОЇ ШКОЛИ: СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ФОРМИ АКТИВІЗАЦІЇ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Доцентка Наталія Курінна
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Однією з провідних проблем сучасної методики української літератури в ЗЗСО є пошук ефективних педагогічних форм, які б сприяли підвищенню читацької активності учнів. У добу цифрової культури та швидкого обміну інформацією, коли формується покоління Альфа, що зростає у візуально-екранному середовищі гаджетів-смартфонів, спостерігається істотне зниження інтересу школярів до художньої книжки, до традиційного «гутенбергівського» читання – сприймання тексту через друковане слово. Таким чином актуалізується завдання вчителя-словесника не лише навчити аналізувати текст, а й сформувати внутрішню мотивацію до читання, емоційно-ціннісне ставлення до художнього слова, виховати свідомого читача і навіть перетворити читання на процес співтворчості. Як слушно зауважує Н. Волошина, «виховання читацької культури – це процес формування духовного досвіду особистості через спілкування з мистецтвом слова» [1, с. 12]. Проблема читацької активності розглядається у науково-методичних працях Н. Волошиної, Л. Мацько, О. Пометун, Г. Токмань, І. Хижняк, які підкреслюють необхідність переходу від репродуктивних до інтерактивних і творчих форм роботи. На думку О. Пометун, сучасний урок літератури має бути «простором діалогу, де кожен учень – співучасник інтерпретації художнього тексту» [3, с. 45]. Важливими принципами активізації читання є особистісно орієнтоване

навчання, діалогічність, емоційна залученість, міжпредметна інтеграція. Як стверджує Г. Токмань, ефективне читання ґрунтується на активній взаємодії читача з художнім текстом, що розкриває «внутрішній потенціал слова як джерела духовного самопізнання» [4, с. 89].

Основні педагогічні форми активізації читачької діяльності:

1. **Літературна дискусія** – проблемне обговорення, яке стимулює критичне мислення, розвиває здатність аргументовано висловлювати власну позицію. Приміром, обговорення морально-етичної дилеми героя або альтернативного трактування образів, розв'язки твору.

2. **Діалог із автором чи персонажем** – методика, що спонукає учнів до емпатії, дозволяє осмислити внутрішній світ героїв через уявне листування або інтерв'ю, дає їм можливість поставити запитання автору, вступити з ним в «уявну розмову».

3. **Літературна гра** (інсценізація, вікторина, «суд над героєм», «телеміст із письменником») – розвиває творчу уяву та колективну взаємодію.

4. **Проектна діяльність** (за Л. Мацько), «навчальний проєкт у літературі сприяє інтеграції знань, формуванню аналітичних і креативних умінь» [4, с. 102]. Учні можуть створювати буктрейлери, цифрові плакати, біографічні подкасти.

5. **Читання з передбаченням** – метод, який формує навички прогнозування, аналізу художнього підтексту.

6. **Метод асоціацій і візуалізацій** – ілюстрування прочитаного, створення «емоційних мап» персонажів, коміксів, що допомагає відчувати художній образ через інші види мистецтва.

7. **Метод рольової ідентифікації** – читання або переказ тексту «від імені» героя, що допомагає глибше зрозуміти його психологію.

8. **Читацьке коло / літературний клуб** – форма позакласного читання, заснована на самостійності вибору тексту й обговоренні.

9. **ІКТ-технології** – інтерактивні тести, онлайн-вікторини, створення віртуальних виставок (на платформах Padlet, Kahoot, Mentimeter), що поєднують навчання з цифровою компетентністю. Як зазначає І. Хижняк, «цифрові інструменти не витісняють книжку, а відкривають нові способи її прочитання» [5, с. 67].

Висновки. Педагогічні форми активізації читання художніх творів у ЗЗСО мають спрямовуватися на гармонійне поєднання інтелектуальної та емоційної сфер учня. Вони перетворюють урок літератури на простір творчості, самовираження й духовного зростання. В умовах покоління Альфа, для якого друкована книжка перестає бути єдиним джерелом знань, саме педагогічна майстерність учителя здатна відновити зв'язок із «епохою Гутенберга» – культурою глибокого читання, роздуму й естетичного переживання.

Список використаних джерел:

1. Волошина Н. Й. Методика викладання української літератури: Підручник для студентів філологічних факультетів. Київ: Ленвіт, 2002. 432 с.

2. Мацько Л. І. Інноваційні технології в літературній освіті школярів. Київ: Освіта, 2015. 248 с.

3. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2011. 135 с.

4. Токмань Г. Психологічні аспекти читацької діяльності школярів. Київ: Педагогічна думка, 2011. 184 с.

5. Хижняк І. Літературна освіта в умовах цифровізації: сучасні тенденції та виклики. Харків: Основа, 2020. 210 с.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Здобувач другого рівня вищої освіти Владислав Куян
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Соціально-педагогічна компетентність майбутніх учителів забезпечує здатність педагога ефективно взаємодіяти з учнями, батьками, колегами та соціальними групами, вирішувати педагогічні завдання та здійснювати соціально-педагогічну діяльність в інклюзивному середовищі [1].

Підготовка майбутніх учителів у закладі вищої освіти має базуватися на системному формуванні компетенцій. Соціально-педагогічна компетентність забезпечує реалізацію поліфункціональної діяльності в інклюзивному середовищі та включає вміння: діагностувати розвиток учнів; застосовувати педагогічні та корекційні технології; реалізовувати індивідуальний та диференційований підхід; сприяти інтеграції учнів з різними освітніми потребами; взаємодіяти з батьками та громадськими структурами [3].

Вона формується у процесі професійної підготовки та практичної діяльності, інтегруючи когнітивний, діяльнісний, особистісний, мотиваційний та комунікативний компоненти [1, 2].

Досягнення ефективності цього процесу можливе за умови створення педагогічних умов, зокрема:

- 1) **соціокультурне освітнє середовище** (ефективність пізнавальної, навчальної та науково-дослідної діяльності здобувачів освіти);
- 2) **мотивацію** (інтерес до професійної діяльності, розвиток, саморозвиток);

3) **організаційно-педагогічні умови** (індивідуалізація навчального процесу, науково-дослідницька діяльність та творчий розвиток);

4) **інклюзивне освітнє середовище** (спільне навчання дітей з особливими освітніми потребами та їхніх ровесників з типовим розвитком);

5) **психологічні умови** (толерантне, емоційно сприятливе та мотиваційно насичене середовище, спрямоване на розвиток комунікативної культури, емоційної компетентності та позитивної взаємодії);

6) **соціальні умови** (принципи універсального дизайну, соціально-педагогічний супровід, підтримка сімей та доступ до послуг соціальної підтримки) [3].

Отже, ефективна підготовка майбутніх учителів до роботи в інклюзивному середовищі потребує системного впровадження педагогічних умов, що інтегрують знання, уміння та особистісні якості, забезпечуючи готовність до соціально-педагогічної діяльності та професійної взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Захарчук М. Формування професійної компетентності майбутнього викладача в умовах впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Вища освіта в Україні: інтернаціоналізація, реформи, нововведення*: матеріали міжнар. конф. Київ: Програма Фулбрайта в Україні, 2012. С. 75–77.
2. Розвиток і саморозвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів: колективна монографія / Зязюн І. А., Лаврінченко О. А., Солдатенко М. М., Семеног О. М. та ін. Київ: ІПООД НАПН України, 2015. 340 с.
3. Шевців З. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 384 с.

Науковий керівник – доц. С. М. Сошенко

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ

Здобувач другого рівня вищої освіти Дмитро Лавро
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Розвиток гуманної, вільної, самостійної та відповідальної особистості юриста безпосередньо пов'язаний із системою її духовних цінностей, оскільки духовність передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів і орієнтацію на моральну культуру людства [1].

У наукових працях зазначається, що морально-духовні цінності людства є вищими життєвими цінностями, які зумовлюють цінності суспільства: економічні, ідеологічні, політичні тощо. Науковці наголошують, що людина може бути ціннісним центром суспільства, коли оволодіє культурно-духовними надбаннями як регуляторами життєдіяльності [3].

Загальнолюдський ідеал особистості пов'язаний із змістовою характеристикою її ціннісної системи. Завдяки тренуванню особистості в моральних вчинках формується духовна система як процес конкретизації виховної системоутворювальної цінності [2].

У сучасних умовах інтенсивного інформаційного обміну вища освіта відповідає за науково-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх юристів. Підвищення ефективності навчання потребує удосконалення форм і методів організації навчального процесу. Заклади вищої освіти активно впроваджують новітні технології: дистанційне навчання, інтерактивні методики, тренінги, кейс-стаді, відео-тренінги та метод «акваріум», що підвищує мотивацію студентів і забезпечує розвиток професійних ціннісних орієнтацій [3]. Інтерактивні методи, такі як ділові ігри (юридичні

консультації, судові засідання, парламентські дебати), сприяють розвитку інтелектуальних та професійних навичок, умінню аргументувати позицію та помічати нюанси професійної взаємодії [2].

Метод кейс-стаді сприяє розвитку аналітичного, критичного та креативного мислення, командної роботи, а формує здатність до саморозвитку та самореалізації [3]. Використання ІКТ дозволяє застосовувати особистісно-орієнтований підхід, індивідуалізувати навчання, підвищувати результативність [1]. Змішане навчання створює інтегроване середовище: аудиторна робота поєднується з онлайн-навчанням, студент самостійно вивчає матеріали, а на заняттях приділяє увагу практичним навичкам, дискусіям та роботі над проєктами [2, 3].

Отже, компетентнісний підхід забезпечує розвиток ключових компетентностей майбутніх правників: ціннісно-сміслової, загальнокультурної, навчально-пізнавальної, комунікативної, соціально-трудової та компетентності особистісного самовдосконалення. Такий підхід активізує аналітичні здібності, критичне мислення та самоконтроль, дозволяє повніше використовувати потенціал навчального контенту, формуючи всебічно розвинену, духовно зрілу та професійно компетентну особистість.

Список використаних джерел:

1. Зеліско Л. Духовний розвиток особистості магістра юридичного фаху у системі культурологічної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 2. С. 159–167.
2. Кононенко С. Вплив правової свідомості на особистість фахівця юридичного профілю [Електронний ресурс]. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_3_31.pdf.
3. Murzina E. Prestige of the legal professions in the representation of student. *L'Association 1901 «SEPIKE»*. 2014. №7. P. 64–68.

Науковий керівник – доц. С. М. Сошенко

МЕТАФОРИЧНІ АСОЦІАТИВНІ КАРТКИ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ САМОСТАВЛЕННЯ ЖІНОК

Здобувачка другого рівня вищої освіти Ліна Маркіна
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Метафоричні асоціативні картки (МАК) є ефективним проєктивним інструментом, що дає змогу досліджувати глибинні аспекти особистості, емоційні стани та рівень самоприйняття. Основний терапевтичний ефект МАК полягає у символічному вираженні несвідомих змістів, що відкриває доступ до внутрішнього досвіду, стимулює саморефлексію та сприяє трансформації ставлення до себе [1]. Історія МАК розпочалася у 1970-х рр. завдяки Е. Раману та Дж. Шліхтеру. У 1985 р. М. Егетмейер створив першу колоду «ОН», після чого метод поширився у психотерапії, арт-терапії та коучингу [3].

Методологічну основу використання МАК становлять гуманістична (К. Роджерс) та екзистенційна (В. Франкл) психологія, а також окремі положення когнітивно-біхевіорального підходу, що забезпечує ефективність у процесі корекції самоствавлення.

Картки виступають посередником між свідомим і несвідомим, активізують емоційне реагування, усвідомлення проблемних сфер та формування позитивного «Я-образу». Їхня універсальність дозволяє застосовувати метод у роботі з клієнтами різного віку та соціального середовища.

Дослідження О. Блінова, В. Шебанової, Г. Губеладзе та ін. засвідчують, що робота з картками створює безпечний терапевтичний простір, активізує праву півкулю мозку, розвиває креативність, інтуїцію та емоційний інтелект. Візуально-символічна природа МАК забезпечує психологічну екологічність методу і не потребує складної

попередньої підготовки.

Сучасні практики використовують як універсальні («ОН», «108 нескінченних варіантів»), так і спеціалізовані колоди («Сила часу», «Страх як ресурс», «Стрес-стоп!», «Соре» тощо), які активують особистісні ресурси, сприяють переосмисленню внутрішніх обмежень та формуванню адаптивних стратегій поведінки [2].

Психологічні механізми дії МАК охоплюють асоціацію, проєкцію, ідентифікацію, усвідомлення, дисоціацію, децентрацію та осмислення, що забезпечує безпечну вербалізацію й інтеграцію досвіду.

Таким чином, МАК виступають багатовимірним психокорекційним інструментом, який поєднує естетичний, символічний і терапевтичний компоненти. Вони стимулюють самопізнання, активізують внутрішні ресурси, сприяють розвитку самоприйняття та формуванню позитивного ставлення до себе, що робить їх ефективним засобом психологічної допомоги та особистісного зростання.

Список використаних джерел:

1. Блінов О. А. Поняття метафоричних асоціативних карт та їх використання в психологічній реабілітації. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти України*: Матеріали III Міжнародної науково-практ. конфер. 19 березня 2015 р. / За заг. ред. Е. В. Лузік, О. М. Акмалдінової. Київ : НАУ, 2015. С. 14.
2. Мілорадова Н. Е. Метафоричні асоціативні карти як інструмент психокорекції та психопрофілактики посттравматичних стресових розладів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. №4 (29). С. 207–210.
3. Проноза-Стеблюк К. В. Нова авторська модель асоціативних проєктивних карт. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. Т. 1. № 4. С. 85–89. DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.4-1.16>

Науковий керівник – доц. С. А. Федоренко

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Марія Міна
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Забезпечення якісної мовної освіти в умовах реформи Нової української школи вимагає від вчителя-словесника перегляду методичного арсеналу. Пріоритетом стає розвиток ключових компетентностей – уміння спілкуватися, критично мислити та співпрацювати. Саме інтерактивні методи навчання дозволяють реалізувати ці цілі, перетворюючи учня на активного суб'єкта навчання. Ця тенденція отримала потужний поштовх внаслідок викликів, спричинених воєнним станом та пандемією [1].

Термін «інтерактивна педагогіка» походить від англійського слова «interact», де «inter» означає «взаємний», а «act» – «діяти», а в основі інтерактивного навчання лежить діалог, який заперечує домінування однієї думки чи особистості над іншою [3].

Інтерактивні методи навчання на уроках української мови – це способи міжособистісної взаємодії в режимах «вчитель – учень», «учень – учитель» та «учень – учень», що спрямовані на реалізацію мети уроку. О. Пометун зазначає, що сутність інтерактивного навчання полягає в такій організації пізнавальної діяльності, що створює комфортні умови, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність [1, 3].

Це навчання спрямоване на залучення всіх учнів до процесу пізнання, надання їм можливості рефлексувати щодо власних знань, а також на створення атмосфери співпраці та взаємодії. Його ефективність ґрунтується на ключових принципах: 1) діяльнісний: активна участь у процесі спілкування та взаємодії; 2) відкритого зворотного

зв'язку: учасники вільно висловлюють ідеї, думки чи заперечення, що дає змогу з'ясувати, як їх сприймають інші; 3) експериментування: учні активно шукають нові ідеї та шляхи вирішення поставлених завдань, що розвиває творчість; 4) довіри та рівності позицій: учитель виступає не контролером, а модератором і партнером, що часто підкріплюється організацією простору [2].

На практиці це вимагає дотримання певних методичних правил: залучення до роботи переважної більшості учнів; чіткий інструктаж та попередня підготовка до роботи в групах; заохочення до активності; самостійне вироблення учнями правил взаємодії [1].

Отже, інтерактивні методи навчання докорінно змінюють модель взаємодії, перетворюючи учнів на активних учасників освітнього процесу НУШ; сприяють формуванню у здобувачів освіти стійкої позитивної мотивації та пізнавального інтересу до вивчення української мови; розвитку самостійності, креативності та критичного мислення; створенню в колективі атмосфери співробітництва та взаємної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Бойко О., Шевченко Т. Методи інтерактивного навчання на уроках української мови. *Українські студії в європейському контексті*. 2023. №7. С. 167–178.
2. Державний стандарт базової середньої освіти (2020). URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standartbazovoyi-serednoyi-osviti>.
3. Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови. Методичний поради́ник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового навчального року: методичні рекомендації / за заг. ред. О. Топузова, Т. Засе́кіної: Ін-т педагогіки НАПН України. Київ: Освіта, 2022. 296 с.

Науковий керівник – доц. С. М. Сошенко

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ГЕЙМІФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Ніна Мойсєєнко
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

В епоху прискореної цифровізації, де традиційні методи викладання у закладах вищої освіти постають перед викликом зниження студентської мотивації, актуалізується потреба у пошуку інноваційних психолого-педагогічних інструментів, серед яких гейміфікація визнана провідною технологією для ефективної адаптації навчального процесу до потреб «цифрового покоління».

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування ефективності впровадження гейміфікації у навчальний процес вищої школи.

Гейміфікація – це застосування типових елементів гри до інших неігрових сфер діяльності. К. Дічев та Д. Дічева зазначають, що в освітньому процесі вона реалізується як підхід, спрямований на підвищення мотивації та залученості студентів шляхом включення принципів ігрового дизайну. Такий підхід спрямований не тільки на заохочення, а й на сприяння соціальній інтеграції та ефективному використанню цифрових інструментів у навчальному середовищі [1].

Науковці Р. Ландерс, К. Бауер, Р. Каллан та М. Армстронг у своїх дослідженнях показали, що гейміфікація – це цільова інтеграція класичних психологічних технік, таких як оперантне обумовлення та теорія самодетермінації. Ігрові елементи діють як інструменти, що активують внутрішні психологічні чинники: мотивацію, ставлення та поведінку [3].

Успіх гейміфікації вимагає попередньої

психологічної діагностики для виявлення слабких мотиваційних чинників, що обумовлені нейромедіаторами [2]. Це дозволяє здійснити ретельний підбір ігрових елементів для цільового стимулювання цих чинників, що призводить до бажаного підвищення результатів навчання. Гейміфікація дає змогу вирішувати низку комплексних завдань у ЗВО, спрямованих на цільове стимулювання внутрішніх мотиваційних чинників студентів, формування стійкого інтересу, оптимізацію дидактичних процесів, миттєвий зворотний зв'язок та колективну взаємодію.

Отже, у контексті освітніх трансформацій гейміфікація є актуальним інноваційним рішенням для закладів вищої освіти. Психологічна ефективність гейміфікації ґрунтується на активації ключових внутрішніх стимулів та потреб, що забезпечують формування стійкого інтересу, відчуття успіху та стимулюють дослідницьку поведінку. З педагогічної точки зору, гейміфікація, особливо в умовах цифровізації, забезпечує миттєвий зворотний зв'язок, сприяє розвитку колективної взаємодії та креативності, перетворюючи рутинну навчальну діяльність на захоплюючий процес.

Список використаних джерел:

1. Dichev C., Dicheva D. Gamifying education: what is known, what is believed and what remains uncertain: a critical review. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2017. №14(9). URL: <https://educationaltechnologyjournal.springeropen.com/articles/10.1186/s41239-017-0042-5>
2. Harry Cloke. How to Make Gamification on Your LMS More Professional. *Growth Engineering LMS*. URL: <https://www.growthengineering.co.uk/professional-gamification-on-lms/>
3. Landers, R. N., Bauer, K. N., Callan, R. C., Armstrong, M. B. Psychological theory and the gamification of learning. *Gamification in Education and Business*. Cham, Switzerland: Springer. 2015. P. 165–186.

Науковий керівник – проф. Т. Б. Поясок

РОЛЬ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ У КОЛЕКТИВІ

Здобувач другого рівня вищої освіти Владислав Молодчий
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

В умовах воєнного стану посилюється соціальна напруженість, підвищується ризик виникнення конфліктів в колективах, що може бути зумовлено хронічним стресом, виснаженням, великим навантаженням тощо. Конфлікт як соціально-психологічне явище є однією з найпоширеніших форм організаційної взаємодії, що неминуче виникає у процесі розвитку будь-якої організації. Його поява зумовлена динамікою внутрішньо-колективних відносин, розподілом ресурсів, суперечностями у цілях, цінностях або підходах до виконання професійних завдань. У цьому контексті конфлікт може виступати як деструктивним, так і конструктивним чинником розвитку організації. Зокрема, конструктивні конфлікти виконують важливу роль у вдосконаленні комунікативних процесів, стимулюють пошук оптимальних рішень, підвищують рівень критичного мислення та сприяють формуванню більш згуртованої команди. Натомість деструктивні конфлікти призводять до погіршення міжособистісних відносин, зниження рівня довіри, зменшення продуктивності праці й загострення психологічної напруги в колективі [2].

Важливою передумовою конструктивного вирішення суперечностей є рівень відповідальності працівників. Усвідомлення особистої ролі в організаційних процесах, здатність визнавати власні помилки та не перекладати провину на інших виступають ключовими факторами запобігання ескалації конфліктів. Натомість ухилення від відповідальності, низький рівень саморефлексії та небажання брати участь у спільному вирішенні проблем

сприяють формуванню деструктивного комунікативного середовища.

Конструктивна поведінка особистості у міжособистісному конфлікті може розглядатися в кількох взаємопов'язаних аспектах: вибір ефективної стратегії взаємодії, розв'язання проблемної ситуації та відновлення гармонійних стосунків із опонентом. Вибір адекватної стратегії поведінки передбачає здатність людини усвідомлено аналізувати власні реакції в конфліктній ситуації, утримуючись від надмірного емоційного впливу, а також спрямовувати свої дії на досягнення взаємоприйнятного результату з мінімальними психологічними та соціальними втратами [1].

Відповідальність, як показник соціальної зрілості особистості та її психічного здоров'я, в ситуації конфлікту передбачає здатність усвідомити причини виникнення конфліктної ситуації, бути критичним до власної поведінки, шукати виходи із ситуації, яка склалася.

Таким чином, ефективне управління конфліктами передбачає розвиток навичок емоційного самоконтролю, конструктивного діалогу, емпатії та партнерського стилю спілкування. У сучасних умовах, особливо в період воєнних викликів, такі підходи набувають особливого значення, оскільки забезпечують не лише стабільність функціонування організації, а й підтримання високого рівня згуртованості трудового колективу.

Список використаних джерел:

- 1.Власенко І. А., Кутішенко В. П. Конструктивна поведінка людини в конфлікті: погляд фахівців. *Науковий журнал Габітус*. 2022. Вип. 36. С. 139–144. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2022/36-2022/22.pdf> (дата звернення 03.10.2025).
- 2.Шульженко І. В., Лупинос Р. М. Особливості управління конфліктами в сучасній організації. *Економічний форум*. 2019. № 4. С. 178–182.

Науковий керівник – ст. викл. Е. П. Шейко

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПАРАМЕДИКІВ ЯК НЕОБХІДНА НАВИЧКА У ПОДОЛАННІ БОЙОВИХ І ГОСТРИХ СТРЕСОВИХ РЕАКЦІЙ ПАЦІЄНТІВ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Анна Плаксі́й

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Скільки існує людство – стільки існують війни, потрясіння, пандемії, економічні кризи. З ними у соціум неодмінно приходять фізичні і психологічні травми людей. «Вихопити» поранених і знесилених хворобами бійців і постраждалих із зони бойового конфлікту чи зони пандемії, надати першу меддопомогу, перемістити потерпілих у безпечне місце, чи транспортувати до найближчого шпиталю – завдання парамедиків.

В Україні професія «парамедик» офіційно була впроваджена вже під час війни – у 2017 році, на етапі реформування служби екстреної медичної допомоги. З 2019 року розпочалася системна підготовка фахівців, які вміють надавати не тільки фізичну але й психологічну допомогу – задля подолання бойових і гострих стресових реакцій. Саме парамедикам відведено ключову роль у сучасних системах охорони здоров'я: на них покладено відповідальність за перше оперативне надання допомоги постраждалим.

Сучасні умови діяльності українських парамедиків, які ризикуючі власним життям рятують бійців на полі бою і територіях, близьких до так званих «нульових позицій», висувають високі вимоги до психологічної та комунікативної їх готовності. У кризових ситуаціях, пов'язаних з військовим конфліктом, парамедики стикаються з агресією, панікою, дезорієнтацією поранених і постраждалих, а також з емоційним напруженням

військових та цивільних осіб. У таких умовах конфліктологічна компетентність парамедика виходить на перший план і стає критично важливою навичкою. Інколи – це умова навіть власного виживання.

Автори наукової праці Г. Ложкін і Н. Пов'якель зазначають у своїх, ще довоєнних, дослідженнях: «Важливою умовою профілактики виникнення й ескалації конфліктів є підвищення психологічної культури та психологічної освіти, які сприятимуть запобіганню застосування конфліктів у спілкуванні...» [1, с. 7]. Йдеться про самовдосконалення сфери спілкування, оволодіння культурою поведінки під час вирішення конфліктів. А це – з точки зору науковців – веде до позбавлення егоцентризму, агресивності та схильності до маніпулювання, підвищення самооцінки, стресостійкості, формування толерантності, тощо.

В умовах війни потужною складовою виникнення і ескалації конфлікту під час меддопомоги виступає ще й можливий біль, заподіяний парамедиком пацієнту під час необхідного порятунку. А ситуації, що загрожують життю, запускають у пацієнта «захисний каскад» відповідей вегетативної нервової системи, яка регулюється двома протилежними відділами - симпатичною, яка відповідає за збудження, і парасимпатичною, яка відповідає за гальмування – звідси і є континуум гострих автоматичних реакцій, серед яких поведінкові, емоційні, розумові, мовні та сенсомоторні. Для парамедиків це означає вміння:

- швидко оцінювати психологічний стан постраждалих/поранених;
- адаптувати стиль комунікації до ситуації;
- утримувати конструктивний контакт з агресивними або дезорганізованими людьми;
- уникати емоційного «зараження» стресом.

У монографії «Психічні розлади воєнного стану»

(автори О. Чабан, О. Хаустова та В. Омелянович) зібрано основні дослідження на тему першої домедичної психологічної допомоги людям, що опинилися під пресингом і стресовим впливом будь-якої трагічної події на планеті: від терористичний акту до пандемії чи війни. За твердженням професора О.Чабана, надання професійної первинної психологічної допомоги постраждалим із «небойовими», зокрема психічними, травмами дотепер не входило до пріоритетних напрямків вивчення досвіду інших країн. Хоча деякі автори, які вивчали досвід військових операцій армії США та об'єднаних сил НАТО, вказували на необхідність і планування і адаптації такої допомоги. За даними північноамериканських дослідників, саме психічні розлади призводили до медичної евакуації 12% серед усіх евакуйованих військовослужбовців під час перебування армії США в Іраку протягом 2003-2011 рр., а впродовж 2013-2015 рр. їх частка зросла до 15% [4] Тепер в армії США значно збільшено кількість так званих «медичних техніків» – солдатів, які мають певну медичну підготовку (у тому числі й за фахом «Психологія») та парамедиків [5].

Парамедик має бути здатним регулювати емоційне тло взаємодії – це є головним елементом конфліктологічної компетентності [3, с.12]. У випадках агресії важливо не вступати в суперечки, а використовувати техніки активного слухання, перефразування та «Я-повідомлення»: «Я розумію, що Ви зараз дуже розгнівані. Моє завдання – допомогти Вам отримати медичну допомогу» [2].

Конфліктологічна компетентність нерозривно пов'язана з розвитком психоемоційної стійкості. Згідно з Протоколами НАТО щодо бойового стресу, медичні працівники, які володіють навичками деескалації, демонструють нижчий рівень професійного вигорання та вторинної травматизації. Конфліктологічна компетентність

парамедиків є ключовим елементом ефективної медико-психологічної допомоги в умовах бойових дій та надзвичайних станах. Вона не тільки сприяє стабілізації психоемоційного стану постраждалих, але й підтримує професійну витривалість медиків. Тому так важливо досліджувати і набувати знання з цієї актуальної теми саме в Україні, де війна триває з 2014 року, і вже три з половиною роки має гостру фазу, з огляду на повномасштабне вторгнення 24.02.2022р., та постійно зростаючу кількість медиків, задіяних у роботі з військовими.

Список використаних джерел:

1. Ложкін Г. В., Пов'якель Н. І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. Київ: Професіонал, 2007.
2. Сидоренко Л. М. Психологічна готовність медичних працівників до роботи в умовах бойових дій. *Вісник військової психології*. 2022. № 3. С. 109–117.
3. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Реакція на важкий стрес та розлади адаптації. Посттравматичний стресовий розлад», затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2016 № 121. *НейроNEWS*. 2016. № 3(77).
4. Чабан О. С., Хаустова О. О., Омелянович В. Ю. Психічні розлади воєнного часу. Київ: Медкнига, 2023. С. 12–42.
5. International Committee of the Red Cross (ICRC). *Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support (MHPSS)*. Geneva: ICRC, 2018.

Науковий керівник — доц. М. М. Бріль

ПРОБЛЕМА САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Ольга Попова
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

У контексті сучасних соціокультурних умов, що характеризуються високим рівнем нестабільності, невизначеності й швидкою зміною соціально-професійних ролей, здатність до самоздійснення виступає важливим ресурсом психологічної стійкості та адаптивності молоді. Питання самоздійснення особистості є ключовим для сучасної психологічної науки, оскільки пов'язане з формуванням життєвої суб'єктності, становленням ідентичності та розвитком внутрішньої автономії людини. Особливої актуальності воно набуває в період студентства, який розглядається як сенситивний етап особистісного і професійного самовизначення. Саме в цей період відбувається активне формування ціннісних орієнтацій, життєвих планів, світоглядних позицій, що створюють основу для подальшої траєкторії життя. З позицій теорій особистісного розвитку, студентський вік є періодом інтенсивного пошуку ідентичності (Е. Еріксон), становлення рефлексивності та здатності до самопрезентації в соціумі. Неможливість реалізувати особистісні прагнення в цей час може зумовити внутрішню напруженість, дифузії ідентичності, зниження навчальної мотивації, емоційне виснаження та фрустрацію (К. Роджерс). Натомість успішна реалізація себе в навчальній, творчій, соціальній чи професійній активності сприяє формуванню почуття компетентності, автономії та психологічного благополуччя.

Питання самоздійснення в науці має різноаспектне

тлумачення. Воно вивчається у філософії (М. Бубер, С. К'єркегор, Р. Мей, Ж.-П. Сартр, М. Хайдеггер), акмеології (Б. Г. Анан'єв, О. О. Бодальов). У психології досліджувана проблема розглядалася у контексті гуманістичної психології (Ш. Бюлер, М. Казанжи, О. Кокун, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл).

У філософії питання самоздійснення розглядається у межах теорій, що вивчають людину, сутність її існування. У різних філософських підходах сутність поняття тлумачиться як життєвий розквіт (*eudaimonia*) (Аристотель), реалізація внутрішньої сутності (Фіхте), вільний вибір та відповідальність (С. К'єркегор, Ж.-П. Сартр), гармонізація з соціальним середовищем (К. Маркс).

У давній Греції філософи пов'язували досліджувану проблему з особистісним зростанням, самопізнанням тощо. Так, давньогрецький філософ Епіктет уважав, що людина створює свою особисту реальність, сприймаючи й інтерпретуючи навколишню дійсність. Виняткову роль самопізнання особистості підкреслив Сократ. Процес пізнання людиною свого буття дослідник тісно пов'язував з її моральним розвитком. Згідно з Сократом, формування у людини чеснот є необхідною передумовою становлення у неї здатності раціонально планувати й організовувати своє життя [1]. Таким чином наголошуючи на ролі ціннісного смислового підґрунтя у процесі самоздійснення.

Новоєвропейська філософія, зокрема Г. Гегель тлумачить самоздійснення як діалектичний процес, у якому індивідуальна свідомість проходить через взаємодію з іншими і суспільними інституціями, щоб стати самосвідомим духом. Особистість реалізується в культурі, сім'ї, державі; суб'єкт пізнає себе автономно через суспільні форми.

Самоздійснення як процес творення себе представлено в творах Й. Фіхте.

У філософії К. Маркса самоздійснення – це продуктивна діяльність в умовах, що долають відчуження. Маркс стверджував, що справжнє саморозкриття можливе лише тоді, коли праця перестає бути примусовою, результат праці належить самому працівнику (індивіду або громаді), люди мають свободу в діяльності і доступ до засобів творчості.

Поняття самоздійснення є одним із центральних в екзистенційній філософії і розглядається у контексті свободи волі як особистісне зростання, життестійкість, самореалізація.

На відміну від класиків філософії, які відзначали вплив соціальних чинників на процес самоздійснення, вплив суспільного ідеалу на цей процес, екзистенціалісти розглядають його виключно як самотворення в умовах вибору. Людина постійно «проектуює себе», творить сенс свого існування і бере відповідальність за цей сенс. Самоздійснення у контексті екзистенційної філософії постає як **жива, напружена, внутрішня робота зі становленням себе**, де свобода, автентичність і відповідальність є основними вимірами [5].

Отже, з екзистенційної точки зору, самоздійснюватися – значить реалізовувати нову якість існування, бути попереду самого себе, знаходити в собі нові можливості і втілювати їх у життя. Вираженням самоздійснення є цілісність людини, яка виявляється в її унікальності і неповторності.

У контексті акмеологічного підходу самоздійснення розглядається як досягнення особистістю вершини свого розвитку: духовного, фізичного, професійного.

З точки зору синергетики, самоздійснення тісно пов'язане з самоорганізацією, з прогресивним перетворенням

системи, детермінованим переважно внутрішніми чинниками, а самоорганізація розглядається як детермінанта самоздійснення, що впорядковує життєвий шлях людини. Особистість, що розвивається, здатна не тільки відповідати на зовнішні впливи, але і спрямовувати активність на реалізацію наявних у неї можливостей, які можуть її вивести за межі існуючого буття. Таким чином, самоздійснення – це найвища місія людини.

Отже, аналіз філософських поглядів дозволяє розглядати самоздійснення через призму пошуку і реалізації людиною сенсу життя і життєвого призначення. Таким чином, можна визначити самоздійснення як життєво важливий процес реалізації особистістю своєї сутності.

У психології проблема життєвого самоздійснення розкривається представниками:

психоаналітичного підходу (К. Хорні, К. Юнг) як індивідуація, процес досягнення цілісності особистості, прагнення до більшої свободи і основна мета розвитку; безперервний активний процес самостановлення і відповідальність за якість свого життя;

гуманістичного підходу (А. Маслоу, К. Роджерс) як спосіб наближення «Я» ідеального до реального «Я», шлях до самоактуалізації, як вищий рівень особистісного розвитку, що полягає у реалізації власного потенціалу, внутрішніх потреб і здатностей у значущій діяльності;

логотерапії В. Франкла як результат активності, а не інтенція. Лише докладені особистістю зусилля впливають на процес самореалізації;

діяльнісного підходу (Д. Леонтьєв, С. Рубінштейн) як активність людини щодо реалізації своїх потенційних можливостей та ціннісно-смислові сфери;

Узагальнення поглядів на природу самоздійснення [2, 3, 4] дозволяє визначити його специфічні властивості: *діяльнісна природа; вікова специфіка; протяжність у часі,*

безперервність; продуктивність процесу; свобода й відповідальність.

Ураховуючи названі властивості самоздійснення, визначимо його як безперервний процес розвитку та виявлення особистістю своїх найсуттєвіші можливостей та цінностей, досягнення внутрішньої цілісності й смислу.

Список використаних джерел:

1. Рассел Б. Історія західної філософії. Київ: Фоліо, 2024. 864 с.
2. Франкл В. Е. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. URL: <https://www.rulit.me/books/lyudina-v-poshukah-spravzhnogo-sensu-psiholog-u-konctabori-read-465280-3.html> (дата звернення: 08.10.2024).
3. Maslow A. H. *Motivation and Personality* (3rd ed.). New York: Harper & Row (Longman), 1987. 293 p.
4. Rogers C. R. On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy. Houghton Mifflin, Boston, 1961. 434 p.
5. Sartre J.-P. Das Sein und das Nichts: Versuch einer phänomenologischen Ontologie. Gesammelte Werke in Einzelausgaben / Philosophische Schriften, 1993. 1168 p.

ПІДХОДИ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Наталя Попович
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

У сучасному світі, де труднощі та стресові ситуації є невід'ємною частиною повсякденного життя, розуміння та формування резильєнтності стають особливо актуальними. Такі риси особистості, як екстраверсія, відкритість до нового досвіду, сумлінність та висока самооцінка, можуть сприяти розвитку навичок подолання труднощів. Люди з цими рисами, як правило, більш проактивні у розв'язанні проблем та використовують позитивні стратегії адаптації.

У психології є декілька концепцій, які пояснюють становлення у людини життєстійкості. Основною концепцією є теорія зміцнення, яка стверджує, що подолання негараздів може зробити людину сильнішою та здатнішою справлятися з майбутніми викликами [2].

Деякі з цих фундаментальних теорій [1]:

1. Теорія екологічних систем Урі Бронфенбреннера. Основна ідея полягає в тому, що стійкість формується не лише чинниками всередині людини, але й її взаємодією із соціальним та фізичним середовищем.

2. Теорія посттравматичного зростання Річарда Тедескі та Лоуренса Калхуна, стверджує, що люди часто переживають значне особистісне зростання після травматичної події. Вона передбачає, що подолання негараздів може призвести до більшої самосвідомості, міцніших міжособистісних стосунків.

3. Теорія відновлення після травми Джудіт Герман досліджує процеси відновлення після травматичних подій і наголошує на важливості стабільного середовища та соціальної підтримки протягом цього періоду.

4. Теорія семи факторів резильєнтності Кеннета Гінзбурга визначає сім ключових компонентів, що сприяють розвитку стійкості та здатності людини адаптуватися до життєвих викликів та стресових факторів: компетентність, впевненість у собі, зв'язок, характер, залученість, контроль, сміливість.

5. Теорія соціального навчання Альберта Бандури ґрунтується на ідеї, що чимало аспектів навчання та поведінки індивіда є результатом взаємодії між людиною та її соціальним оточенням.

6. Модель оптимального досвіду Міхая Чіксентміхайі базується на концепції «потoku»: стану, в якому людина відчуває глибоку зосередженість, причетність та задоволення від певної діяльності.

7. Теорія прикладеної позитивної психології Мартіна Селігмана, зосереджується на культивуванні позитивних емоцій, таких як щастя, оптимізм і вдячність, та їхній ролі у формуванні стійкості.

Висновки. Усі теорії унікальним чином сприяють концепції резильєнтності та створюють повнішу картину того, як люди адаптуються до несприятливих обставин і як цей процес можна підтримувати.

Список використаних джерел:

1. Асонов Д., Хаустова О. Розвиток концепції резилієнсу в науковій літературі протягом останніх років. 2019. URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/219>

2. Чиханцова О., Гуцол К. Психологічні основи розвитку резильєнтності особистості в період пандемії Covid-19: практ. посіб. Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка, 2022. 128 с.

Науковий керівник – проф. Г. Ф. Москалик

РОЛЬ РЕЛІГІЇ ТА ДУХОВНОСТІ В РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗВО ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Професорка Мирослава Садова

**Національний університет біоресурсів та природокористування
України,**

старша викладачка, академічна радниця

Глобальний міжрелігійний університет

(шт. Делавер, США)

Війна в Україні є фактором, який радикально змінює соціальні, освітні та психологічні умови життя молоді. Студенти стають однією з найбільш уразливих груп, що відчуває підвищений рівень тривоги, невизначеності та психологічного стресу. У таких умовах питання психологічного виживання і особистісного розвитку набуває особливої актуальності.

Релігія і духовність в психологічних дослідженнях розглядаються як ресурси особистісного розвитку. За В. Франклом, пошук сенсу життя є фундаментальною потребою людини, особливо в умовах страждань. Подібно, Е. Фромм підкреслює роль духовності у формуванні моральних цінностей та соціальної відповідальності.

Духовність у студентів проявляється через: здатність до саморефлексії; моральну чутливість та емпатію; прагнення до самовдосконалення та соціально значущої діяльності; активну участь у волонтерських та благодійних ініціативах.

Особливо актуальним стає дослідження взаємозв'язку духовності та психологічної стійкості, коли студенти опиняються в умовах постійної небезпеки, невизначеності та втрат. За даними останніх досліджень, понад 60 % студентів вважають духовність важливим чинником підтримки власної емоційної рівноваги, а

близько 45 % використовують молитву та медитацію як інструмент подолання стресу [1].

Результати та обговорення. Релігія як джерело моральної орієнтації Релігійні переконання визначають моральні пріоритети та поведінкові орієнтири. Студенти, які практикують духовні цінності, демонструють більшу готовність до соціальної відповідальності, волонтерства та взаємопідтримки, що сприяє розвитку їхнього потенціалу самореалізації. Практичні аспекти підтримки студентів. Вищі навчальні заклади можуть інтегрувати духовну складову у студентське життя через: організацію міжконфесійних зустрічей; програми психологічної підтримки з елементами духовних практик; волонтерські ініціативи та соціально корисні проекти [1].

Такі заходи сприяють не лише психологічній стабільності, а й розвитку саморозвитку, лідерських якостей та соціальної активності студентів.

Висновки. Релігійність і духовність є ключовими ресурсами розвитку самореалізації студентів у кризових умовах війни. Духовні практики сприяють емоційній стабільності, моральній орієнтації та соціальній активності молоді. Заклади вищої освіти можуть підтримувати розвиток духовності через освітні, волонтерські та міжконфесійні ініціативи.

Список використаних джерел:

1. Zaichko V. Identity of Ukrainian students in the conditions of war and existential search. *Discourse Studies in the Humanities*. 2023. Vol. 50 (7). P. 9–19. <https://doi.org/10.15804/em.2024.04.07>
2. Stoliarchuk O., Serhieienkova O., Khrypko S. Self-development as a vector of sustainable development of society: The perspective of Ukrainian students. *European Journal of Sustainable Development*. 2024. Vol. 13(1). P. 428–442. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2024.v13n1p428>

СУБ'ЄКТИВНІСТЬ versus ОБ'ЄКТИВНІСТЬ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ МІСТОК МІЖ «НЕДОЛУГИМ» ГУМАНІТАРНИМ ТА «ТОЧНИМ» ПРИРОДНИЧНИМ ЗНАННЯМ

Професор Олег Соловійов
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Парадоксальна ситуація виникла в сучасній науці: фізичний світ один, а наук про нього дві – гуманітарна та природнича. Перша з них легко і невимушено використовує поняття «свобода», «суб'єкт» та «суб'єктивність», але геть не вміє передбачати майбутнє (крах книги Ф. Фукуями «Кінець історії» тут найбільш показовий). Інша ж, природнича, вміло користується послугами строгої думки, вміє вичавлювати з математики усі її можливості, тож точно вираховує майбутнє. Перша, «недолуга», навіть не знає природи рухів тих процесів, які вона досліджує. Друга, «строга», вправно і виправдано спирається на принцип класичного фізичного детермінізму.

Тепер щодо законів. В першій з них (гуманітарній) «Закон що дишло, куди повернеш, туди і вийшло». Юридичні і парламентські закони тут є найбільш «парадоксальним». В другій же, принцип класичного фізичного детермінізму від Ньютона та Ейнштейна все розставляє по своїх правильних місцях. Та чи можемо ми погодитись з «недолугістю» гуманітарної науки? Ні, і ще раз, Ні. Аргумент на користь: об'єкт дослідження набагато складніший, бо «прихована» у нашому людському мозку СУБ'ЄКТИВНІСТЬ, від якої і веде свій родовід уся гуманітарна наука, на зараз є утаємниченою кантіанською «річчю в собі».

Але чи є так насправді? Я, саме як психофізіолог,

кажу Ні. СУБ'ЄКТИВНІСТЬ - це, дійсно, дуже складний багатовимірний (multidimensional) феномен. Але базова основа усіх проявів суб'єктивності полягає в тому, що психічно діюча людина має в лімбічній області мозку нейронні мережі, що реалізують здатність людини ВИЗНАЧАТИ СУБ'ЄКТИВНУ ЦІНУ біологічно/соціально значимих об'єктів оточуючої їх реальності. Атож, діяти у фізичному світі відповідно цій ціні. В нашому мозку фізичні процеси управляються цією ЦІНОЮ на користь біологічної чи соціальної ангажованості людини [1]. Так «розгортається» на нейронних мережах мозку наша суб'єктивність, наша ідентичність самому собі, наш суверенний, унікальний в кожному з нас, погляд на оточуючий нас фізичний світ. **Один аргумент з багатьох на користь вище сказаного:** Фізичний світ, в силу принципової відкритості його систем, постійно тисне на людину дефіцитом інформації [2], проше кажучи новизною. Але якщо ти не зміг сформувати свою суб'єктивну модель у відповідь, якщо ти не втілив її у свої реальні майбутні відносини з ним через твою власну, фізично здійснювану, поведінку, то за тебе цей майбутній світ побудують інші бажаючі, наприклад Путін.

Висновки. Поняття «суб'єктивність», яке є одним з базових понять гуманітарної науки, опиняється в нашому дослідженні в одній концептуальній зв'язці з поняттям «фізичний світ». Тож, схоже, прийшов час науки про один-єдиний фізичний світ, але з легітимним в ньому суб'єктом.

Список використаних джерел:

- 1.Соловйов О., Літвінова О. «Портрет» психіки на фоні фізичного світу: суб'єктивна цінність та свобода вибору є рушіями інформаційної активності в мозку. *Психологія і особистість*. 2023. №1. С. 9–74. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2023.1>
- 2.Friston K. A Free Energy Principle for Biological Systems. *Entropy*. 2012. 14 (11), 2100–2121. <https://doi.org/10.3390/e14112100>

РОЛЬ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ ПАТЕРНІВ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Доцентка Олена Тарасова

Здобувач першого рівня вищої освіти Нікіта Магомадов
Криворізький національний університет

Гендерні стереотипи продовжують залишатися значущим соціокультурним чинником, який формує очікування суспільства щодо поведінки жінок і чоловіків та суттєво впливає на соціалізацію молодого покоління. В умовах сучасної України, де відбувається переоцінка багатьох традиційних цінностей та активно розвиваються ідеї рівності та інклюзії, питання впливу гендерних стереотипів на комунікативну поведінку юнаків набуває особливої актуальності [3]. Старшокласники перебувають на етапі активного становлення особистісної та соціальної ідентичності, тому саме у цей період вони особливо чутливі до суспільних очікувань і норм.

З позиції соціального конструктивізму, гендер розглядається не як біологічно зумовлена характеристика, а як соціальний конструкт, який формується через взаємодію індивіда з культурним середовищем, сім'єю, медіа та системою освіти [4]. У процесі гендерної соціалізації юнаки засвоюють певні зразки поведінки, які вважаються «прийнятними» для їхньої статі [5], а також внутрішньо інтеріоризують суспільні очікування щодо ролей хлопців і дівчат. Часто стереотип перебільшує гендерні розходження, які насправді не є стійкою характеристикою окремих особистостей. У сучасному суспільстві існує безліч жінок, які успішно займаються бізнесом, і чоловіків, які знаходять себе у творчості й традиційно жіночих заняттях. Соціальні уявлення відносно чоловіків і жінок стосуються норм їхньої соціальної

поведінки, а також того, чим повинні відрізнятися один від одного чоловіки й жінки за своїми соціальними та психологічними якостями [3]. У таких випадках невідповідність стереотипу може проявлятися як осуд або нерозуміння з боку суспільства, це нерозуміння може травмувати особистість.

У старшокласників чітко простежується відтворення традиційних моделей поведінки: від хлопців очікують ініціативності, раціональності, емоційної стриманості та «сили», від дівчат – емоційності, поступливості, «турботливості» й орієнтації на підтримку стосунків. Такі установки проявляються не лише в сімейному та культурному контексті, а й у шкільному середовищі: вчителі несвідомо можуть по-різному реагувати на поведінку хлопців і дівчат, підкріплюючи усталені стереотипи [5].

Гендерні стереотипи безпосередньо позначаються на тому, як юнаки та дівчата будують міжособистісну комунікацію [2]:

1. У процесі спілкування хлопці частіше демонструють конкурентність, прямолінійність, схильність до домінування та змагальності. Такі риси можуть сприяти ефективності в лідерських або дискусійних ситуаціях, але водночас створюють ризик ігнорування емоційного аспекту спілкування.

2. Дівчата ж зазвичай орієнтовані на кооперацію, емпатійність, прагнення підтримувати гармонійні відносини, уникати відкритих конфліктів. Це сприяє створенню підтримувального середовища, але іноді може обмежувати їхню готовність до відкритого висловлення власної позиції.

Взаємодія цих моделей може мати подвійний ефект: з одного боку, формуються комплементарні комунікативні стратегії, які дозволяють збалансувати раціональні та

емоційні аспекти взаємодії; з іншого боку, надмірне дотримання стереотипних моделей часто призводить до непорозумінь, конфліктів або відтворення нерівності у міжособистісних стосунках. Окрім того, надмірна жорсткість гендерних очікувань обмежує свободу самовираження юнаків. Якщо поведінка юнака чи дівчини не відповідає стереотипним моделям, це може викликати соціальний тиск, глузування з боку однолітків або внутрішні психологічні конфлікти. Наприклад, хлопець, який схильний до емоційного спілкування або не проявляє лідерських рис, може зіткнутися з критикою чи відторгненням. Аналогічно, дівчина, яка поводить незалежно й упевнено, може бути неправильно сприйнята через упередження. Такі стереотипи впливають на свідомість дитини, що тільки починає шлях в суспільному житті. Так, дівчатка часто ростуть з переконанням, що вони не можуть бути такими цінними працівниками в професійній сфері, як чоловіки, що впливає на самооцінку та певною мірою «виправдовує» той факт, що серед жінок дуже мало лідерських ролей (тим менше, чим вище статус цієї ролі). Проте труднощі гендерної соціалізації мають не лише жінки. Хлопчик в процесі гендерного розвитку стикається з численними проблемами, насамперед пов'язаними з визнанням в оточенні однолітків, з лідерством, суперництвом тощо. Якщо для дівчинки проблема лідерства полягає в тому, що вона, з точки зору суспільних стереотипів, не повинна до нього прагнути, то для хлопчика – навпаки, суспільна думка змушує вважати його невід'ємною цінністю свого буття. Чоловік, не реалізований в сфері лідерства, часто тією ж громадською думкою вважається менш компетентним, ніж чоловік з високим статусом, інколи навіть – невдахою. Для хлопчика прагнення відповідати взірцям маскуліності (крім влади – це необхідність бути сильним, хоробрим,

компетентним, емоційно стриманим тощо) є не стільки внутрішньою потребою, оскільки суспільною нормою, і невідповідність їй спричиняє більш критичне ставлення до нього, ніж для дівчинки невідповідність стандартам фемінності.

Такі ситуації сприяють формуванню комплексів, заниженої самооцінки, соціальної тривожності й навіть булінгу. Крім того, вони відтворюють і посилюють гендерну нерівність у міжособистісних відносинах, закріплюючи нерівномірний розподіл ролей і можливостей у молодіжному середовищі.

Для зниження негативного впливу гендерних стереотипів важливим є формування гендерночутливого освітнього середовища. До ефективних стратегій можна віднести:

- цілеспрямоване підвищення обізнаності педагогів щодо гендерних аспектів спілкування;
- впровадження інтерактивних занять та тренінгів, присвячених темі гендерної рівності, комунікації та критичного мислення;
- перегляд навчальних матеріалів з точки зору уникнення прихованих стереотипів;
- створення умов для безпечного й відкритого самовираження учнів незалежно від статі. Також доцільним є залучення юнаків до проектної діяльності, у межах якої вони можуть обговорювати соціальні норми та досліджувати власні комунікативні стратегії. Це сприяє розвитку рефлексії, емпатії та навичок рівноправного спілкування.

Усвідомлення та критичне ставлення до гендерних стереотипів є необхідною умовою формування зрілої комунікативної культури юнаків, що сприятиме гармонізації міжособистісних відносин та розвитку особистості.

Список використаних джерел:

- 1.Бондар Т. В. Гендерні стереотипи у процесі соціалізації юнаків. *Психологічні науки: зб. наук. праць*. Київ, 2020. № 3. С. 45–52.
- 2.Курдибаха О. М. Гендерні особливості становлення юнаків у процесі соціалізації. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 25. С. 166–174.
- 3.Левченко К. Б. Гендерні аспекти соціалізації дітей та молоді. Київ: К.І.С., 2018.
- 4.Bem S. L. Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*. 1981. Vol. 88, No. 4. P. 354–364.
- 5.Wood J. T. Gendered Lives: Communication, Gender, and Culture. 13th ed. Boston: Cengage Learning, 2021.

ПРОФІЛАКТИКА РОЗЛАДІВ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДІВЧАТ ПЕРІОДУ ЮНОСТІ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Злата Тимошенко
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Розлади харчової поведінки (РХП) є значно поширеною проблемою сьогодення, коли соціальні мережі транслиують споживачам ідеальний образ тіла. Особливо вразливою групою є дівчата періоду юності, віком від 16 до 25 років, адже будь-яка критика щодо їхньої зовнішності або ваги може стати причиною появи РХП, що актуалізує важливість профілактики та попередження РХП у студентському середовищі.

Розлади харчової поведінки – це група складних психічних розладів, які включають порушення харчової поведінки, сприйняття власного тіла та самооцінки [3]. До них належать нервова анорексія, розлади уникаючого/обмежувального споживання їжі (ARFID), переїдання, дисморфічний розлад тіла, нервова булімія, емоційне переїдання та зловживання проносними засобами. За даними Національної асоціації нервової анорексії та супутніх розладів (ANAD), до 57 % дівчат періоду юності мають розлади харчової поведінки.

На дівчат значно впливають стандарти краси, які зображують у соціальних мережах [2]. Це може підривати самооцінку та сприяти негативному сприйняттю тіла. Щоб боротися з цим, психолог може використовувати аспекти підходу Фонду СКГ (організація, яка працює над підвищенням обізнаності та розуміння підліткової депресії та тривожності): 1) проведення семінарів, присвячених розвитку самосвідомості та підвищення самооцінки; 2) розвиток критичного мислення щодо соцмереж; 3) розповідь реальних історій від людей, які подолали

проблеми з розладами харчової поведінки та зміною сприйняття тіла, даючи розуміння: «Я така не одна»; 4) важливо залучати викладачів, консультантів і родичів, щоб забезпечити єдину систему підтримки.

Спеціалісти асоціації лікарів та психологів «РХП: терапія і превенція» виділяють такі кроки профілактики РХП у дівчат-студенток: 1) формувати коло підтримки [1], домовитися з близькими чи психологом про регулярний контакт; 2) планувати харчування, скласти графік прийомів їжі, щоб мінімізувати пропуски; 3) слідкувати за ритмом дня; 4) бути уважними до тригерів; 5) не залишатися наодинці; 6) звертатися по допомогу.

Отже, профілактика розладів харчової поведінки є необхідним етапом, який допоможе розпізнати перші прояви РХП для збереження фізичного та психологічного благополуччя дівчат періоду юності. Комплексний підхід до профілактики цих розладів може бути використаним у роботі психологів університетів. Перспективними напрямками подальших розвідок є створення та апробація програми профілактики РХП для студенток ЗВО.

Список використаних джерел:

1. Навчання в університеті та одужання від розладів харчової поведінки. *Асоціація лікарів та психологів «РХП: терапія і превенція»*. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=1090559449870496&id=100067493534037.
2. Catherine R. P. King. Talking to High School Students About Eating Disorders: Insights from the Cameron K. Gallagher Foundation. URL: <https://share.google/qD2oHSpjForIjhixI>
3. Eating Disorder Statistics: What the Numbers Reveal. URL: <https://share.google/QO91wHWNbZcwHU49k>

Науковий керівник – доц. Р. М. Білоус

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ КОРИСТУВАЧІВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Здобувач першого рівня вищої освіти Кирил Цибін

Викладачка Аліна Єна

**Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради**

Стрімкий розвиток цифрових технологій та їх інтеграція в повсякденне життя призводять до суттєвих трансформацій у поведінці користувачів. Цифрове середовище впливає на когнітивні процеси, емоційний стан, міжособистісну взаємодію та формування ідентичності. Соціальні мережі, онлайн-комунікація, штучний інтелект та віртуальні сервіси глибоко інтегрувались у всі сфери діяльності – від освіти й роботи до дозвілля та міжособистісних стосунків.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розуміння того, як цифрове середовище впливає на психологічний стан, мислення, сприйняття, самооцінку та соціальну поведінку користувачів. Особливої уваги набувають проблеми інформаційного перевантаження, цифрової залежності, втрати концентрації, зниження рівня емпатії. Крім того, дослідження психологічних особливостей поведінки користувачів є важливим для розробки ефективних стратегій цифрової безпеки, профілактики кібербулінгу, а також формування культури здорового використання цифрових технологій [2].

Психологічні особливості поведінки користувачів соціальних мереж можна розділити на певні групи: а) формування цифрової ідентичності (у мережі користувачі конструюють образ, який може відрізнятися від реального); б) особливості онлайн-комунікації (спілкування в цифровому середовищі відбувається швидше, менш формально та нерідко в умовах зниженого

соціального контролю); в) психологічна залежність (постійне використання соціальних мереж, ігор та стрімінгових сервісів призводить до формування залежної поведінки, зниження продуктивності та соціальної ізоляції); г) інформаційне перевантаження (надмірна кількість інформації ускладнює аналіз та прийняття рішень, підвищує рівень тривожності); д) візуальна комунікація (фото та відеоконтент має емоційно насичений характер, що посилює вплив на сприйняття та поведінку користувача); е) соціальні порівняння (соціальні мережі стимулюють порівняння із іншими користувачами, впливають на самооцінку та психологічний комфорт) [1].

Цифрове середовище має значний вплив на психологічні особливості поведінки користувачів, формуючи нові моделі ідентичності та взаємодії. Водночас воно створює виклики, пов'язані з інформаційним перевантаженням, залежністю та емоційною нестабільністю. Важливо продовжувати дослідження, спрямовані на розуміння механізмів регуляції поведінки, формування цифрової грамотності та психологічної стійкості.

Список використаних джерел:

1. Донченко О. І. Особистість в інформаційному суспільстві. Київ: Либідь, 2015.
2. Козловська В. Психологія цифрової поведінки: навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 246 с.

ГРУПОВА РОБОТА ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГОВОРІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Анастасія Чижмак
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Сучасна система освіти орієнтована на активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток їхньої комунікативної компетентності та критичного мислення. Особливої актуальності набувають інтерактивні методи навчання, серед яких групова робота є ефективним засобом розвитку навичок співпраці, взаємодії та самостійного мислення.

У процесі навчання говоріння іноземною мовою така форма сприяє зниженню мовного бар'єра, формуванню впевненості у власних висловлюваннях і розвитку навичок міжособистісного спілкування [1]. До основних переваг групової роботи належать підвищення мотивації до навчання, розвиток почуття відповідальності за спільний результат, створення ситуацій успіху для кожного учня. Водночас ефективність цього методу залежить від правильного добору завдань, розподілу ролей у групі та педагогічного супроводу вчителя, який виступає фасилітатором комунікативного процесу [2, с. 34–36].

Під час вивчення англійської мови доцільно використовувати діалогічні та ситуативні вправи, рольові ігри, дискусії, проєктну діяльність. Такі форми сприяють формуванню не лише мовної, а й соціокультурної компетентності, що є важливою складовою сучасної іншомовної освіти [3]. Групова форма організації навчання забезпечує взаємодію між учнями, сприяє формуванню соціальних і мовленнєвих умінь, а також створює умови для активного використання мовного матеріалу в ситуаціях, наближених до реального спілкування.

Під час групової роботи учні об'єднуються у невеликі команди, де кожен має свою роль: лідер, доповідач, секретар, аналітик чи координатор. Це допомагає розподілити завдання, залучити всіх до роботи та забезпечити ефективне виконання спільного проєкту.

Перевагами групової роботи є активізація пізнавальної діяльності, розвиток критичного мислення, уміння висловлювати й аргументувати власну думку, слухати інших, знаходити компроміси. Учні вчать не лише здобувати знання, а й застосовувати їх на практиці, розв'язуючи реальні або навчальні проблеми.

Водночас групова робота потребує грамотної організації з боку вчителя. Педагог має чітко визначити мету, завдання, критерії оцінювання та контролювати процес співпраці. Важливо, щоб кожен учень відчував свою значущість у групі й розумів відповідальність за спільний результат.

Отже, групова робота як форма взаємодії у навчанні говоріння іноземної мови в старшій школі є дієвим засобом реалізації особистісно орієнтованого підходу, який сприяє розвитку комунікативних навичок, соціальної активності та творчого потенціалу учнів. Групова робота в школі є важливим засобом формування соціальних і пізнавальних компетентностей учнів, сприяє розвитку творчості, самостійності та вмінню працювати в команді – якостей, необхідних у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О. Інтерактивні методи у процесі формування іншомовної компетентності. *Іноземні мови в школі*. 2020. № 6. С. 45–48.
2. Войтенко І. Комунікативний підхід у навчанні англійської мови старшокласників. *Проблеми сучасної педагогіки*. 2021. № 3. С. 33–37.
3. Richards J. C., Rodgers T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press, 2014.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Катерина Штанько
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Формування національної ідентичності студентської молоді є стратегічною імперативою системи вищої освіти України, набуваючи критичної значущості в умовах повномасштабної збройної російської агресії. На четвертому році війни ці процеси безпосередньо корелюють із національною стійкістю та запобіганням внутрішнім деструктивним процесам (колабораціонізму). Стійка ідентичність вимагає критичного осмислення та готовності до дії. Актуальність зумовлена необхідністю емпіричного визначення рівня ідентичності та розробки дієвих педагогічних механізмів, сфокусованих на деколонізації свідомості та зміцненні антиколабораційних установок.

Метою дослідження є теоретико-практичне обґрунтування та розробка комплексу педагогічних умов, спрямованих на зміцнення національної ідентичності здобувачів вищої освіти та формування їхньої стійкості до зовнішніх і внутрішніх деструктивних впливів у воєнний та повоєнний періоди та виокремлення діагностичного інструментарію для констатації сучасного стану сформованості їх національної ідентичності.

Національна ідентичність розглядається як динамічні, взаємопов'язані конструкції, що формується у полі педагогічної взаємодії. Для цілей дослідження її структура операціоналізована за трьома компонентами. Когнітивно-критичний компонент передбачає здатність до критичного осмислення інформації та протидії ворожим наративам (ІПСО) [3, с. 20–24]. Афективно-ціннісний

компонент включає емоційне прийняття нації та формування пріоритету Свободи та Гідності. Конативно-діяльнісний компонент виражається у активній громадянській позиції та готовності до захисту (волонтерство, антиколабораційна установка). Ефективне виховання вимагає інтерактивного освітнього середовища, яке перетворює знання на особисту дію [2, с. 449–453].

Для формування національної ідентичності здобувачів вищої освіти в умовах повномасштабного вторгнення, на нашу думку, доцільно провести дослідження сучасного стану вищезазначеної ідентичності здобувачів і впровадити в освітній процес ряд умов.

З метою виявлення сучасного стану рівня ідентичності та чинників, що перешкоджають моральній стійкості, ми пропонуємо здійснити комплексне анонімне онлайн-анкетування здобувачів. Діагностика когнітивного компоненту повинна бути сфокусована на тестуванні оцінки здатності деконструювати імперські міфи та оцінки медіастійкості. Конативний компонент доцільно вимірювати через шкали оцінки соціальної активності та чіткості антиколабораційної позиції.

З метою запобігання стиранню ідентичності нами пропонується впровадження наступних умов:

1. Системна деколонізація та формування критичної пам'яті через усунення російсько-центричних наративів у всіх навчальних курсах.

2. Діяльнісний патріотизм, що реалізується через діялісно-орієнтовані проєкти. Ці проєкти (наприклад, волонтерські та освітні ініціативи, можуть бути спрямовані на допомогу ЗСУ та відновлення) мають формувати конативний захист [1].

3. Введення механізму медіастійкості через тренінги з протидії дезінформації (ІПСО) та дискусії для формування чіткої морально-етичної позиції щодо внутрішніх загроз.

Таким чином, формування національної ідентичності в ЗВО є критично важливим антикризовим процесом, що вимагає системного педагогічного підходу. Ефективність процесу залежатиме від діагностики та усунення прогалин у критично-когнітивному та конативно-діяльнісному компонентах. Запобігання стиранню ідентичності досягається через системну деколонізацію освітнього простору, формування критичної пам'яті, діяльнісний патріотизм, впровадження механізмів медіастійкості та протидії дезінформації. Ключовим механізмом є діяльнісний патріотизм, який перетворює знання на активні суспільно значущі вчинки, зміцнюючи антиколабораційну стійкість.

Список використаних джерел:

1. Козлова О. В., Кузнецова А. С. Зміст національно-патріотичного виховання молоді в умовах військової агресії Росії. *Військова освіта*. 2022. №1(45). С. 7–16. <https://doi.org/10.33099/2617-1959/2022-45/7-16>
2. Курліщук І. Педагогічні умови національно-патріотичного виховання студентства засобом віртуального освітнього середовища ЗВО. *Грааль науки*. 2021. Вип. (2–3). С. 449–453. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.02.04.2021.090>
3. Кульчицький В. Й. Педагогічні умови формування патріотичної вихованості учнів в умовах глобалізації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах*. 2020. № 68 (1).

Науковий керівник – доц. О. І. Беспарточна

РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЯВУ ФЕНОМЕНУ «ВТОМА ВІД СПІВЧУТТЯ» В HR-ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Оксана Шумейко
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Втома від співчуття є постійною проблемою у професіях, які залученні у наданні різноманітної допомоги. Втім, втома від співчуття не обмежується лише медичними працівниками, певними регіонами чи культурами, фахівці з управління персоналом (HR-фахівці) часто стикаються із тими самими стресорами і відчувають ті самі проблеми, які пов'язані з втомою від співчуття. Вивченням феномену «втома від співчуття» займалися (К. Joinson, С. Figley, В. Stemm, L. Peareلمان, J. Gentry, Н. Kloppep, К. Saakvitne та ін.). Втома від співчуття визначається як стан емоційного та фізичного виснаження, який призводить до зниження здатності до співчуття і до зниження здатності переносити страждання інших. В кінцевому підсумку, людина яка співпереживає стражданням інших, страждає сама.

Проведене емпіричне дослідження дозволило встановити, що більша частина фахівців, демонструючи середній рівень задоволеності від співчуття (90 %) відчувають сенс в своїй професійній діяльності та роблять це із задоволенням, допомагаючи іншим. Однак, емоційні ресурси фахівців значно витрачаються, що можна зрозуміти з огляду на високий (63,3 %) рівень вигорання і виражене емоційне виснаження у 96,8 %. Працюючи в умовах воєнного конфлікту 61,3 % мають вторинний травматичний стрес та 87 % середній рівень психічної втоми, що відбувається через тривалий та постійний контакт з травмівним досвідом працівників. Високий

рівень психічної втоми у 13 % фахівців є загрозою мотиваційного та когнітивного виснаження, фізична втома на рівні 87 % є помірною, тому можна говорити, що тілесні ресурси мають достатній рівень. Згідно показників психологічного благополуччя фахівці мають найвищі результати 33,3 % за показником позитивних стосунків та 26,7 % – особистісного зростання, що свідчить про потенціал до особистісного розвитку, в той же час низькі показники на рівні 30 % за шкалою «автономія» та 20 % – «цілі в житті» демонструють психологічну вразливість в кризових ситуаціях. При цьому загальний рівень психологічного благополуччя має більшість фахівців (80 %), що говорить про те, що HR-фахівці зберегли базові навички адаптації, але не мають достатнього рівня особистих ресурсів задля вирівнювання робочих навантажень. Значні показники високо емоційного виснаження у 63,3 % та високий рівень редукції досягнень у 56,7 % в синтезі з помірним вираженням вторинного травматичного стресу (61,3 %) та психічної втоми (87 %) вказують на емоційне напруження і часткове зниження професійного запалу.

Висновки. Отже, у структурі якості життя HR-фахівців, втома від співчуття має проявлення через невірноваженість між значною емоційною залученістю при допомозі працівникам та колегам і нестачею особистісних ресурсів для відновлення, що потребує програм психологічного відновлення працівників.

Список використаних джерел:

1. Figley C. R. Compassion fatigue: Psychotherapists' chronic lack of self-care. *Journal of Clinical Psychology*. 2002. 58(11). Pp. 1433–1441.
2. Joinson C. Coping with compassion fatigue. *Nursing*. 1992. 22(4). Pp.116–120.

Науковий керівник – доц. О. В. Літвінова

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Доцентка Ольга Шумська

Здобувачка вищої освіти Катерина Галкіна

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Необхідність формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва обумовлена загальною потребою освіти в інтелектуально розвинених, творчо мислячих педагогах, здатних здійснювати прогресивний вплив на духовне оновлення суспільства, на розвиток людського потенціалу, підтримку культурних традицій, на формування високих морально-естетичних ідеалів молоді [1, с. 83]. Професійну культуру вчителя музичного мистецтва можна визначити як складне інтегративне особистісне утворення, що розглядається в єдності музичного та педагогічного компонентів, у якому відображаються його професійні та особистісні якості. Основу даного утворення становлять ціннісні якості особистості, що реалізуються у творчому характері професійної діяльності педагога-музиканта. Складність і своєрідність феномену «професійна культура вчителя музичного мистецтва» визначає особливості її функціонування в освітньому процесі одночасно на трьох рівнях: загальнокультурному, де вона виступає як фактор, що забезпечує культуротворчу діяльність учителя і його учнів; загальпедагогічному, що детермінується вимогами професії; художньо-педагогічному (музично-педагогічному), що відбиває специфіку професійної діяльності педагога-музиканта [2, с. 57].

Орієнтиром вищої музично-педагогічної освіти має стати особистість педагога-музиканта, орієнтована на

духовний розвиток учнів шляхом відтворення цінностей музичної культури, продукування інноваційних ідей, а також здатна на саморозвиток та самовдосконалення в професійно-педагогічній діяльності вчителя музичного мистецтва у закладі загальної середньої освіти. Один із шляхів вирішення означеної проблеми полягає в тому, щоб зміст інструментально-виконавської підготовки сприймався студентами як особистісно-значущий. Цього можна досягти за рахунок: доповнення традиційного академічного навчально-виконавського репертуару педагогічно доцільними і в той же час цікавими для студентів творами. Це можуть бути твори так званої «популярної класики», композиції сучасних авторів, різні аранжування і транскрипції, різного ступеня складності обробки народних мелодій, високохудожні інструментальні естрадні твори тощо; відбору творів з урахуванням їх актуальності для майбутнього вчителя-музиканта, а саме: можливість їх виконання під час проходження педагогічної практики, в процесі виконання різного роду соціальних проектів, а пізніше – і в професійній діяльності; використання поряд з аудиторними, позааудиторних форм навчально-виконавської діяльності, наприклад, таких, як організація тематичних, музично-просвітницьких і розважальних заходів.

Список використаних джерел:

1. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: [монографія]. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. 243 с.
2. Ткаченко Т. В. Формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя музики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. ХДПУ імені Г. С. Сковороди. Харків, 2000. 185 с.

LINGUISTIC SELF-EDUCATION AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF A MODERN FOREIGN LANGUAGE TEACHER

Professor Oleksandr Shumskyi

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

In today's conditions, the main emphasis in the content of higher education should be its orientation towards the development of a responsible personality with a clear awareness of the importance of constant self-improvement, formed skills to think critically, process various information, apply the acquired knowledge and experience for creative solutions to both personal and professional and socially significant problems, etc. Along with the acquisition of basic knowledge, modern education is increasingly faced with the task of teaching a student to independently master new knowledge and information, to teach how to learn, to develop a need for lifelong learning. Modern domestic scientists recognize that the core didactic principle of higher education should be the transition from training to self-education, which is the highest level of education [1]. The Encyclopedia of Education emphasizes that self-education, as a special type of activity, should be taught under the guidance of teachers within the framework of the education system, which will allow the student to independently, throughout his life, when there are no lecturers or teachers around, to study everything he needs [2].

The problem of systematic enrichment and updating of knowledge and skills in order to constantly improve the quality of the performance of their professional duties becomes particularly relevant for a modern foreign language teacher, whose specific pedagogical activity is inconceivable without continuous linguistic self-education, because the volume of professional foreign language knowledge and skills obtained in a higher education institution is not enough to ensure the entire

period of their pedagogical work. This is explained, firstly, by the quantitative and qualitative properties of the foreign language itself, as an academic discipline, namely: the high dynamism of the system of language units, the composition of which constantly varies, in particular, due to the regular appearance of new terms, neologisms, borrowings, etc.; the wide variety of contexts of foreign language communicative and speech reality; and, secondly, the need for constant practical development of communicative skills and abilities, which cannot be fully ensured after completing academic studies due to the lack of both a natural and artificial foreign language environment.

Therefore, higher pedagogical education institutions, along with providing future foreign language teachers with professional and general subject training, should become the basis for their preparation for continuous linguistic self-education throughout their lives, which should be considered as one of the most important components of the profession of a modern teacher-linguist, since it is the key that can ensure going beyond the standardized educational system, making it possible to compensate for possible gaps and shortcomings of institutional foreign language training. That is why, linguistic self-education of a foreign language teacher can be considered as practice-oriented foreign language self-education, which involves constant independent maintenance and improvement of the level of foreign language proficiency for the purpose of personal growth and professional self-improvement.

References:

1. Kremen V. Quality education: requirements of the 21st century. *Dzerkalo tyzhnia. Ukraine*. 2006. No. 24. URL: https://dt.ua/EDUCATION/yakisna_osvita_vimogi_hhi_stolittya.html.
2. Encyclopedia of education / National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine; [ed. chief V. G. Kremen; deputy chief V. I. Lugovyi, O. M. Topuzov; deputy scientific secretary S. O. Sysoeva]: 2nd ed., supplemented and revised. Kyiv: Yurinkom Inter, 2021. 1144 p.

SOCIO-PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MIDDLE-AGED WOMEN

Master Yuliia Smirnova

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

The socio-psychological characteristics of middle-aged women are primarily associated with the awareness of one's self-identity. Such domains of female activity as motherhood and professional engagement can become the principal antagonistic forces influencing the integrity of a woman's identity [1]. Therefore, in contemporary society, a woman's self-awareness does not represent a completed or stable identity but must be continuously reproduced and transformed, thus ensuring her individual continuity. The problem of self-awareness among modern middle-aged women is further complicated by the differentiation of activities, the continuous expansion of sources of knowledge about oneself and one's social role, and the peculiarities of socialization, the outcome of which is determined by the degree of personal development, realization of creative potential.

The diversity of knowledge sources, including those concerning the notion of the "true" woman and how to become one, leads to a fragmented self-concept and discrepancies with the principles of psychological well-being. The social situation of development for middle-aged women today is determined by multiple factors:

1. The development of globalization processes;
2. The absence of clear conceptions of one's life path;
3. Social conflicts whose localization affects people's life circumstances;
4. Frustration of the individual's need for positive life models and ideals of a dignified human existence;
5. A growing disbelief among most citizens in their own happy future and that of their children;

6. The difficulty of adapting to socio-economic transformations.

These criteria are typically defined as indicators of social maturity, manifested in an adult's ability to be an adequate and active subject - a self-sufficient, creative, and competitive individual. This ability is expressed in one's role as the integrator of personal mental functions and resources (self-construction of subjectivity), and in the capacity to resolve internal and external contradictions while developing and realizing one's worldview, basic culture, life strategy, values, personal credo, and life path. The specificity of women's personal development lies in a greater orientation toward the concrete situation of interaction, interpersonal relationships, and their consequences - toward the "here and now." Whereas male mentality tends to be structured around notions of justice, moral law, and principles, the female mentality is primarily concerned with care, mutual understanding, and trust in interpersonal relations.

In contemporary Ukraine, models of femininity that reproduce gender stereotypes and orient women toward self-realization through connection with men - within the traditional roles of mother, homemaker, wife, or lover - continue to dominate. These models fail to reflect the socio-economic changes in women's status that have occurred throughout the twentieth century and, in essence, are no longer relevant to modern Ukrainian society. At the same time, alternative and more modern models remain insufficiently developed and articulated in public discourse.

Reference:

1. Li J., Liu Y., Song J. The Relationship Between Gender Self-Stereotyping and Life Satisfaction: The Mediation Role of Relational Self-Esteem and Personal Self-Esteem. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 12, P. 1–10 doi:10.3389/fpsyg.2021.769459.

СЕКЦІЯ 3

ФІЛОЛОГІЯ І СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

PHILOLOGY AND SOCIAL COMMUNICATIONS

ТЕОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ І ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ

Доцентка Юлія Артеменко
Старша викладачка Юлія Шульженко
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

За останні десятиліття теорія перекладу відчутно змістила фокус із суто лінгвістичної еквівалентності на ширші соціальні, культурні та ідеологічні виміри перекладу. Ця трансформація привела її до тісного діалогу з лінгвокультурологією, яка досліджує, як мова відображає і конструює культурну ідентичність. Розуміння перекладу як форми міжкультурної комунікації підкреслює подвійну роль перекладача як мовного та культурного посередника. У цьому контексті такі поняття як культурна неперекладність, культурна компетентність перекладача, посередництво ідентичності та вплив глобалізації стають центральними в сучасних теоретичних і практичних дискусіях.

Культурна неперекладність виникає тоді, коли одиниця вихідної культури не має прямого еквівалента в мові перекладу через відмінності в традиціях, соціальних практиках або цінностях [3]. Тому перекладачі вдаються до таких стратегій як адаптація, пояснення або контекстуалізація, щоб зберегти культурне значення та комунікативний ефект оригінального тексту.

Культурна компетенція перекладача визначається як здатність розпізнавати, інтерпретувати та адекватно передавати культурні значення, закладені як у мові оригіналу, так і в мові перекладу [2]. Вона дозволяє перекладачам бути ефективними культурними посередниками, забезпечуючи не лише лінгвістичну точність, але й культурну узгодженість та чутливість

перекладу.

Посередництво ідентичності підкреслює роль перекладача у формуванні способу репрезентації індивідуальної чи колективної ідентичності в перекладі. Своїм мовним вибором і стилістичними рішеннями фахівці впливають на сприйняття вихідної культури в цільовій та беруть участь в обміні культурними значеннями між мовами.

Нарешті, вплив глобалізації відіграє вирішальну роль у сучасній перекладацькій практиці. Глобальна взаємозалежність збільшує попит на переклад, водночас створюючи такі виклики, як лінгвістичне домінування та культурна гомогенізація [1]. Тому перед перекладачами стоїть завдання збалансувати глобальні комунікаційні потреби зі збереженням мовного та культурного розмаїття, забезпечуючи повагу до локальної ідентичності та культурної автентичності в міжкультурному обміні.

Таким чином, перетин теорії перекладу та лінгвокультурології підкреслює, що переклад – це набагато більше, ніж лінгвістична вправа, це культурно і соціально вбудована практика. Вирішення питань неперекладності, культурної компетенції, посередництва ідентичності та глобалізації підкреслює роль перекладача як медіатора, здатного сприяти значущому міжкультурному діалогу у все більш взаємопов'язаному світі.

Список використаних джерел:

1. Dung L. Q. A study on how globalization influences translation practices and the demand for translators in various industries. *International Journal of Language and Linguistics*. 2024. Vol. 12(5). P. 171–181.
2. Fenyő S. S. The translator's cultural competence. *Translation Studies*. 2005. Vol. 4(2). P. 61–72.
3. Kitamura K. Cultural untranslatability. *Translation Journal*. 2009. 13(3).

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЖАРТІВ ТА СПОСОБИ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ МОВОЮ ПЕРЕКЛАДУ: ЛІНГВІСТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Вікторія Білокінь
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Переклад – наука, що ніколи не стоїть на місці. Явище перекладу ніколи не залишалося без уваги, адже переклад завжди був значущим. На сьогоднішній день існує багато методів перекладу, що дозволяє перекласти навіть те, що з першого погляду здається неможливим. Професія перекладача користується чималим попитом, оскільки проблема перекладу наукових документів чи художніх текстів завжди буде відкритою.

Світ перекладу різноманітний: є випадки, коли людині достатньо базових знань та переклад здійснюється без будь-яких проблем, а є випадки, коли перекладачу доводиться проводити різноманітні перекладацькі маніпуляції аби досягти бажаного результату. Проте є явища, які ніяк не піддаються пошуку еквівалентам без втрати сенсу. До цього перекладацького явища відносять жарти адаптацію жартів. Жарт – фраза або текст із певним гумористичним посилом. Кожен народ складає свої жарти, пов'язані із побутовим життям кожного із нас. Звісно, жарти, які виникають у межі певної нації, можуть втратити свій сенс для представника іншого народу; це пояснюється тим, що в основі кожного гумору враховуються культурні аспекти окремих народів. Тож перекласти жарти без утрати сенсу – не просте завдання для перекладача. Адже вважливим у перекладі таких текстів стане не тільки його логічна трансформація, а й інколи повна заміна мовних

особливостей на ті, що більш притаманні для мов перекладу. Компенсація – явище, коли пошук точного еквівалента неможливий і єдиним виходом стає заміна певного елементу тексту для покращення розуміння читачем [2, С. 405]. Приклад використання перекладацької компенсації: *“I saw a snail slowly making its way across a road in Scotland. I thought, ‘He’s taking a scenic route!’”* [3]. ‘Scotland’ тут використано не дарма: британці використали ‘Scotland’ для зображення мальовничого краєвиду. Слимак тут нікуди не поспішає, адже ‘scenic route’ – ‘мальовничий краєвид’, який можна милуватися, нікуди не поспішаючи. Оригінал буде не дуже зрозумілий для українського читача, тому перекладачі замінили його на: *“Побачив слимака, що повільно прогулювався Києвом. Подумав, ‘Напевно турист!’”* Тут використано Київ для позначення не лише краси міста, а й також його масштабів. А *турист* використано, аби посміятися над тим, що туристи нікуди не поспішають через те, що ще не відомі йому нові дороги. *“A man from Devon opens a bakery. He calls it ‘Dough-nut Worry, Be Happy.’”* [3]. Якщо перекладати дослівно – виходить не зрозуміла для українського читача нісенітниця. ‘Devon’ – графство в Англії, яке відоме своєю випічкою. ‘Dough-nut’ – гра слів. ‘Doughnut’ (укр. пончик). ‘Dough-nut’ співзвучне з ‘don’t’ (укр. ‘не’). Тож, компенсація виглядатиме так: *“Хлопець із Полтави відкрив свою пекарню. Він назвав її ‘Не хвилюйся – галушкуйся.’”*. Полтава відома своїми галушками, тому і утворилось ‘не галушкуйся.’, що зрозуміліше та смішніше для українського читача. Також в основі деякий англійських жартів можна спостерігати ефект каламбуру. Каламбур – гра слів, побудована на багатозначності слів. Каламбури зачасту побудовані на омонімії, полісемії чи паронімії. Приклади: *“What did 20 do when it was hungry? Twenty-eight.”* [3]. Тут використано каламбур, а саме явище

паронімії: *"Twenty eight"* (укр. двадцять вісім) схоже на *"Twenty ate"* (двадцять поїло). Адаптований переклад: "Що зробило двадцять, коли зголоділо? Двадцять пообідало." *"I went to the doctor the other day and said: 'Have you got anything for wind?' So he gave me a kite."* Тут каламбур заснований на багатозначності слова *"wind"*[1]. *"Ви маєте щось від нежитю? Внаслідок, він дав мені носову хустину."* В даному випадку зберігся функціонал тексту, але оригінальний каламбур передати не вдалося. Функціональний підхід – це явище, коли переклад можливий. При цьому зберігається головний сенс жанру. Змінюється лише окрема складова, як от: *'У вас є ліки від нежитю?'* Концепт *'ліки від чогось'* більш зрозумілий для українського читача, тому тут відбулася перекладацька заміна, але із збереженням функціоналу[1].

Жарти у перекладі – не завжди те, що можна перекласти одразу. Для цього потрібно не лише досконало знати лексику, а й цікавитися культурними аспектами тої країни, чиї тексти перекладаємо. Важливо знати види лінгвістичних трансформацій, що полегшує процес перекладу. Для перекладача також не менш важливо розумітися і в мовних аспектах рідної мови. Англійські жарти багаті на їхні реалії та традиції, тому багато деталей можуть бути незрозумілими. Де створюється жарт, там із нього сміються. Коли жарт потрапляє у, так би мовити 'чуже середовище', часто виникає конфуз. Із наведених вище прикладів з'ясовано, що переклад гумористичних текстів – це не лише досконале знання мови, а ще й потреба у високому рівню ерудованості. Перекладач повинен поринути у світ реалій інших держав, аби зрівняти з нашими реаліями та зробити певні висновки. Це допоможе знайти підходящі еквіваленти при перекладі. Важливим у жартах є й створення комічної ситуації. Тут також можуть виникнути проблеми, тому перекладач має

бути готовим до проведення численних маніпуляцій над гумористичними текстами аби підібрати найбільш правильний варіант адаптації. Англомовний гумор також відомий тим, що він містить у деяких текстах й певні тонкощі. Аби не потрапити у пастку, фахівець із перекладацької справи має бути дуже уважним до таких деталей. Гумор – це те, з чого повинні сміятися. Тому при пошуку еквівалентів або вдалої перекладацької заміни переклад не має забувати й про відтворення комічного сенсу. Якщо український читач сміється над перекладом англомовного жарту то це або гарно виконаний переклад із урахуванням усіх тонкощів, або ж просто смішна помилка перекладача. Помилки перекладача у гумористичних текстах інколи й не виправляють, адже це дає гарантію того, що гумор буде смішним. Потрібно урахувати культурні аспекти, особливості мови та мати змогу знайти вдалу заміну. Перекладачу треба також і цікавитися у особливостях власної мови та культури аби правильно їх адаптувати під новий переклад. Тож для перекладача важливо не лише правильно знайти еквіваленти, а й бути високо-ерудованим, вміти користуватися перекладацькою заміною та проявити власних креативний підхід для досягнення досконалого результату.

Список використаних джерел:

1. Сачук О. М. Проблеми адекватності перекладу англомовного гумору українською мовою. 2019. [URL:https://naub.ua.edu.ua/problem-yadekvatnosti-perekladu-anh/](https://naub.ua.edu.ua/problem-yadekvatnosti-perekladu-anh/) (дата звернення: 23. 09. 2025).
2. Стоянова Т., Черненко К. Особливості перекладу англійського гумору англійською. 2020. [URL:https://www.lingstud.od.ua/archive/2020/31/26.pdf](https://www.lingstud.od.ua/archive/2020/31/26.pdf) (дата звернення: 09. 09. 2025).
3. Jessica, Countries and Places / 150 Best British Puns and Jokes Are You Having a Laugh. 2025. [URL:https://punsaboutpuns.com/british-puns-and-jokes/](https://punsaboutpuns.com/british-puns-and-jokes/) (дата звернення: 14. 10. 2025).

Науковий керівник – доц. О. О. Пономаренко

ПЕРЕКЛАД ЯК НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА: ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ, ЗАВДАННЯ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Софія Веремєнко
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Перекладознавство – це самостійна наукова дисципліна, що досліджує переклад як мовну, комунікативну та культурну практику, а також закономірності процесу створення перекладу і властивості перекладних текстів [1]. Воно поєднує теоретичні положення та інструменти для аналізу перекладу й підготовки перекладачів. Об'єкт перекладознавства – це сукупність перекладних текстів і відповідних оригіналів як матеріалу для аналізу: паралельні корпуси, переклади різних жанрів, практики перекладацької діяльності [2].

Предмет перекладознавства – процес створення тексту перекладу: механізми трансформацій, способи досягнення еквівалентності (семантичної, стилістичної, комунікативної), принципи передачі інформації та прагматики повідомлення [3]. Основні завдання перекладознавства полягають в тому, щоб описати й систематизувати операції перекладу: класифікація трансформацій (лексичні, граматичні, стилістичні, прагматично тощо) та виявлення закономірностей їх застосування, також розробити критерії якості перекладу – інструменти для оцінювання відповідності перекладу оригіналу з урахуванням мети перекладу: адекватність, природність, функціональна еквівалентність [2]. Дуже важливим аспектом є вивчення впливу контексту (соціокультурного, професійного, міжмовного) та перекладацьких стратегій на остаточний продукт.

Сприяння професійному навчанню перекладачів – не є менш важливим, адже створювати методики навчання,

практичні вправи, рекомендації щодо перекладацьких рішень – це також важка праця [3]. Методів дослідження у сфері перекладознавства є різноманітним. Одним із них є порівняльно-зіставний аналіз (англ. Source – target) – базовий метод, що дозволяє фіксувати трансформації, втрати або додавання інформації, типи еквівалентності [1]. Використовується для опису конкретних перекладацьких прийомів.

Корпусні методи та комп'ютерний аналіз – побудова паралельних корпусів, статистичний аналіз повторюваних відповідностей, виявлення норм і тенденцій у великих масивах перекладів [2]. Також пропонуються лінгвістичні методи – це опис семантики, стилістики, синтаксису й прагматики в оригіналі та перекладі, застосування методів соціолінгвістики і психолінгвістики для вивчення мотивації перекладача та сприйняття тексту [3]. Емпіричні методи – опитування, інтерв'ю, експерименти з перекладачами для з'ясування прийомів та критеріїв вирішення перекладацьких проблем. У перекладознавстві існує багато ключових понять та перекладацьких проблем, адже якщо не враховувати деякі аспекти, то можна неправильно зрозуміти або некоректно передати сенс оригіналу. Тому, еквівалентності – не єдиний критерій: важлива функціональна відповідність, яка може припускати стилістичні або прагматичні компроміси [2]. Також важливою є трансформація, котра адаптує, змінює структуру та форму оригіналу задля збереження змісту або функції у мові перекладу, також трансформації можуть бути формальними й змістовими [1]. Також не слід забувати про міждисциплінарність, адже перекладознавство інтегрує підходи лінгвістики, культурології, теорії комунікації, інформаційних технологій та педагогіки [3].

Практичне значення перекладознавства забезпечує

методологію для підготовки кваліфікованих перекладачів, розробки стандартів якості перекладу, створення навчальних програм, методик та програмного забезпечення для машинного та комп'ютерного перекладу [1]. Воно також дозволяє зрозуміти вплив перекладу на міжкультурну комунікацію й передачу інформації в глобалізованому просторі. Перекладознавство – це приклад «практично-орієнтованої теорії»: воно має чітко описовий компонент тобто, аналіз текстів и прикладний, до котрого входять навчання, оцінка якості, технології. Предмет та методи дисципліни постійно еволюціонують під впливом технологічних і соціокультурних змін, що робить галузь динамічною і міждисциплінарною.

Список використаних джерел:

1. Литвин І. М. Перекладознавство: науковий посібник. Черкаси: Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/pdf> (дата звернення: 03.11.2025)
2. Мацегора І. Л. Вступ до перекладознавства: конспект лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2023. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/11590/1/.pdf> (дата звернення: 03.11.2025)
3. Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства (конспект лекцій). Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. URL: <https://foreign-languages.karazin.ua/resources/df8048d597ab4174434ed96e9c8ee59b.pdf> (дата звернення: 03.11.2025)

Науковий керівник – доц. О.О. Пономаренко

ПІДТЕКСТОВІ СМИСЛИ ДИТЯЧОЇ ПОВІСТІ ГАЛИНИ ПАГУТЯК «ЛЯЛЕЧКА І МАЦЬКО»

Доцентка Наталія Вівчарик

Здобувачка другого рівня вищої освіти Іванна Братчук

**Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

Галина Пагутяк посідає особливе місце серед українських письменників, які пишуть не тільки для дорослих, але й для дітей та юнацтва. Її повісті з казковими сюжетами цікаві не тільки маленьким читачам, а й дорослим, адже «завдяки філософському плану оповіді й психологічній насиченості твори авторки набувають всезагальності, відтворюючи вічні закони розвитку цивілізацій. Глибокий підтекст прози Г. Пагутяк стає невід'ємною складовою її творчості» [1, с. 10]. Проблему пошуку сенсу життя та призначення людини письменниця здатна адаптувати до дитячого світосприйняття, що засвідчує повість-казка.

На думку Г. Бокшань, «Лялечку і Мацьку» варто характеризувати як неоміфологічну казку, зважаючи на образ лиса та його спорідненість із «Фарбованим лисом» І. Франка та «Маленьким принцем» А. де Сент-Екзюпері [2, с. 8], що породжує ремінісценції та розширює прочитання. Галина Пагутяк використовує казкові сюжети та образи, щоб наштовхнути читачів глибше осмислити вічний пошук власного місця у світі, проблему самотності і потребу бути почутим у суспільстві, необхідність самопізнання, дружби, гармонійного співіснування людини і природи. Головні герої твору Лялечка та Мацько символізують дитячу безпосередність і щирість, а їхні пригоди відображають пошук простору, в якому можна бути справжнім, виявляти свої потреби і таланти. Повість поєднує розгорнутий сюжет, у якому описано побутові

аспекти життя (але вони містять глибші підтексти – пошук особистого щастя мамою Олега, проблеми у сім'ї бабусі і дідуса, який випиває), а також розділи, де зображено символічні казкові образи та події в лісі. Обидва світи (людей і тварин) недосконалі і відчувають загрозу один одному.

Серед мешканців лісу вирізняється лис Мацько, який як художник вірив, що мистецтво здатне «очищати душі від сміття» [3, с. 163], «розбудити зачерствілі серця» [3, с. 150]. Через зооморфний образ у творі піднімаються реальні проблеми (як суспільні, так і особисті): самотності, лицемірства, підступності, руйнівного впливу людей на природу, неминучості екологічної катастрофи. Галина Пагутяк зображує казковий ліс як алегорію на сучасне суспільство, яке несправедливе, а іноді й жорстоке. Дорослі у творі втратили здатність помічати красу і захоплюватися нею, що протиставляється світу дитинства та мистецтва.

Наприкінці повісті виявляється, що всі казкові події наснилися. Авторка використовує цей художній прийом для поєднання реального й фантастичного для поглиблення проблематики та підтекстів твору. Через інтертекстуальність, поєднання фольклорних мотивів та індивідуального художнього стилю авторського письменництва створила повість з виразним філософським підтекстом.

Список використаних джерел:

1. Леоненко О. Жанр фентезі в українській прозі кінця XX – початку XXI століття: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Укр. літ.». Черкаси, 2010. 19 с.
2. Бокшань Г. Неоміфологізм у художній прозі Галини Пагутяк: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Укр. літ.». Київ, 2017. 22 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФІКСАЦІЇ ТРАВМИ У ЦИФРОВИХ ВОЄННИХ ХРОНІКАХ ЯК ЖАНРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЩОДЕННИКА

Здобувачка третього рівня вищої освіти Анна Гайкова
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника

В умовах повномасштабної війни традиційний жанр щоденника зазнав суттєвої трансформації, перемістившись із приватного паперового простору у публічне поле цифрових воєнних хронік (Telegram-канали, блоги, соціальні мережі). Метою цього дослідження є аналіз жанрових особливостей цих хронік та специфіки фіксації в них травматичного досвіду. Ці платформи функціонують не лише як особисті записи, а як колективні архіви свідчень.

Щоденник завжди був жанром інтроспективним, приватним і ретроспективним. Натомість, цифрова воєнна хроніка є гібридним, публічним і синхронним [1].

Приватне переживання, винесене у публічний простір, миттєво стає частиною колективної травми. Стає існувати певний перехід від Я до МИ. Через механізми коментування, репостів та реакцій формується спільнота свідків і солідарності, де індивідуальна фіксація травми набуває функції колективного катарсису, групової терапії.

Текст хроніки перестає бути суто вербальним. Фіксація травми відбувається через мультимедійний синкретизм: текстові описи доповнюються фото, відео (документування руйнувань, наслідків обстрілів), голосовими повідомленнями та скріншотами офіційних чи новинних повідомлень. Візуальні та звукові елементи слугують безпосереднім доказом травми, посилюючи її емоційний вплив [2].

Фіксація травматичного досвіду у цифрових хроніках

має низку специфічних рис.

По-перше, травма часто переживається як розрив, фрагментація свідомості. Цей стан відтворюється у формі цифрової хроніки: короткі пости, неповні думки, швидкі емоційні сплески. Фрагментація тут є не недоліком, а текстуальним відбитком самого травматичного процесу.

По-друге, цифрові хроніки слугують первинним джерелом документування воєнних злочинів та гуманітарних катастроф. Кожен пост, що фіксує місце, час та наслідки травми, набуває юридичної та історичної ваги, перетворюючи особистий щоденник на архів свідчень.

По-третє, ведення хроніки виконує терапевтичну функцію для автора, дозволяючи йому вербалізувати хаотичний травматичний досвід. Публікація такого контенту виконує мобілізаційну функцію, привертаючи увагу, викликаючи співчуття, стимулюючи допомогу.

Висновки. Цифрова воєнна хроніка є гібридним жанром, що трансформувалася з приватного щоденника на публічне свідчення травми. Ці хроніки є ключовими архівами сучасної історії, характеризуючись мультимодальністю, синхронністю та колективною динамікою. Незважаючи на їхню важливість для документування та осмислення травми, вони породжують етичні виклики. Подальше дослідження цього жанру має критичне значення для розуміння індивідуальної та колективної реакції на травму в цифрову епоху.

Список використаних джерел:

1. Гайкова А. Р., Дніпровська Т. В. Мова медіа у новому телебаченні: як журналісти захоплюють україномовний Youtube. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2024. № 35 (2). С. 236–242. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.2/37>
2. Гайкова А. Р., Дніпровська Т. В. Цифрова реклама в мові медіа: специфіка, види, впливовий потенціал. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2025. Т. 36 (75). № 3. Ч. 2. С. 283–288. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.3.2/42>

ОСНОВНІ ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Діана Гаспарян
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

У сучасному перекладознавстві лексичні трансформації відіграють важливу роль, адже саме вони забезпечують точність і природність перекладу. Перекладач має враховувати не лише значення слова, а й його функцію в контексті, прагматичне навантаження та культурні відмінності між мовами.

Лексичні трансформації – це прийоми перекладацького мислення, за допомогою яких розкривається контекстуальне значення іншомовного слова та визначається відповідник у рідній мові, що не завжди збігається зі словниковим. Серед найпоширеніших різновидів лексичних трансформацій виділяють диференціацію, генералізацію, конкретизацію та компенсацію.

Диференціація передбачає розмежування широкого значення слова шляхом вибору уточненого відповідника в контексті. Наприклад, англійське слово *bird* може бути перекладене як *горобець*, *ластівка* або *сокіл* – залежно від контексту.

Протилежним процесом до диференціації є генералізація, що полягає у заміні вузького, конкретного слова ширшим за значенням. Англійське слово *rose* передається в перекладі як *квітка*, якщо конкретний вид рослини не відіграє важливої ролі в контексті.

Іншим поширеним видом трансформації є конкретизація. Вона полягає у передачі одиниці з ширшим значенням у мові оригіналу через одиницю з конкретнішим змістом у мові перекладу. На відміну від

диференціації, конкретизація часто передбачає додавання уточнення, якого немає безпосередньо в оригіналі, але воно необхідне для повного розуміння змісту. Наприклад: «*The light entered through the window*» [1, с. 345] – «*Промені сонця проникли через вікно*». Слово *light* має загальне значення *світло*, тоді як переклад конкретизує його як *сонячні промені*, уточнюючи джерело й природу світла.

Особливе місце серед лексичних трансформацій займає компенсація. Вона застосовується тоді, коли певний зміст або стилістичний ефект неможливо передати безпосередньо, і перекладач відшкодовує втрату в іншій частині тексту. Наприклад: «*Oxford Street was crowded with shoppers*» [2, с. 231] – «*Центральна вулиця була переповнена покупцями*». У цьому випадку назву *Oxford Street* замінено загальним позначенням, оскільки українському читачеві може бути невідоме це місце, проте збережено уявлення про жвавий міський центр.

Таким чином, лексичні трансформації є невід’ємною складовою перекладацької діяльності, адже саме вони забезпечують точність, виразність і природність тексту перекладу. Їхнє використання дозволяє зберегти авторський стиль і водночас адаптувати текст до мовних особливостей іншої культури.

Список використаних джерел:

1. Tomford L. *The Right Move*. London: Hodder & Stoughton, 2023. 499 p.
2. Hastings J. *Daisy Haites*. London: Orion Publishing Co., 2021. 410 p.

Науковий керівник – ст. викл. Ю. М. Шульженко

ТИПОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПЕРЕКЛАДУ В СУЧАСНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

Здобувач першого рівня вищої освіти Дмитро Герман
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Типологічна класифікація перекладу має важливе значення для професійної діяльності перекладача, оскільки дозволяє обґрунтовано обирати найдоцільніший спосіб передачі змісту. У межах сучасного перекладознавства здійснюється класифікація перекладів *за формою, способом їх реалізації та змістом*.

За формою перекладу розрізняють *усний* та *письмовий* переклад. *Усний* переклад – це процес передачі змісту мовлення в реальному часі. Він поділяється на *послідовний* (переклад після прослуховування висловлювання) та *синхронний* (одночасно зі сприйняттям повідомлення). Для усного перекладача важливими є зосередженість, гарна дикція, володіння інтонацією [1, с. 8–11].

Письмовий переклад здійснюється вимагає більшої точності та дотримання граматичних та стилістичних норм мови. Письмовий переклад частіше орієнтований на багаторазове використання тексту й має відповідати високим вимогам якості, адже може бути цитованим або публікуватися як окремий твір [1, с. 11–12].

За способом реалізації перекладу розрізняють *буквальний* та *адекватний* переклад. *Адекватний* переклад – це відтворення змісту оригіналу засобами іншої мови з урахуванням усіх рівнів змістової та прагматичної відповідності. Адекватний переклад забезпечує точність передавання інформації без спотворень, дотримуючись при цьому мовних норм [2, с. 1].

Буквальний переклад відтворює лексичні або

граматичні одиниці оригіналу без урахування контексту, прагматики та стилістичних особливостей тексту. Такий підхід може зберігати форму, але часто спотворює зміст, що призводить до втрати адекватності [2, с. 2].

За змістом перекладу розрізняють *художній* та *інформативний* переклад. *Художній* переклад спрямований на відтворення літературно-естетичної цінності оригіналу. Адекватність художнього перекладу визначається здатністю передати естетичний вплив і атмосферу тексту, навіть якщо при цьому допускається певне відхилення від буквальної точності [3, с. 2].

Інформативний переклад, навпаки, має на меті точно передати фактичні дані та терміни, які характерні для науково-технічних, офіційно-ділових та публіцистичних текстів. Тут пріоритет надається змістовій точності та дотриманню термінологічних норм [3, с. 2].

Отже, типологічна класифікація перекладу є важливою частиною сучасного перекладознавства, оскільки дозволяє систематизувати різновиди перекладацької діяльності. Поділ перекладів за формою, способом реалізації та змістом дає змогу забезпечити адекватність результату.

Список використаних джерел:

1. Рабійчук Л. С., Наконечна А. О. Теорія перекладу: навч. посіб. Хмельницький: НАДПСУ, 2017. 224 с. URL: <https://dspace.nadpsu.edu.ua> (дата звернення: 01.11.2025)
2. Яблочнікова В. О. Перекладацька адекватність та еквівалентність. *Науков. вісник Міжнародного Гуманітарного Університету*. Одеса, 2019. №38. Т. 1. С. 177–179. URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua>. (дата звернення: 01.11.2025)
3. Кіщенко Ю. В. Чинники, які впливають на процес перекладу тексту. *Наукові записки Національного Університету «Острозька Академія».. Серія «Філологічна»*. Острог, 2009. Вип. 11. С. 46–50. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>. (дата звернення: 02.11.2025)

Науковий керівник – доц. О. О. Пономаренко

ПЕРЕКЛАД ЯК БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЯВИЩЕ: КОМУНІКАТИВНА, КОГНІТИВНА, ЕСТЕТИЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЇ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Марія Гладир
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Переклад – це складна розумова та комунікативна діяльність, що реалізується як процес інтерпретації змісту тексту однієї мови та його результат в іншій [2]. Переклад постає невід’ємною частиною розвитку людської цивілізації, оскільки саме завдяки йому різні народи мають змогу обмінюватись знаннями, ідеями та культурними цінностями. У науковій літературі зазвичай вирізняють чотири базові функції перекладу: *комунікативну, когнітивну, естетичну та соціальну*.

Комунікативна функція є базовою, вона забезпечує ефективне спілкування між різними мовними спільнотами, відновлюючи комунікативний ланцюг. Метою перекладача є досягнення еквівалентності, що означає не лише формальну відповідність, а й збереження тієї самої прагматичної мети та комунікативної інтенції оригіналу. Ця функція вимагає від перекладача міцної лінгвістичної та комунікативної компетенції, здатної враховувати соціальний контекст [1, ст. 85; 2, ст. 24].

Когнітивна функція пов’язана з мисленням та пізнанням світу. Вона виступає механізмом трансферу знань та обміну інформацією, сприяючи зближенню концептуальних картин світу різних народів. Як засіб розповсюдження знань, когнітивна функція має величезне значення для духовного зростання суспільства, особливо у сфері науки та освіти [1, ст. 85].

Естетична функція найбільш помітно реалізується в художньому перекладі. Головне передати не лише смисл, а

й стилістичну форму, ритм і художній ефект оригіналу. Перекладачу доводиться застосовувати різні трансформації, щоб викликати у читача естетичну реакцію, подібну до оригінальної, зберігаючи художню цінність твору.

Соціальна функція проявляється у найширших сферах співпраці між народами та культурами (політичній, економічній, науково-технічній). У міжнародному масштабі переклад підтримує діалог, знижує бар'єри нерозуміння та сприяє формуванню толерантності. Він є інструментом для досягнення спільних цілей і часто виконує одразу кілька прагматичних завдань: інформує, переконує або попереджає [1, ст. 85].

Таким чином, переклад – явище багатофункціональне, що виходить за межі простого транскодування; досліджені функції роблять його ключовим чинником розвитку суспільства та міжкультурного порозуміння. У контексті глобалізації це вимагає міждисциплінарної підготовки перекладачів і чіткого усвідомлення функціональних завдань у процесі перекладу.

Список використаних джерел:

1. Кузенко Г. М. Перекладацькі функції та їхня роль у діяльності перекладача. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. Серія. Філологічні науки. Мовознавство. Дрогобич, 2016. № 6. С. 84–86. URL: <http://ddpu-filolvisnyk.com.ua> (дата звернення 23.11.2025)
2. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 304 с. URL: <https://shron1.chtyvo.org.ua> (дата звернення 25.11.2025)
3. Радчук В. Д. Функції перекладу. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. Донецьк, 2007. Т. 16. С. 28–37. URL: <http://www.experts.in.ua> (дата звернення 25.11.2025)

Науковий керівник – доц. О. О. Пономаренко

ОСОБИСТІ ДОКУМЕНТИ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Доцентка Інна Давидченко

**Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради**

Важливими складовими діалектичного розвитку життєвого циклу документа в системі соціальної комунікації управління і ділового простору є логічна організація укладання особистих документів й документообігу установи, налагодження діловодства та архівного зберігання документів, дотримання взаємодії складових життєвого циклу документу, встановлення документної комунікації чинної інформацією й тієї, що втратила чинність, але не втратила інформативність.

Документи щодо особового складу – це група документів, що стосуються трудової діяльності працівників, включаючи особові документи (заява, автобіографія, резюме, характеристика, трудова книжка) та розпорядчі документи (накази щодо прийняття на роботу, звільнення, відпусток), а також інші документи, які зберігаються в особових справах (особовий листок, особова картка).

У роботі з документами з особового складу потрібно враховувати, що особисті дані (відомості про факти, події та обставини трудової діяльності й приватного життя громадян (Закон України « Про інформацію...»)) відносять до категорії конфіденційної інформації [3].

Особисті офіційні документи – це документи, за допомогою яких громадянин висловлюють свої пропозиції, скарги, прохання, передають повноваження іншій особі щодо отримання товарів, документів тощо, закріплюють власні права перед державою, організаціями (установами) чи іншими особами [2]. Ці документи належать

конкретним особам: паспорт, свідоцтво про народження, документи про освіту, документи, що підтверджують професійну здатність працівника.

Текст цих документів може бути довільним і складатися самим автором, але реквізити такі як, назва виду документа, дата та підпис повинні бути обов'язково [1].

До науково-теоретичних завдань відносять:

- 1) вирішення проблеми понятійної дихотомії – електронний документ 2) визначення статусу електронного документа і його офіційних трансформацій – оригінал / копія / завірена копія; 3) практичне застосування – цифрових копій документів / завірення електронними підписами / печатки на цифрових документах / електронна ідентифікація; 4) формалізація електронних документів: обов'язкові реквізити; 5) функціонування обігу документної інформації під час цифрової трансформації діловодства / архівної справи; 6) особливості комунікації цифрової документної інформації з обмеженим доступом; 7) встановлення правил відбору, приймання-передавання цифрової документної інформації на постійне зберігання, пошук і виправлення інформаційних помилок в таких документах; 8) організація обігу та комунікації документної інформації в електронному архіві; 9) проблеми впровадження електронного документообігу.

Список використаних джерел:

1. Боровський В. Н., Прадун В. П., Друзін Р. В. Діловодство в банківських установах: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2006. 224 с.
2. Діденко А. Н. Сучасне діловодство: навч. посіб. 5-те вид. Київ: Либідь, 2006. 384 с.
3. Скібіцька Л. І. Діловодство: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Кондор, 2012. 220 с.

«ВИШИВАНКА» ВІКТОРІЇ СОПІЛЬНЯК НА ТИЖНІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УНІВЕРСИТЕТІ ЛЕСТЕРА

Здобувач третього рівня вищої освіти Бежан Дадешелі

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Багата культурна та історична спадщина України привернула увагу всього світу через останні події. Попри витривалість та труднощі, голоси України – через мистецтво, літературу, мову та традиції – лунають у світі.

У листопаді 2025 року до Дня української писемності та мови університети Великої Британії та їхні українські партнери-побратими в рамках проєкту Twinning проводять Тиждень української культури. Темою заходу є «Голоси України: святкування культури, мови та стійкості».

Тиждень української культури надає можливість британським університетам та їхнім українським партнерам відсвяткувати цю спадщину, поглибити міжкультурне розуміння та сприяти міжнародній академічній солідарності. Спільно будуючи це через проєкт Twinning, кожна пара університетів може спільно розробляти заходи, що відображають взаємні інтереси та залучення місцевої громади.

Цілі заходу полягають у тому, щоб:

- підвищити обізнаність про українську культуру, мову та історію в академічних та студентських колах Великої Британії;
- сприяти культурному обміну та солідарності між університетами-партнерами;
- надати платформу для українських студентів, митців та науковців, щоб вони могли поділитися своїми думками;

– створити тривалі культурні партнерства та академічний інтерес до України.

Кафедра лінгводидактики та журналістики підготувала до Тижня української культури в університеті Лестера проєкт «Вишиванка» на основі відео з мелодекламацією віршу кременчуцькою поеткою Вікторією Сопільняк (див. рис. 1).

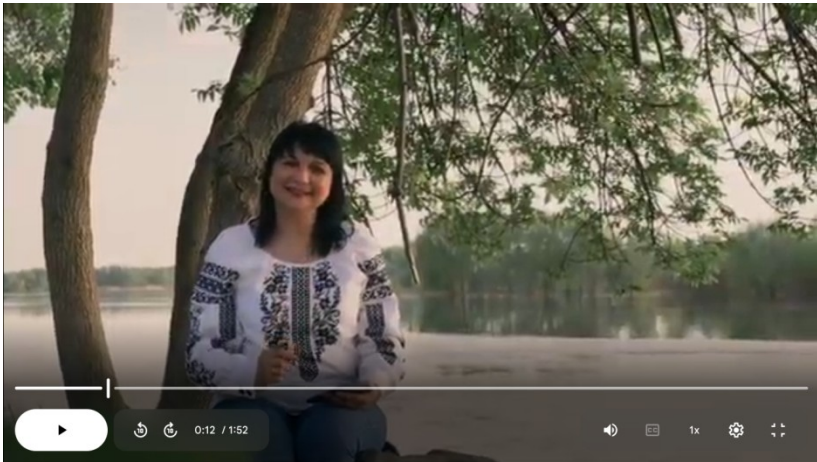

Рисунок 1 – Відеоролик «Вишиванка»

Вірш розповідає про вишиванку як один із головних символів української культури.

Відеоролик супроводжується перекладом англійською мовою, який зроблено здобувачами вищої освіти, і пояснювальним текстом, у якому розповідається про українську вишиванку.

Науковий керівник – проф. К. Л. Сізова

ПОНЯТТЯ ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНИХ ФАКТОРІВ У ПЕРЕКЛАДІ

Здобувач першого рівня вищої освіти Олексій Іщенко
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Екстралінгвістичні фактори становлять важливий пласт тих значеннєвих елементів, що не належать власне мовній системі, але визначально впливають на формування смислу та його інтерпретацію в процесі перекладу. Йдеться про культурні реалії, фонові (енциклопедичні) знання, систему культурних кодів, а також ситуативні й прагматичні умови комунікації. Вони утворюють особливий «позамовний контекст», без якого адекватне відтворення змісту оригіналу в перекладі є принципово неможливим. Саме тому їхня ідентифікація та системне опрацювання належать до ключових елементів перекладацької компетентності, особливо у випадках художніх, публіцистичних, історичних та будь-яких міжкультурно насичених текстів [1].

Після «культурного повороту» у перекладознавстві відбувся суттєвий зсув аналітичного фокусу: класична проблема лінгвістичної еквівалентності поступилася розумінню перекладу як культурно зумовленої діяльності. Дослідники почали підкреслювати, що міжмовний перенос змісту неможливий без активного залучення соціокультурної, енциклопедичної та прагматичної компетенцій перекладача, адже значення значно ширше за сукупність мовних форм. Екстралінгвістичні чинники почали розглядатися як окремий ресурс значення, як складна система посилань на історичний досвід, національні традиції, символічні коди та культурні сценарії, які не мають прямої відповідності у мовних одиницях [1, с. 11]. Таким чином, переклад потребує не

лише мовного аналізу, а й міждисциплінарного синтезу знань – культурологічних, соціологічних, історичних, психологічних.

У сучасній науці існує кілька класифікацій екстралінгвістичних чинників, але найпоширенішою є та, що охоплює чотири основні групи.

По-перше, реалії (*ethnorealia*) – це предмети, явища, назви інституцій, які функціонують у межах певної культури та часто не мають прямого відповідника в іншій. До цієї категорії належать, наприклад, етнічні страви, локальні свята, адміністративні структури, соціальні титули.

По-друге, фонові або енциклопедичні дані, тобто знання про історичний, політичний чи релігійний контекст, які необхідні для розуміння алюзій, інтертекстуальних посилань і культурних імплікатур.

По-третє, культурні коди та символи, які охоплюють метафоричні образи, ритуали, стійкі культурні асоціації, ідіоматичні конструкції й символічну семантику, властиву певній культурі.

По-четверте, ситуативні та прагматичні умови комунікації – жанр тексту, цільова аудиторія, намір автора, канал комунікації та контекст створення тексту. Усі ці чинники не лише структурують зміст, але й визначають тональність, стилістику та комунікативну функцію повідомлення [2, с. 88, 95].

Екстралінгвістичні чинники прямо впливають на вибір перекладачем стратегії відтворення культурно маркованих елементів. У різних ситуаціях доцільними можуть бути калька, транскрипція, адаптація (доместикація), стратегія збереження іншомовної специфіки (форинізація), а також експлікація через примітки чи розширені конструкції в тексті перекладу. Наприклад, передаючи назви національних свят

(*Thanksgiving*), політико-правових інституцій (*Supreme Court*), локальних гастрономічних звичаїв або історичних алюзій, перекладач має вирішити: чи зберігати культурну відмінність, чи надавати читачеві функціонально еквівалентну одиницю, чи пояснювати елемент через примітку – залежно від жанру, формату та комунікативної мети перекладу [1, с. 84–85]. Таким чином, робота з екстралінгвістичними чинниками завжди пов'язана з балансуванням між зрозумілістю для читача та збереженням культурного колориту.

Методологічні наслідки вивчення екстралінгвістичних факторів також є значними. Аналіз перекладу неможливий без міждисциплінарності: для повного опису функціонування реалій і культурних кодів необхідно поєднувати лінгвістику з культурологією, соціологією, антропологією, історією. Зростає роль корпусних та емпіричних методів: вивчення реальних перекладних корпусів, порівняння рішень перекладачів, опитування читачів і фахівців дозволяють простежити, які стратегії найефективніше забезпечують рецепцію тексту в цільовій культурі. Крім цього, важливим напрямом є систематизація реалій і документування перекладацьких рішень, що підвищує наукову відтворюваність і відкриває можливість для порівняльних досліджень.

З огляду на це, перекладачам рекомендується здійснювати системну ідентифікацію реалій у тексті оригіналу; обґрунтовувати вибір стратегії перекладу, враховуючи функцію елемента та цільову аудиторію; застосовувати примітки у наукових, публіцистичних та освітніх текстах; а в художніх творах – знаходити баланс між національним колоритом джерела та доступністю змісту для читача [2].

Отже, екстралінгвістичні чинники є одним з ключових аспектів перекладацької діяльності. Вони

формують культурний контекст, визначають способи розуміння і відтворення значення та ставлять перед перекладачем комплексні завдання міжкультурної медіації. Системне опрацювання реалій, фонових знань і символічних структур сприяє підвищенню адекватності перекладу, зміцнює комунікативну точність і полегшує рецепцію тексту в іншомовному середовищі. Подальший розвиток емпіричних і корпусних досліджень у цій галузі дозволить точніше описати взаємодію перекладацьких стратегій та їхній вплив на сприйняття тексту в різних соціокультурних контекстах.

Список використаних джерел:

1. Баснетт С. Translation Studies / Susan Bassnett. London : Routledge, 2002. 203 p.
2. Ньюмарк П. Approaches to Translation. Oxford: Pergamon, 1981. 195 p.
3. Роман О. І. Переклад культурних реалій в художньому тексті: монографія. Київ: КНЛУ, 2019. 91 с.

Науковий керівник – ст. викл. Ю. М. Шульженко

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Асистентка Маргарита Книш
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

У сучасному інформаційному суспільстві соціальні мережі стали ключовим інструментом комунікації, що суттєво впливає на формування громадської думки. Вони докорінно змінили способи сприйняття, поширення та обговорення інформації. Їхня роль давно вийшла за межі приватного спілкування – сьогодні це простір для обговорення суспільно-політичних подій та реалізації інформаційних кампаній.

Однією з головних особливостей соціальних мереж є швидкість передачі інформації. Користувачі отримують новини майже в реальному часі та самостійно створюють контент. Така демократизація інформаційного простору має і зворотний бік – поширення неперевіраних або маніпулятивних повідомлень.

Особливо значущою роль соціальних мереж стала під час кризових ситуацій і воєнних конфліктів. В умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну дезінформація і фейкові новини стали звичним явищем [2]. Саме тому соцмережі перетворилися на інформаційний фронт: стали каналом оперативної комунікації, засобом викриття фейків і мобілізації світової підтримки. Тобто, соцмережі застосовуються як інструмент інформаційного спротиву.

Велике значення соціальні мережі мають і для розвитку громадянського суспільства. Приклад глобальної онлайн-кампанії #StandWithUkraine демонструє, як цифрові спільноти здатні перетворювати віртуальну солідарність на реальні соціальні дії. Це сприяє

поширенню волонтерських ініціатив і підтримці демократичних цінностей [1].

Проте негативні аспекти також очевидні. Алгоритми формування стрічок новин створюють інформаційні «бульбашки», у яких користувачі бачать лише контент, що відповідає їхнім переконанням. Це знижує рівень критичного мислення, звужує світогляд та підвищує ризики дезінформації. Емоційно забарвлені або фейкові повідомлення здатні викликати паніку, агресію чи недовіру до офіційних джерел.

Соціальні мережі послаблюють роль традиційних медіа, а вплив блогерів, лідерів думок і активістів навпаки зростає. Водночас державні установи, громадські організації та політичні сили активно використовують соцмережі для впливу на масову свідомість.

Отже, соцмережі стали одним із найвпливовіших чинників формування громадської думки у XXI столітті. Головним викликом сучасного суспільства є підвищення рівня медіаграмотності, критичного мислення та відповідального ставлення до інформації. Лише за цих умов соціальні мережі залишатимуться простором відкритого діалогу, а не інструментом маніпуляції свідомістю.

Список використаних джерел:

1. Данько-Сліпцова А. А., Коваленко Н. А., Жорнокуй У. В. Вплив соціальних мереж на формування громадської думки під час кризових ситуацій: соціологічний аспект. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 2, № 3. С. 218-226. URL: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.3.2/35> (дата звернення: 09.11.2025).

2. Butko L., Fedorenko S., Knysh M. Social Media as a Platform for Manipulation: Domestic Experience in the Context of the Russian-Ukrainian War. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*. 2025. No. 67. P. 8-23. URL: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.067.01> (date of access: 05.11.2025).

**ПЕРЕКЛАД ЯК КУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ:
ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-ГУМАНІСТИЧНІ ВИМІРИ
АНГЛОМОВНОГО РОМАНУ «THE HUNTERS AND
THE HUNTED» ІВАНА БАГРЯНОГО**

Доцентка Наталія Курінна
Здобувачка другого рівня вищої освіти Віталія Партика
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Англомовна версія роману Івана Багряного, що вперше побачила світ у Канаді, – «*The Hunters and the Hunted*», *Burns and Mac Eachern, Toronto 1954*), – є не лише добротним перекладом, а й глибокою реконструкцією авторського світу, в якому образ Григорія Многогрішного постає носієм складного внутрішнього досвіду – психотравми, етичного вибору та духовного бунту. Переклад інтегрує український антиколоніальний наратив у глобальний світовий гуманітарний контекст, демонструючи універсальність людського прагнення свободи. У цій версії відчутна екзистенційна драматургія героя, який балансує між жорстокістю тоталітарної системи та імперативом особистісної гідності. Вислів “Better to die running than to live, rotting” [2, с. 21] концентрує його внутрішнє кредо, а в англомовному варіанті набуває афористичної виразності, підкреслюючи метафізичний вимір свободи.

У структурі перекладу домінує мотив втечі, що водночас є метафорою духовного руху. Герой, позбавлений дому та ідентичності, віднаходить себе через динаміку дії. Англійський текст передає ритм багряннівського бунту, але робить його більш стриманим і раціональним, формуючи образ людини, у якій самоконтроль поєднано з глибинною тривогою. У фразі “*He ran not from death but toward life*” [2, с. 53] підкрес-

люється, що втеча є актом екзистенційної волі – подібно до камюсівського “бунтівного героя”, який утверджує себе через дію.

Психоаналітичний вимір роману відображено через лексику, що передає пам’ять травми та механізми її подолання. Герой переживає посттравматичну фрагментацію, у якій досвід репресій розщеплює “я” на раціональне й інстинктивне. Переклад підсилює цей ефект короткими синтаксичними структурами, що імітують ритм внутрішнього напруження, а внутрішня психологічна реальність стає більш зовнішньо вираженою: герой сприймається не лише як жертва, а як символ трансформації болю в дію, що узгоджується з постфрейдистським розумінням сублімації.

Особливої ваги набуває філософія свободи та художньо-функціональна роль природи, яка постає як автономна стихія, що протистоїть насильству цивілізації. Її образи виконують роль морального дзеркала героя: “*The forest listened, vast and alive, as if guarding his secret*” [2, с. 53]. Такий пейзаж формує уявлення про “органічну свободу” – гармонію людини з природою як єдиним простором істини. Символіка тайги протиставляється тоталітарному світу “мисливців”, у якому людина перетворюється на здобич. Герой уособлює тип духовного екзистенціалізму, що зберігає внутрішню свободу навіть у межах зовнішнього рабства, репрезентуючи гуманістичну традицію української прози у зрозумілих для Заходу універсальних гідності й опору.

Перекладацька стратегія ґрунтується на принципі динамічної еквівалентності (Ю. Найда) [3]: передається не буквальне значення, а емоційно-сміслова енергія тексту. Завдяки цьому збережено психологічну й етичну складність твору без втрати автентики. Водночас перекладач здійснює семантичну трансформацію символів: мотив полювання набуває універсального значення

конфлікту між владою та беззахисністю, виходячи за межі радянського контексту. Таким чином, переклад перетворюється на форму культурного діалогу й “літературу спротиву”, що водночас зберігає багрянівський дух – віру в людину та її здатність вистояти.

Висновки. “*The Hunters and the Hunted*” не є копією, а вдалою інтерпретацією українського досвіду в глобальному екзистенціальному дискурсі. Через поєднання точності й філософської адаптації переклад відкриває нові смисли оригіналу, підкреслюючи гуманістичну напругу тексту. Герой Багряного постає не лише як вигнанець із радянського пекла, а як універсальний образ людини, що віднайшла свободу у власному серці. Його шлях “spiritual odyssey from captivity to consciousness”, де втеча стає актом самотворення, а слово – зброєю проти небуття. Переклад поєднує український національний досвід із загальнолюдською філософією свободи, доводячи, що сила літератури – у здатності долати кордони мови, історії та психотравми.

Список використаних джерел:

- 1.Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.
- 2.Bahriany I. *The Hunted and the Hunters* / Tr. by George S. N. Luckyi. Toronto: Burns & MacEACHERN, 1954. 270 p.
- 3.Nida E. A. *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: E. J. Brill, 1964. 332 p.

ПРОБЛЕМАТИКА НЕПЕРЕКЛАДНОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ІДІОМ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Каріна Куценко
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Ідіоми – це сталі вирази з переносним значенням. Вони є невід'ємною частиною будь-якої мови, адже показують історичну пам'ять, культурні традиції, звичаї та особливості мислення й сприйняття носіїв мови. Вивченням формування, значення та вживання ідіом займається такий розділ мовознавства як ідіоматика. Ця наука визначає ідіоми як фіксовані мовні одиниці з переносним значенням, що не піддається буквальному тлумаченню [1].

Проблематика неперекладності ідіом є важливою складовою перекладознавства, тому що вона показує труднощі з якими стикаються перекладачі при передачі змісту та емоційного забарвлення оригінального тексту. Адже основне завдання перекладача – це не лише передати значення вислову, але й відтворити його прагматичний вплив на читача. Культурні, семантичні та лексичні відмінності часто ускладнюють процес перекладу і це призводить до втрати метафоричності та колориту оригіналу. Оскільки ідіоми мають переносне значення, яке не може бути перекладеним буквально, це часто призводить до змін в структурі речення, мовних одиниць та стилістики.

Неперекладність – відносна категорія, яка може бути як мовною, так і культурною. Значна частина англomовних ідіом пов'язана з історичними подіями, звичаями й побутовими реаліями, зрозумілих лише місцевим. Гарним прикладом слугує ідіома «*red tape*», що означає бюрократію та паперову тяганину. Цей вислів пішов з

середньовічної Англії, тоді важливі документи перев'язувалися червоною стрічкою, підкреслюючи їх значущість та невідкладність. Наразі ця ідіома часто вживається у негативному контексті у вислові *«cutting through the red tape»* й означає *спрощення і позбуття від непотрібних, зайвих правил*. Деякі ідіоми мають свої фразеологічні відповідники в українській мові. Наприклад: *«when pigs fly»* - *коли рак на горі свисне*, *«to be on cloud nine»* - *бути на сьомому небі від щастя*. Але тут варто бути обережним, тому що можна натрапити на хибні еквіваленти. Це відбувається коли англійська ідіома та український фразеологізм схожі за формою та/або своїми компонентами, але мають різні значення. Як от ідіома *«to give a hand»* – *допомогти* та фразеологізм *«дати по рукам»* - *домовитися*, вони подібні своєю структурою, але мають різні значення. Також значення деяких ідіом може змінюватися в залежності від контексту.

Для досягнення перекладачем адекватності перекладу ідіом застосовуються такі перекладацькі трансформації як транслітерація, культурна доместикація, компенсація, смисловий розвиток і пояснювальний переклад.

Отже, переклад англійських ідіом українською – це доволі кропіткий процес, адже переклад – це не просто заміна слів, а й переплетення двох культур. Повна неперекладність англійських ідіом є рідким явищем і це все залежить від самого перекладача, його досвіду, знань та креативності.

Список використаних джерел:

1. Николин О. М. Англійські ідіоми у медійних текстах: особливості вживання та перекладу: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр». Миколаїв, 2024. 113 с. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3679> (дата звернення: 05.11.2025)

Науковий керівник – доц. Т. В. Чрділелі

ПРОБЛЕМИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Викладачка Ірина Ланова
Криворізький національний університет

У сучасних умовах володіння українською мовою набуває особливої актуальності у зв'язку з тим, що в суспільстві існує проблема недостатнього рівня володіння державною мовою, вплив русизмів тощо.

Завданням освітньої політики України є забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян та подальше утвердження її національного характеру. Метою державної політики щодо розвитку освіти є створення умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного громадянина України, суспільства й держави загалом.

Процеси глобалізації та інтеграції впливають на розвиток національної системи освіти та виховання молоді, попри це кожна країна має власну педагогічну стратегію. Незважаючи на те, що Болонський процес інтегрує європейську освіту, українська вища освіта потребує збереження та розвитку.

З огляду на процес гуманізації освіти, завдання сучасної вищої технічної освіти – не тільки підготовка компетентних фахівців у своїй галузі, але й інтелігентних особистостей. Визначальна роль у формуванні мислячої, діяльної, творчої національно свідомої людини належить мові. Відповідно до Державної національної програми «Освіта. (Україна ХХІ ст.)» і Концепції національного виховання головні завдання мовної освіти – це виховання культури, формування інтелекту, розвиток мовленнєвих здібностей особистості в процесі розв'язання життєвих

проблем (побутових, виробничих, духовних) засобами мови [1]. Вивчення мови має великий вплив на формування світогляду та світосприйняття майбутніх інженерів, економістів, правників, програмістів тощо, їхньої мовної та загальної культури. Засобами мови здійснюється підготовка грамотних фахівців, високоморальних, культурних, сумлінних людей, у яких поєднуюватимуться широкий науковий світогляд, професійна компетентність, прагнення самовдосконалення, пошук творчої самореалізації, загальнолюдські цінності, національна самосвідомість; особистостей, які добре орієнтуються в сучасній історичній, економічній, культурній ситуації [2].

Передумовою розвитку загальних знань, освіченості, інтелігентності є насамперед грамотність, мовленнєва культура. Фахівець повинен вільно володіти письмовою та усною формами державної мови, використовувати свої знання в професійній діяльності та в міжособистісному спілкуванні.

Уже з перших занять у виші студенти починають опановувати науковий стиль мовлення, який є найголовнішим стилем у навчальному процесі. Вивчення наукового стилю для майбутніх фахівців має методичне значення: розвиток термінологічного словника, уміння точно, логічно, послідовно висловлювати думку, доводити й аргументовано захищати свої технічні ідеї, систематизувати набуті знання тощо. Культурологічний аспект вивчення наукового стилю – зацікавлення здобувачів вищої освіти досягненнями вітчизняної та світової науки й техніки.

Вивчаючи мову з використанням текстових матеріалів як фахового, так і соціального спрямування, студенти отримують знання з різних галузей. Розуміння й усвідомлення історичних надбань залучає студентів до

громадських процесів та розв'язання проблем суспільства (участь у громадсько-політичній діяльності, клубах, об'єднаннях, товариствах, науково-дослідницькій роботі, мистецьких, спортивних заходах тощо). Змістова спрямованість текстів також переслідує виховну мету навчання в технічних закладах вищої освіти – досягнення узгодженості між технічним прогресом і моральним відродженням, переконує студентів у необхідності набутих знань у майбутньому житті, переконує майбутніх фахівців у потребі оволодіння високим рівнем професійної компетенції, гуманістичним підходом до світу, які орієнтуються в сучасних історичних, економічних, культурних ситуаціях, здатних до розв'язання сучасних проблем науки, техніки, суспільства.

Для студентів-першокурсників важливим є ознайомлення зі словниками, їх систематизацією (лінгвістичними: одномовними, двомовними; орфоепічними, орфографічними, етимологічними, термінологічними тощо), спрямування студентів на самостійну роботу з довідниковою літературою. У словниках зафіксовані всі знання нації. Знати, берегти, примножувати ці знання – обов'язок кожного громадянина України. Як писав В. Сухомлинський: «Без поваги, без любові до рідного слова не може бути ні всебічної людської вихованості, ні духовної культури. Мовна культура – це живодайний корінь культури розумової, всього розумового виховання, високої, справжньої інтелігентності» [3].

Вступаючи до вишу, молоді люди володіють українською мовою в літературній стилістиці, але не володіють специфічними науковими термінами. Разом із подоланням проблем, пов'язаних із опануванням нових знань з нових для них дисциплін, студенти стикаються з проблемою дотримання норм української мови під час

підготовки до практичних занять, самостійної роботи, публічних виступів на заняттях з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямування)». Суржик, як результат довготривалої й планомірної русифікації, перериває зв'язок українськомовної освіти з реальністю і є реальною мовою спілкування. Часом навіть свідомим носіям української мови бракує елементарних знань норм літературної мови й мовної практики, особливо за межами побутової сфери.

Держава та суспільство мають пам'ятати й урахувати не лише національно творчу, а й творчу роль рідної мови: від мовного нігілізму до морального виродження – один крок. Молодь більше підвладна впливу моди, схильна до новацій; у їхньому мовленні з'являються етикетні новоутворення. Плекаючи мову, держава тим самим зміцнює моральне здоров'я народу.

Отже, формування культури мовлення – це не тільки завдання викладача-мовника, а й кожного викладача закладу вищої освіти незалежно від дисципліни, яку він викладає. Викладач повинен бути зразком поваги до рідної мови не тільки на заняттях, а й у позаурочний час. Викладачі всіх дисциплін повинні зважати на неправильне мовне оформлення відповіді студента, на вимову, наголос, словосполучення, синтаксичну побудову речень, вказувати на мовні недоліки та виправляти їх.

Для успішного навчання студентам необхідно вміння вільно сприймати українську мову, логічно правильно висловлювати свої думки не тільки заняттях з мови, а й у повсякденному житті. Власна орфографічна та пунктуаційна грамотність є однією зі сходинок на шляху до свободи розуміння та самовираження.

Дбаючи про культуру мовлення, викладач впливатиме на загальну культуру студентів, через повагу до мови виховуватиме повагу до себе, пробуджуватиме

людську гідність, національну самоповагу, любов до майбутнього фаху, науки, відповідальність за свої вчинки.

Завдання технічних закладів вищої освіти – виховання української технічної інтелігенції, якій не байдужі стан і розвиток національної мови, культури, технологій, майбутнє нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття)». URL: http://www.uazakon.com/documents/date_5x/pg_irwjos.htm
2. Концепція національного виховання. *Рідна школа*. 1995. №6. С. 18.
3. Стельмахович М. Г. В. О. Сухомлинський про культуру мови. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine20-2.pdf>.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Професорка Наталія Мафтин

Здобувачка другого рівня вищої освіти Світлана Дзеса

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Українська література – важливе джерело й засіб формування національно свідомих громадян, виховання відданості своєму народові, любові й бережного ставлення до нашої державності й духовних цінностей, а також і до духовних цінностей інших народів. Шевченковому поетичному слову тут належить домінантна роль – слово «Кобзаря» підтримувало протестувальників на наших майданах, будило почуття гідності, давало наснагу до боротьби (*«Борітеся - поборете»*, *«Вогонь запеклих не пече»*), вселяло високу віру в майбутнє України. Недарма ворог, увірвавшись на наші землі, люто розстрілював навіть погруддя поета, на окупованих територіях серед україномовної літератури, що палала на демонстративно влаштованих москалями спаленнях-кострищах, був «Кобзар». Його слово – потужне джерело нашої духовної сили, тому слід уважно ставитись до викладання творчості Шевченка, бо є загроза певної підміни цінностей: освітяни обурені можливістю перспективи вивчати творчість Шевченка на маргінесах якихось інших тем.

Вивчення життя і творчості Тараса Шевченка в курсі «Історія української літератури» є важливою темою в структурі ОК на ОП «Середня освіта (Українська мова і література) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями) предметною спеціальністю А4.01 Середня освіта (Українська мова і література)». Адже в поетичних рядках «Кобзаря» відсвічує високе полум'я

любові до України, і, як підтверджує життєвий шлях самого поета, любові жертовної, відданої, під знаком високої мети.

Вивчення біографії та творчості митця перш за все має відбуватися в контексті його доби – тому тяглість літературного процесу обов'язково мусить бути врахована і при вивченні творчої спадщини окремо взятого письменника, який був його учасником і творцем. Також важливим є європейський культурний контекст, творчість тих митців, чиї інтенції були скеровані на творення підвалин для самоусвідомлення їхніх націй.

Розкривши роль і місце Тараса Шевченка в українській духовній культурі, його внесок у розвиток національної літератури, універсалізм його поезії, належить зупинитися на центральних ідеях і мотивах «Кобзаря», що становлять чільні підвалини поетового світогляду. По-перше – це ідея Нації, що безпосередньо постає як ідея України і становить основу націософської концепції Шевченка.

Т. Шевченко постає як філософ історії, тому дослідники говорять про історіософські мотиви його творчості. Шевченкові, як слушно наголосив Ю. Барабаш, вдалося «зробити славу козацькою набутком всесвітнім, універсальним, ім'я і долю України – фактом і чинником історії людства. Своєю любов'ю і вірою, генієм своїм – національним генієм – він відкрив Україну людству, світові, тим самим духовно збагативши і їх, і Україну» [1, с. 48-49].

Ідея Нації, ідея України нерозривно пов'язана з темою історичного минулого. Шевченкове розуміння історії – «тривимірне» (В. Шевчук): в минулому, сучасному й майбутньому. Саме такий підхід реалізовується під час викладання у закладах вищої

освіти.

Автори VI-го тому «Шевченківської енциклопедії» на рівні тем і мотивів Шевченкової творчості називають серед центральних Україну, Волю, Долю, Любов, Родину. Можна з впевненістю сказати, що ці архетипи є підвалинами духовного буття для українців. Воля постає одним із центральних мотивів творчості Т. Шевченка. Отже, Воля і Правда, – джерело, звідки й постає вища Любов, – запорука справедливого буття як окремо взятої особи, так і народу, так і всього людства. І ця ідея, поряд з іншими знаковими ідеями, проходить крізь увесь «Кобзар» монологом-зверненням до Творця. Тому слід говорити і про біблійні мотиви як вияв теоцентричної вертикалі творчості митця.

Особиста, громадянська, національна свобода є однією з ключових детермінант творчості Т. Шевченка, його світогляду. Свого часу Василь Барка вдало підмітив певне ототожнення між «Божим словом» і звільненням з рабства. Відтак воля – це ще й «визволення душі через віру в Христа». Шевченко був покликаний самою історією консолідувати українську націю, регенерувати український космос із імперського хаосу, дати українцям розуміння своєї самости у першу чергу через оці основоположні для всієї нації архетипи.

Своєю творчістю Шевченко відродив українську релігійну свідомість, вивільнивши її з-під намулу імперського православ'я. Інша справа, що частині українців навіть тепер, коли маємо власну церкву, цей «намул», проповідуваний кацапськими ефесбешниками, здається «елеєм». Так глибоко вкоренилися в їхніх душах метастази «руссково міра»! А Шевченкові земляки ще добре пам'ятали ті часи, коли «церкви в Кирилівці та Моринцях були греко-католицькими» [4, с. 11].

Висновки. Тематичний блок «Життя і творчість

Тараса Шевченка» на ОП «Середня освіта (Українська мова і література) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями) предметною спеціальністю А4.01 Середня освіта (Українська мова і література)» сприяє розвитку ключових громадянської та соціальної компетентностей, реалізовує важливу функцію національно-патріотичного виховання. Адже у «Кобзарі» закладений цілий комплекс ідей, що забезпечують виховання достойного громадянина й Людини.

Аналізувати творчість Тараса Шевченка потрібно саме крізь призму чільних підвалин поетового світогляду: ідею нації, образ України, концепт «воля», біблійні мотиви в «Кобзарі». Ці світоглядні засади митця, реалізовані в його житті і творчості, є найважливішими для реалізації націоцентричних та людиноцентричних компетентностей під час вивчення творчості Т. Шевченка.

Список використаних джерел:

1. Барабаш Ю. Україна. Теми і мотиви поезії Тараса Шевченка. Ю. Барабаш, О. Боронь, І. Дзюба. НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка. Київ: Наукова думка, 2008. С. 11–51.
2. Барка В. Правда Кобзаря. Пролог. 1962. 288 с.
3. Мафтин Н. В., Вівчарик Н. М. Історія української літератури 40-60-х років XIX століття: Методичні рекомендації до курсу. Івано-Франківськ: Територія друку. 2019–2020. 116 с.
4. Росовецький С. Шевченко. Сучасна біографія. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2020. 472 с.
5. Шевчук В. «Святий Чигирин. Бачення історії в поезії Тараса Шевченка». Шевчук В. «Personae verbum» (Слово іпостасне). Розмисел. Київ: Твім інтер, 2001. С. 35–139.

МОВА І КУЛЬТУРА: ЧИ ФОРМУЄ МОВА НАШ СПОСІБ МИСЛЕННЯ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Вероніка Омарова
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Мова та культура є взаємозалежними складниками людської діяльності, що формують цілісну систему інтерпретації світу. Мова не лише забезпечує можливість комунікації, а й виступає інструментом збереження, структурування та передавання культурного досвіду. Вона фіксує історію народу, його колективні уявлення, цінності, моделі поведінки та соціальні ролі. Культура, у свою чергу, створює контекст, у якому ця мова розвивається, вибудовує семантичні поля та формує систему значень. Таким чином, мова і культура утворюють взаємопов'язану систему, в межах якої людина осмислює навколишню дійсність.

Мислення – це узагальнений процес відображення об'єктів і явищ у їхніх зв'язках та відношеннях. Хоч мислення і не зводиться до мовлення, мова є одним із головних засобів репрезентації та упорядкування думок. Питання про співвідношення мови й мислення стоїть у центрі уваги філософії мови, логіки, психології та лінгвістики. Ще М. Мюллер наголошував на їхній нерозривності, називаючи мову й думку «двома назвами одного явища». Проте сучасна наука трактує ці поняття як взаємопов'язані, але не тотожні: мислення має універсальний характер, тоді як мова – національно і культурно зумовлена система [1].

Одним із найвпливовіших підходів до вивчення цього питання є гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Ворфа, яка стверджує, що структура мови може формувати спосіб думання та сприйняття світу її носіями. Сильна версія

гіпотези – нині практично не підтримувана – припускає, що люди не можуть мислити поза межами своєї мови. Натомість слабка версія, яка отримала підтвердження у сучасних когнітивних експериментах, стверджує, що мова впливає на когнітивні процеси, але не обмежує їх повністю. Мовні структури не визначають мислення, але спрямовують увагу, виділяють окремі аспекти реальності та формують звичні концептуальні моделі.

Одним із доказів впливу мови на мислення є лексичні відмінності між мовами. Кількість назв для певних явищ відображає їхню культурну значущість. Так, ескімоські мови мають кілька слів на позначення різних типів снігу, тоді як англійська використовує одне – snow. Українська розрізняє два основні кольори – «синій» і «блакитний», а англійська узагальнює їх одним – blue. Дослідження показують: носії мов із розвиненішими системами кольороназв швидше та точніше розпізнають відповідні відтінки. Це свідчить про те, що лексичні категорії можуть формувати когнітивні пріоритети й особливості перцептивного досвіду.

Певний вплив на мислення мають також граматичні категорії. Граматичний рід, наприклад, здатний викликати різні асоціативні та емоційні характеристики предметів. У німецькій мові die Brücke («міст») має жіночий рід, тоді як в іспанській той самий предмет el puente належить до чоловічого. Експерименти показали, що носії німецької частіше описували міст як «красивий», «незграбний», тоді як носії іспанської – як «міцний», «надійний», «солідний». Такі відмінності демонструють, що граматичні ознаки можуть впливати на формування концептуальних ознак об'єкта.

Відмінності між мовами спостерігаються і у способах орієнтації у просторі. Представники австралійських аборигенських спільнот використовують абсолютні

координати (схід, захід, північ, південь), тоді як англомовні – відносні (ліворуч, праворуч). Це призводить до різниці у просторовій пам'яті та здатності орієнтуватися без видимих орієнтирів: носії мов з абсолютною системою координат демонструють набагато вищу точність.

Подібні розбіжності проявляються й у мовних формах ввічливості. Українська мова має чітке розрізнення «ти» і «Ви», що формує стандарти соціальної дистанції та етикету. В англійській такого граматичного розмежування немає, тому формальність передається іншими засобами: лексичними формулами ввічливості, непрямыми проханнями, модальними конструкціями. Це впливає на стиль комунікації й формує відмінні моделі соціальної взаємодії [2].

Загалом мова може впливати на те, які аспекти ситуації людина вважає важливими. Наприклад, у мовах із розвиненою аспектуальністю увага носіїв спрямовується не стільки на результат дії, скільки на її тривалість чи повторюваність. Мови з різним рівнем експліцитності граматичних категорій по-різному структурують причинність, відповідальність, часовість.

Зважаючи на це, особливого значення набуває перекладацька діяльність. Переклад – це не трансляція слів, а передавання концептуальних моделей і способів членування світу. Перекладач має враховувати когнітивні й культурні відмінності між мовами, адже його завдання полягає у відтворенні не лише інформації, а й світогляду, культурних смислів і комунікативних намірів автора. У цьому сенсі перекладач виступає медіатором між різними картинками світу.

Таким чином, мова не є абсолютним детермінантом мислення, але відіграє важливу роль у його формуванні. Вона створює когнітивні рамки, визначає структуру уваги, формує способи категоризації та інтерпретації реальності.

Мовні та культурні відмінності впливають на те, як люди сприймають істинність, красу, простір, час, взаємини та соціальні ролі. Усвідомлення цих закономірностей є важливим для міжкультурної комунікації, вивчення мов, перекладацької практики та розуміння людського мислення загалом.

Список використаних джерел:

1. Рабійчук Л. С., Наконечна А. О. Теорія перекладу: навч. посіб. Хмельницький: НАДПСУ, 2017. 224 с. URL: <https://dspace.nadpsu.edu.ua> (дата звернення: 01.11.2025)
2. Кіщенко Ю. В. Чинники, які впливають на процес перекладу тексту. *Наукові записки Національного Університету «Острозька Академія».. Серія «Філологічна»*. Острог, 2009. Вип. 11. С. 46–50. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>. (дата звернення: 02.11.2025)

Науковий керівник – ст. викл. Ю. М. Шульженко

ПРИГОДНИЦЬКИЙ ЖАНР У СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Здобувач третього рівня вищої освіти Павло Приходько

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Пригодницький жанр – один із найпопулярніших напрямів у сучасній художній літературі, що поєднує динамічний сюжет, несподівані повороти подій, боротьбу добра і зла, а також випробування, які проходить головний герой. Його основною метою є викликати у читача інтерес, напругу й емоційне співпереживання.

У сучасній літературі пригодницький жанр зазнав значної еволюції. Якщо в класичному розумінні це були історії про подорожі, пошуки скарбів, морські мандрівки чи боротьбу зі злочинцями, то нині тематика стала значно ширшою. У центрі сучасних пригодницьких творів часто опиняється звичайна людина, яка потрапляє у складні або фантастичні обставини. Пригоди тепер можуть відбуватися не лише у фізичному світі, а й у віртуальному просторі, у майбутньому або навіть у внутрішньому світі героя.

Сучасні автори активно поєднують пригодницький жанр з іншими напрямками – фантастикою, детективом, трилером, історичним романом, що робить оповіді більш насиченими та багатограними [2]. Популярними стають твори, де пригодницька складова поєднана з філософськими, морально-етичними або соціальними проблемами.

Яскравими прикладами сучасної пригодницької літератури є книги Джоан Ролінг (серія про Гаррі Поттера), Джеймса Роллінса («Sigma Force»), Дена Брауна («Код да Вінчі»), Сюзанни Коллінз («Голодні ігри»), Вероніки Рот («Дивергент»).

В українській літературі також спостерігається

зростання інтересу до пригодницької тематики – твори Лесі Ворониної («Таємне товариство боягузів»), Андрія Кокотюхи («Червоний»), Сергія Гридіна, Олександра Гавроша орієнтовані на сучасного читача й поєднують пригоди з історичними або фантастичними елементами [1].

У жанрі пригодницької літератури працює молода кременчуцька письменниця Аліса Гаврильченко. Її роман «Почути „Асканію-Нову“» адресований дітям середнього і старшого шкільного віку. Історичном тлом роману є Україна кінця XIX ст. Дівчинка Стефа їде до Асканії-Нови з батьком-біологом і опиняється в низці пригод серед дикої природи, історичних перетворень, викликів. Ідейним підґрунтям твору є зв'язок людини з природою.

Отже, пригодницький жанр у сучасній літературі не лише зберігає свою актуальність, а й постійно оновлюється, відображаючи проблеми сьогодення та задовольняючи потребу читача в динамічному, захопливому сюжеті. Він навчає долати труднощі, вірити у власні сили й ніколи не здаватися — незалежно від того, в якому світі відбуваються пригоди.

Список використаних джерел:

1. Трокай А. Фантастика і фентезі в сучасній українській літературі. *Бібліотечна планета*. 2010. № 2. С. 28.
2. Wilkins K. *Young Adult Fantasy Fiction*. Cambridge University Press. URL: https://assets.cambridge.org/97811084/45320/excerpt/9781108445320_excerpt.pdf

Науковий керівник – проф. К. Л. Сізова

ЖУРНАЛЬНА ПЕРІОДИКА ЗАПОРІЖЖЯ

Професор Олег Синьокій

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Журнальна періодика є важливою складовою регіонального медіапростору, що відображає соціально-культурне життя, духовні орієнтири та громадську думку певної місцевості. У контексті української журналістики особливе місце посідає розвиток періодики в обласних центрах, серед яких вагомим є досвід Запоріжжя. Історія журналів цього міста демонструє еволюцію регіональних медіа від радянської доби до сучасності, коли друковані видання поступово інтегруються у цифровий простір.

Журнальна періодика Запоріжжя почала активно розвиватися у повоєнні роки ХХ століття. Перші місцеві журнали мали переважно виробничо-промисловий та ідеологічно-просвітницький характер. Їхня мета полягала у висвітленні досягнень підприємств, вихованні трудових колективів, популяризації соціалістичних ідеалів. У цей період з'являлися видання, пов'язані з великими промисловими підприємствами – зокрема заводами «Мотор Січ» та «Запоріжсталь», які видавали власні журнали для працівників [1].

У 1960–1980-х роках журнальна преса Запоріжжя підпорядковувалася державній ідеології, але поступово розширювала тематику. З'являлися культурно-просвітницькі журнали, що публікували матеріали з історії краю, етнографії, літератури, мистецтва. Важливу роль відігравали педагогічні, технічні та молодіжні видання, які виконували функцію фахової і професійної комунікації.

Після 1991 року запорізька журнальна періодика зазнала істотних змін. Зникло ідеологічне підпорядкування, натомість з'явилася тематика місцевої

ідентичності, краєзнавства, громадянського суспільства. Видавалися журнали, присвячені історії запорозького козацтва, пам'яткам архітектури, культурним ініціативам. Особливу увагу приділяли популяризації історії краю та видатних постатей – діячів науки, освіти, мистецтва.

У 2000–2010-х роках активізувалася діяльність незалежних видавців. З'явилися глянцеві журнали соціально-культурного спрямування: «Запоріжжя», «Панорама», «Мрія», «Наше місто», що висвітлювали актуальні події, культурне життя, бізнес, освіту, туризм.

Сучасна журнальна періодика Запоріжжя представлена як друкованими, так і онлайн-виданнями. Частина традиційних журналів перейшла у цифровий формат, зберігаючи регіональну ідентичність. Серед нових тенденцій – інтеграція мультимедійних технологій, розвиток сторінок у соціальних мережах, формування інтернет-архівів номерів.

Журнали міста нині зосереджуються на темах волонтерського руху, громадської активності, військових подій, екології та розвитку місцевої громади. Зокрема, в умовах повномасштабної війни запорізькі видання виконують важливу функцію інформаційної підтримки, зберігаючи документальну хроніку життя прифронтового регіону.

Сьогодні журнальна періодика Запоріжжя продовжує розвиватися в умовах цифровізації, поєднуючи традиційні журналістські підходи з новітніми медіатехнологіями.

Список використаних джерел:

1. Медіа Запоріжжя: історія, сучасність, перспективи розвитку. Запоріжжя: ЗНУ, 2018.

МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДАЧА

Здобувачка першого рівня вищої освіти Ірина Сичова
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Сьогодні світ перекладу змінюється з надзвичайною швидкістю. Ще десять років тому машинний переклад сприймався як щось недосконале, що може допомогти лише в найпростіших випадках. Тепер же, завдяки розвитку штучного інтелекту, ситуація кардинально змінилася. Програми, такі як Google Translate, DeepL, ChatGPT, Reverso чи Grammarly, вже здатні створювати переклад, який іноді здається досить природним. Але навіть за таких умов професія перекладача не зникає – навпаки, вона змінюється і потребує нових навичок.

Машинний переклад – це процес автоматичного перетворення тексту з однієї мови на іншу за допомогою комп'ютера. Його мета – зробити переклад швидким і доступним. Проте якість машинного перекладу залежить від алгоритмів, якими керується програма, від бази даних перекладених текстів і від тематики тексту. Штучний інтелект який використовується в сучасних системах, навчається на мільйонах прикладів і вчиться розпізнавати закономірності мови. Завдяки цьому машинний переклад став більш природним і контекстуальним.

Проте навіть найрозумніша машина поки що не може замінити людину. Штучний інтелект не має емоцій, інтуїції і глибокого культурного розуміння. Він не відчуває підтексту, іронії, метафори чи художнього стилю. Наприклад, фраза *“It’s raining cats and dogs”* у перекладі може звучати як *«лє,як з відра»*. Але машинний перекладач часто перекладає буквально – *«дощ із котів і собак»*. Це показує, що без участі людини переклад може

стати безглуздим або навіть смішним.

Ще одна важлива проблема полягає у втраті стилістичних та емоційних відтінків. Якщо перекладач може відчувати тон автора, зрозуміти, коли текст має бути офіційним, а коли – розмовним, то машина просто підставляє найбільш імовірні слова. Через це текст може виглядати «сухим», штучним і не передавати справжнього сенсу.

Крім того, машинний переклад часто має труднощі з словами, які мають кілька значень, термінологією та специфічними галузевими поняттями. Наприклад, слово “*case*” може означати і «*випадок*», і «*справа*», і «*футляр*». Машина не завжди вгадує правильний варіант, якщо не враховує контекст.

З іншого боку, штучний інтелект має очевидні переваги. Він допомагає перекладачам швидше обробляти великі обсяги текстів, автоматизувати рутинні завдання, знаходити синоніми, перевіряти граматику й узгодженість термінів. Сучасний перекладач може використовувати машинний переклад як основу, а потім редагувати текст, доводячи його до природного звучання. Такий процес називається постредагуванням машинного перекладу (*post-editing*). У багатьох компаніях ця практика вже стала нормою.

Однак постредагування теж потребує високої кваліфікації. Перекладач має не лише добре знати мови, а й розуміти, як працюють системи штучного інтелекту, які помилки вони роблять найчастіше, і як ці помилки виправити. Тобто замість простої заміни слів перекладач тепер стає редактором, аналітиком і навіть фахівцем з технологій.

Ще один виклик – це етична сторона. Деякі тексти містять конфіденційну або приватну інформацію, і завантаження їх у онлайн-перекладач може порушувати

правила безпеки. Крім того, перекладач має усвідомлювати, що машинний переклад не несе відповідальності за зміст – а отже, відповідальність за якість і точність завжди залишається на людині.

Зараз у світі з'являється новий напрям – когнітивний переклад, де людина і машина працюють разом. Людина аналізує сенс, контекст, культуру, а машина допомагає з технічними аспектами. У майбутньому, ймовірно, перекладачі все частіше будуть співпрацювати з програмами на основі штучного інтелекту, але при цьому людська креативність і емоційність залишаться незамінними.

Отже, штучний інтелект і машинний переклад – це не вороги, а союзники перекладача. Вони не зменшують значення людської праці, а змінюють її форму. Перекладач стає не просто посередником між двома мовами, а фахівцем, який поєднує мовну компетентність, культурну чутливість і технологічну грамотність.

Список використаних джерел:

1. Дужа-Задорожна М. П. Дослідження проблем машинного перекладу засобами багатомовних паралельних корпусів. URL: <https://share.google/rI2RwbUuYEo6b02jc> (дата звернення 26.10.2025)
2. Штучний інтелект у перекладі: користь чи шкода? URL: <https://share.google/Top4ukSmj7BviwKL3> (дата звернення 25.10.2025)
3. Штучний інтелект у перекладацькій діяльності URL: <https://share.google/YcMHvh5DmSedasB0K> (дата звернення 20.10.2025)

Науковий керівник – ст. викл. Ю. М. Шульженко

КРЕМЕНЧУЦЬКІ МЕСЕНДЖЕРНІ МЕДІА ВОЄННОЇ ТЕМАТИКИ

Професорка Ксенія Сізова

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

В умовах повномасштабної війни в Україні значно зросла роль цифрових комунікаційних платформ, зокрема месенджерів. Саме вони стали одним із головних каналів поширення оперативної інформації, офіційних повідомлень, а також аналітичних даних про перебіг бойових дій.

Месенджерні медіа – це новий тип інформаційних ресурсів, що функціонують у середовищі миттєвого обміну повідомленнями (Telegram, Viber, WhatsApp, Signal тощо) і забезпечують швидкий доступ до новин [2].

Особливо важливими телеграм-канали стали у воєнний час, коли традиційні ЗМІ не завжди мають змогу оперативно реагувати на події.

Телеграм-канали воєнної тематики поєднують оперативність, лаконічність і мобільність. Їхньою ключовою перевагою є можливість інформування у режимі реального часу, що дозволяє населенню швидко реагувати на загрози – повітряні тривоги, обстріли, зміни ситуації на фронті.

Месенджерні медіа відіграють значну роль в інформаційній війні: вони допомагають протидіяти російській пропаганді, формують патріотичний наратив, підтримують моральний дух населення [1]. Разом із тим, надмірна кількість каналів та анонімність адміністраторів, які не завжди мають професійну журналістську освіту, підвищують ризики маніпуляцій і потребують розвитку медіаграмотності серед аудиторії.

Найпопулярнішими телеграм-каналами воєнної

тематики у Кременчуці є «СИРЕНА Кременчук», «Х Кременчук», «Полтавська ОВА. Новини», «НеТруха. Кременчук. Новини війни»,

Канал «СИРЕНА Кременчук» спеціалізується на інформації про повітряні тривоги, решта каналів подає також місцеві і загальноукраїнські новини.

Канали відрізняються за форматом і стилем подачі інформації. Так, каналу «Полтавська ОВА. Новини» притаманний більш витриманий, офіційний стиль, а для «Х Кременчук» і «НеТруха. Кременчук. Новини війни» – стиль, близький до розмовного, з використанням сленгу й обценної лексики.

Месенджерні медіа воєнної тематики стали важливим елементом сучасного інформаційного простору. Вони виконують важливу соціальну функцію – забезпечують оперативне інформування населення, сприяють збереженню безпеки та консолідації суспільства в умовах війни. Водночас активне використання таких каналів потребує відповідального споживання інформації та перевірки фактів.

Таким чином, месенджерні медіа є не лише принципово новим технічним феноменом, а й потужним інструментом інформаційної боротьби, що формує нову культуру сприйняття новинної інформації у часи воєнних випробувань.

Список використаних джерел:

1. Семенець О. Дискурсивні практики проукраїнських телеграм-каналів періоду великої війни (2022–2023 рр.). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. 2023. Том 34 (73). № 5. С. 208–215.
2. Телеграм залишається найпопулярнішою мережею, де українці читають новини – дослідження. ZMINA. URL: <https://zmina.info/news/telegram-zalyshayetsya-najpopulyarnishoyu>.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Доцентка Віта Хміль-Чуприна
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

У ХХІ столітті журналістика зазнає докорінних змін під впливом цифрових технологій, соціальних медіа та штучного інтелекту. Сучасне медійне середовище відзначається зниженням рівня довіри, надмірною кількістю інформації та змішуванням жанрових форм. За таких умов журналістика набуває особливого значення, адже покликана гарантувати достовірність повідомлень, глибину аналітики й формування критичного мислення в суспільному дискурсі.

Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної журналістики є технологічна конвергенція, що передбачає поєднання текстових, аудіовізуальних та інтерактивних форматів у межах одного медіапродукту. Мультимедійність стає стандартом професійної діяльності, а журналіст – універсальним комунікатором, здатним працювати з різними видами контенту та платформами [1]. Традиційні редакції дедалі частіше переходять в онлайн-простір, освоюють відеоконтент, подкасти, соціальні мережі, забезпечуючи присутність у різних сегментах інформаційного ринку.

Значний вплив на розвиток журналістики справляють соціальні мережі. Платформи Facebook, Instagram, TikTok, X (Twitter) перетворилися не лише на канали поширення новин, а й на простір їхнього творення, бо користувачі стають співавторами контенту [2]. Така демократизація інформаційного процесу сприяє розширенню комунікативних можливостей, але водночас розмиває межі

між професійною журналістикою й аматорським блогінгом, що може негативно впливати на якість інформації.

Ще однією важливою тенденцією виступає активне використання технологій штучного інтелекту. Системи автоматизації дедалі частіше залучаються до підготовки коротких новин, обробки великих обсягів інформації та індивідуального налаштування контенту під користувача.

Особливої уваги потребує проблема дезінформації та кризи довіри до медіа. У добу інформаційного перенасичення фейки, маніпуляції та бот-мережі стають потужними інструментами впливу на суспільну свідомість. Реакцією професійної спільноти на ці виклики стає розвиток незалежних платформ перевірки фактів, таких як StopFake, VoxCheck, EUvsDisinfo, а також активне впровадження медіаосвіти й підвищення рівня медіаграмотності населення.

Таким чином, цифрова трансформація створює для журналістики як нові можливості, так і серйозні виклики. З одного боку, технологічні інновації відкривають перспективи розвитку мультимедійного контенту, взаємодії з аудиторією, автоматизації процесів. З іншого – вони загострюють питання етики, достовірності, авторства та збереження гуманістичних цінностей професії. Майбутнє журналістики залежить від здатності професійної спільноти поєднати технологічну модернізацію із суспільною місією – забезпеченням правдивої, збалансованої та суспільно значущої інформації.

Список використаних джерел:

1. Deuze M. Media Life in the Digital Age. Cambridge: Polity Press, 2020.
2. Reuters Institute Digital News Report 2024. Oxford University. URL: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024>

ПРОБЛЕМАТИКА СПОЛУЧУВАНOSTІ СЛІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ

Доцентка Анжеліна Шишко
**Кременчуцький національний університет
Імені Михайла Остроградського**

Мова є складною системою, у якій кожна одиниця набуває значення лише у взаємодії з іншими. Одним із ключових аспектів функціонування мовної системи є сполучуваність слів, що визначає можливості їх поєднання у мовленні. Дослідження сполучуваності має важливе значення для глибшого розуміння лексичної семантики, структури мови, а також процесів перекладу та мовленнєвого творення.

Проблема сполучуваності слова перебуває у центрі уваги сучасної лінгвістики, оскільки вона відображає закономірності взаємодії лексичних, граматичних і семантичних одиниць. Вивчення цього явища сприяє більш точному розумінню лексичного значення, дозволяє виявити індивідуальні особливості функціонування слова в контексті, а також забезпечує ефективніше опанування як рідної, так і іноземної мови.

Вивчення проблематики сполучуваності слова збагачує наше розуміння мови, розкриває властивості різних типів мовних одиниць, їх місце в структурі мови. Ця теорія відкриває ширші можливості полегшеного оволодіння як іноземною, так і рідною мовою [4].

Зародки теорії сполучуваності сягають античних часів (поняття повного та неповного присудка у граматиці стоїків). У середні віки у вченнях схоластів виникли терміни «connotatio», «абсолютні та відносні присудки», значення яких дуже близьке до сучасного поняття валентності. Вже у VIII столітті з метою опису залежності

непрямого відмінка від дієслова чи прийменника вживається термін «керування» («Rektion»). Близькі до поняття «валентність» вислови трапляються у працях граматиків епохи Просвітництва, особливо у творах Г. Ляйбніца та Й. Майнера. Найбільшого розвитку теорія валентності та сполучуваності набула у 30 – 90 роках ХХ сторіччя. Поштовхом для цього стали дослідження засновників теорії валентності Л. Теньєра та С. Д. Кацнельсона.

Значення слова відноситься до семантичної якості, що тісно пов'язана з індивідуальними лексичними одиницями, які ми називаємо словами.

У сучасній лінгвістиці значення слів вважається концептуальними (поняттєвими) утвореннями, тобто вони беруть участь у формуванні одиниць мислення, що реалізуються у фонетичній формі. Ці одиниці нагромаджуються у довготривалій пам'яті. Саме такі пари значення і форми утворюють структуровану одиницю, яку науковці називають *ментальним лексиконом* [2]. Поняття значення слова та його зміни досліджували багато вітчизняних і зарубіжних лінгвістів: В. В. Левицький, І. В. Арнольд, М. П. Кочерган, С. Ульман, Р. Якендоф, Р. Якобсон, Дж. Лакофф та інші.

Поняття значення слова є досить багатогранним і змінним у своїй еволюції. Воно народжувалось, зникало або ж змінювалось. Велика кількість лінгвістичних теорій зважає на складність природи та організації значення слова. Таким зацікавленням собою значення слова завдячує своїй здатності до переміщення (перенесення). Рухливість значення – є звичним явищем для будь-якої мови. Всі живі мови перебувають у постійному розвитку. Як відомо, словниковий зміст мови є найбільш відкритим і схильним до якісних та кількісних змін. У слів проявляються нові значення і співіснують зі

старими. При цьому, як правило, нове значення слова виникає з опорою на одне із значень, яке вже перебуває в слові. Зміни в слові відбуваються непомітно і поступово, притягуючи увагу через роки, коли стають помітними у всій своїй сукупності. Очевидно, що для всіх цих змін існують певні причини. Необхідно відзначити також, що зміни значення слова, як правило, досліджуються з точки зору діакронії – історичної перспективи. Говорячи про різні причини зміни значення слів, лінгвісти, як правило, відзначають дві основні передумови подібних процесів у мові – екстралінгвістичні та власне лінгвістичні. Частіше всього мовознавці приходять до висновку, що на процес зміни значення впливає цілий комплекс причин. Так, французький лінгвіст А. Мейє вважає, що причини зміни значення слова можуть бути соціальними, історичними та лінгвістичними. С. Ульман додає до цього списку психологічні причини [1].

Соціальні причини зміни значення слова полягають в тому, що слово набуває нового значення в результаті його вживання певною соціальною групою, або в результаті перекладу слова із одної соціальної сфери в іншу. Діяльнісна природа людини також є однією із соціальних причин і полягає в активній зміні зовнішнього середовища. Внаслідок таких змін розвиваються і змінюються номіновані об'єкти, а з ними і значення відповідних слів.

Лексичне значення слова характеризується факторами як інтра-, так і екстралінгвістичного характеру. З одного боку, лексичне значення слова визначається зв'язком слова з явищами, предметами реальної дійсності, з іншого – різними зв'язками (синтаксичними, асоціативними тощо) з іншими словами.

У сучасній лінгвістичній літературі сполучуваність трактується як поєднуваність мовних одиниць у мовленні (фонем із фонемами, морфем із морфемами), яка може

розглядатися на лексичному, семантичному та синтаксичному (граматичному) рівнях. Лексична сполучуваність означає здатність слова синтаксично пов'язуватися з обмеженою кількістю слів, не важливо при цьому, чи є в них спільні семантичні ознаки, чи немає (Ю. Д. Апресян); конкретну реалізацію в мовленні валентності слова (В. Д. Аракін); здатність слова вступати у зв'язки з іншими словами у тексті взагалі (М. П. Кочерган) та ін. Вивчення лексичної сполучуваності розкриває індивідуальні семантичні особливості кожного окремого слова, відтак семантична сполучуваність – це семантичний процес, результатом якого є утворення великої кількості семантичних ознак (У. Вайнрайх).

Синтаксичною сполучуваністю називаємо здатність слова вступати в синтагматичні зв'язки з іншими словами на рівні класів слів, *семантичною* – здатність слова, що семантично реалізується, сполучатися з іншими словами на рівні підкласів слів [1]. *Лексична* сполучуваність – це здатність слова сполучатися з окремими словами (сполучуваність на рівні одного слова) [3]. Одиниця, що семантично реалізується, може сполучатися з класом слів, з підкласом та з окремо взятими словами [2].

Характерним способом вираження синтаксичного зв'язку прислівника з дієсловом, як і з іншими частинами мови, є прилягання, при якому залежним виступає повнозначне слово, позбавлене форм словозміни. Семантично реалізованою одиницею в словосполученні розглядається прислівник, а сполучувальною – дієслово. Прислівник представлено як слово і підклас (семантичний розряд); сполучувальні одиниці за граматичним фактором – як часові форми, а за семантичним – як підкласи слів.

Отже, сполучуваність слова є однією з ключових характеристик мови, що відображає взаємозв'язок між її граматичною, семантичною та комунікативною

структурами. Вона відіграє важливу роль у формуванні лексичного значення, у розвитку мовного мислення та в процесах перекладу. Розуміння закономірностей сполучуваності слів поглиблює знання про функціонування мови як системи і відкриває нові можливості для її практичного опанування.

Список використаних джерел:

1.Гікова Г. В. Синтагматичні та парадигматичні властивості прислівників у сполученні з дієсловами в сучасній німецькій мові (на матеріалі художніх і публіцистичних текстів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04. Чернівці, 2007. 20с.

2.Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник. Вид. 3-тє, стер. Київ: Академія, 2014. 304 с.

3.Кудрявцева О. Д. Семантика, сполучуваність і функціонування прийменників у сучасній німецькій мові (на матеріалі художнього, публіцистичного та наукового стилів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04. Чернівці, 2008. 20с.

4.Ткачівська М. Р. Сполучуваність та функціональні особливості прикметників на позначення портретної характеристики людини в сучасній німецькій мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2004. 20 с.

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У РОМАНАХ ДЖ. К. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР»

Здобувач першого рівня вищої освіти Антон Шубін
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Переклад власних назв (ономастики) є одним із найбільш дискусійних аспектів перекладознавства. Він ставить перед перекладачем фундаментальний вибір: одомашнити (адаптувати назву до мови та культури читача, зробивши її "своєю") чи очужити (зберегти оригінальне звучання та культурний колорит, залишивши її "чужою"). Франшиза *"Гаррі Поттер"* є ідеальним матеріалом для аналізу цієї проблеми, оскільки світ Дж. К. Роулінг насичений "промовистими іменами" (proper nouns), каламбурами та культурними конотаціями, втрата яких суттєво збіднює текст.

Ключова проблема *"Гаррі Поттера"* полягає в тому, що Роулінг активно використовує ономастику для характеристики персонажів. Імена не є випадковими; вони несуть семантичне навантаження, розкриваючи риси характеру, походження чи долю.

Оригінальне прізвище *Snape* асоціюється з англійськими словами *"snake"* (змія), *"snar"* (різкий рух, огризатися) та *"snipe"* (насміхатися).

Пряма транскрипція (стратегія очуження), як-от *Северус Снейп* (використана у фінальній версії українського перекладу видавництва "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА"), зберігає автентичність, але повністю втрачає ці конотації для українського читача.

Стратегія удомашнення (наприклад, гіпотетичний український переклад *Северус Змій* або *Зложар*) намагається передати конотацію ("змія", "злий"), але при

цьому руйнує оригінальний звуковий образ, створює штучне, "не-англійське" ім'я і позбавляє персонажа амбівалентності (*Snape* не лише "злий").

Вибір однієї з двох полярних стратегій неминуче веде до втрат і визначає загальне сприйняття тексту.

Одомашнення (Удомашнення):

Мета: Зробити текст максимально зрозумілим і близьким читачу.

Приклад: Гіпотетичний переклад *Neville Longbottom* як *Невіл Довгопупенко*.

Проблематика: Такий підхід руйнує "британський дух" твору. Читач розуміє, що дія відбувається в Англії, але імена звучать штучно та комічно, створюючи культурний дисонанс. Світ перестає сприйматися як цілісний та автентичний.

Очуження (Форенізація):

Мета: Зберегти культурну ідентичність оригіналу, змусити читача "відчути" інакшість.

Приклад: Переклад *Невіл Лонгботом* (вибір "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА").

Проблематика: Читач не зчитує гумористичної конотації (*Longbottom* – "довге дно", "довгопупий", що натякає на його незграбність). Ім'я залишається просто набором звуків.

Переклад Віктора Морозова для "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА" є унікальним прикладом балансування. Перекладач обрав домінуючу стратегію очуження для більшості власних імен, щоб зберегти британську атмосферу, але вдався до адаптації там, де "промовиста назва" була ключовою для сюжету.

Переважно очуження (транскрипція/транслітерація): *Albus Dumbledore* - Албус Дамблдор; *Hogwarts* - Гогвортс (з використанням літери г для передачі оригінальної фонетики); *Gryffindor*, *Slytherin*, *Ravenclaw*, *Hufflepuff* -

Грифіндор, Слизерин, Рейвенклов, Гафелпаф.

Винятки (адаптація): Там, де ім'я є механізмом або грою слів, Морозов адаптує:

The Mirror of Erised (де "*Erised*" – це "*Desire*", "бажання" задом наперед).

Дзеркало *ЯЦРЕС* (де "*ЯЦРЕС*" – це "*СЕРЦЯ*" задом наперед). Це ідеальний приклад функціональної адаптації, що відтворює задум автора.

Tom Marvolo Riddle (анаграма "*I am Lord Voldemort*").

Том Ярволод Редл (анаграма "*Я ЛОРД ВОЛДЕМОРТ*"). Це вимушене, але геніальне перекладацьке рішення, яке зберегло сюжетний поворот.

Топоніми у Роулінг часто є каламбурами, переклад яких майже неможливий без втрат.

Diagon Alley (алея, де чаклуни купують приладдя) – омофон до "*diagonally*" (по діагоналі, навскоси), що описує, як до неї потрапити.

Knockturn Alley (алея темних мистецтв) – омофон до "*nocturnally*" (вночі).

Передати такий каламбур неможливо.

Компромісна транскрипція з елементами калькування – *Діагон-алея* та *Ноктерн-алея*. Написання через дефіс і збереження "алея" допомагає читачу ідентифікувати це як назву вулиці, але сама гра слів втрачається. Це "необхідна жертва" заради збереження сюжетної логіки.

Перекладач стикається з проблемою передачі неіснуючих в українській мові реалій (неологізмів) та звуків.

Приклад (неологізм): *Muggle* (людина без магічних здібностей).

Рішення: *Магл*. Це транскрипція, що швидко увійшла в українську мову і стала канонічною. Те саме стосується *Quidditch* – *Квідич*.

Приклад (фонетика): *Hermione* (ім'я, яке навіть

англомовні діти читали неправильно, доки Роулінг не пояснила вимову в "*Келиху Вогню*").

Рішення: *Герміона*. Перекладач змушений був обрати один варіант (замість *Гермайоні* або *Ерміона*) і закріпити його, фактично стандартизувавши ім'я для української аудиторії.

Стратегія перекладу зазнає ускладнень, коли твір стає мультимедійною франшизою.

Різні переклади (наприклад, український книжковий переклад та український дубляж фільмів) можуть давати різні варіанти імен.

У книгах "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА" – *Снейп*, тоді як у деяких ранніх (часто неофіційних) дубляжах могли траплятися інші варіанти, як-от *Снегг*.

Це створює плутанину у фанатському середовищі. З часом глобалізація франшизи (фільми, ігри, мерчендайз) тисне на перекладачів, змушуючи їх тяжіти до очуження (використання оригінальних імен, як *Snapé*), оскільки цей варіант стає міжнародно впізнаваним. Український переклад Морозова, який одразу обрав стратегію очуження для більшості імен, виявився більш "далекоглядним" і краще інтегрувався у світовий канон.

Переклад власних назв у "Гаррі Поттері" демонструє, що не існує єдиної "правильної" стратегії. Перекладач (зокрема, Віктор Морозов) виступає в ролі "співавтора", який змушений щоразу приймати складні рішення. Вибір між одомашненням та очуженням – це завжди компроміс. Успіх українського перекладу полягає у гнучкості: збереженні британського колориту через очуження імен та збереженні сюжетної логіки й гри слів через одомашнення ключових концептів.

Список використаних джерел:

1. Роулінг Дж. К. Гаррі Поттер і філософський камінь / пер. з англ. В. Морозова; іл. В. Єрка. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 318 с.

2. Дзера О. В. Відтворення власних назв у перекладі (на матеріалі українських перекладів романів Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь»). *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2011. № 10. С. 138–142.
3. Ніколенко А. Г. Стратегії перекладу промовистих власних назв у дитячій літературі (на матеріалі серії романів Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер»). *Вісник Сумського державного університету. Серія «Філологія»*. 2010. № 2. С. 147–152.

Науковий керівник – доц. О. О. Пономаренко

HUMOUR AS A TOOL OF INFLUENCE AND ENGAGEMENT IN TALK-SHOW FORMATS

Associate Professor Olha Kuznietsova
V.N. Karazin Kharkiv National University

In contemporary media communication, humour has become a strategic resource that not only performs an entertaining function but also shapes the dynamics of interaction within talk-show formats. Humour enables television hosts to establish rapport with audiences, guide conversational flow, and reinforce the persuasive potential of media discourse. Within talk shows it functions as a key mechanism of influence and engagement, contributing to the construction of a recognizable and effective discursive personality.

The study examines how linguistic and extralinguistic components interact in the performance of a discursive personality. Such personality is shaped by communicative and cognitive factors and is manifested through both verbal and non-verbal means that together enhance the speaker's expressive and persuasive potential.

The rise of digital communication has further transformed the conditions in which media discourse is produced, positioning the discursive personality as an increasingly active and adaptable participant. Within this evolving environment, talk shows provide a particularly favourable platform for the development of a host's discursive personality.

The rise of digital communication has formed the modern domain of *media discourse*, where the discursive personality serves as an active participant. As V. Babenko notes, the success of a talk show depends on the presenter's communicative skills, emotional orientation toward the audience, and adherence to social expectations [1].

Within the contemporary media landscape, Jimmy Kimmel stands as a prominent example of a television host whose discursive personality is constructed through the strategic integration of verbal and non-verbal communicative skills. His performance style in “*Jimmy Kimmel Live!*” demonstrates the multimodal nature of media discourse, where linguistic choices, intonational patterns, facial expressions and gestures operate as interrelated mechanisms of influence and engagement.

On the linguistic level, Jimmy Kimmel frequently relies on hyperbole, irony, and creative comparisons to generate humor and highlight his unique communicative style. For example, during the Oscars ceremony, he used a hyperbole to comment on the excessive length of *Killers of the Flower Moon*: “*Killers of the Flower Moon is so long, in the time it takes you to watch it, you could drive to Oklahoma and solve the murders yourself.*”[Jimmy Kimmel’s Oscars Monologue 2024].

This overstated comparison creates a humorous effect by presenting the situation as deliberately exaggerated and unexpected. Jimmy Kimmel skillfully combines factual information with unexpected exaggeration for a comic effect.

On the extralinguistic level, Kimmel uses intonation, pauses, gestures, and facial expressions. His relaxed body posture – often one hand in his pocket and the other gesturing naturally – creates a sense of ease and authenticity. Such non-verbal cues work together to enhance the humor of his verbal message and contribute to the overall construction of a confident, approachable, and expressive discursive personality.

Thus, Kimmel’s on-screen presence demonstrates how humor and creativity serve as powerful tools for shaping audience perception, guiding interaction, and constructing a distinctive discursive personality within the talk-show format.

References:

1. Babenko V. Vydovyshchni komunikatsii: metody ta formy vzaiemodii, estetychna norma vydovyshchnosti [Spectacular communications: Methods and forms of interaction, aesthetic norm of spectacularity]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia «Zhurnalistyka»*. 2011. № 34. 4–13.

FROM VIDEO TO TEXT: CREATING ACADEMIC WRITING TASKS FOR PSYCHOLOGY STUDENTS WITH YOUTUBE

Associate Professor Alisa Mykolaichuk

Taras Shevchenko National University of Kyiv

This article discusses the potential of using digital tools like Tactiq.io to generate YouTube transcripts and improve psychology students' English proficiency in ESP courses. Turning authentic video materials into written texts allows teachers to create engaging classroom activities that incorporate listening, reading/writing skills as well as speaking. By using these tools, students can progress from comprehending spoken academic English to generating their own written reflections, summaries, and short academic texts.

In academic writing for psychology students, it is common practice to link language acquisition with authentic professional content. There are many educational videos, lectures and interviews on YouTube that expose students to the true psychological language and ideas of today. The language and structure of professional communication can be challenging for learners due to the spoken content in videos. A simple and effective method to overcome these barriers is to use a transcript generator, such as Tactiq.io, to convert video into text as a flexible learning material that is accessible to students, which is created through its accessibility.

With a transcript prepared, instructors can prepare activities that aid students in comprehending and using academic terminology in logical terms. After watching a short video on cognitive bias, emotional intelligence, or behavioral therapy, they can proceed with reading and writing tasks. For example, students may point out key psychological words and phrases or summarize the main points of the talk. Another useful approach is to prompt students to compose a concise

paragraph that critically evaluates how the speaker's perspective differs from commonly taught theories. These uncomplicated but significant tasks connect language learning with professional thinking and aid future psychologists in expressing ideas effectively and critically.

Transcripts can enhance both accessibility and confidence. It enables students to read lengthy texts again, take note of academic terminology in its context and learn from experts how their arguments are constructed. The process is beneficial for both comprehension and writing. Moreover, transcript-related tasks can be modified to suit distinct levels of complexity, such as more skilled learners doing summaries and reflections or novices performing vocabulary and short comprehension tests.

Generally speaking, the conversion of videos into written materials motivates students to engage with authentic and genuine professional content. The use of an actual example rather than abstract theory makes academic writing less daunting and supports independent learning.

Teachers receive a versatile digital resource that can be used for various topics and groups. This is advantageous for both teachers and students. Transcript tools are now integrated with ESP courses to help students who enjoy the media industry gain their academic writing skills that will be useful for their future studies.

Students in psychology find YouTube transcripts to be a fresh and valuable resource for their ESP classes. Teachers might merge real material, computing power and academic writing practice in one step. Such a method motivates students, enhances their understanding of psychological terminology, and helps them express ideas more fluently in English. The conversion of video into text can be both technically and creatively used to make academic writing more interactive, and inspiring.

СЕКЦІЯ 4

ПРОБЛЕМИ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЗВ'ЯЗКУ З ІНТЕГРАЦІЄЮ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

PROBLEMS OF IMPLEMENTING LEGAL PROCESSES RELATED TO THE INTEGRATION OF UKRAINE INTO THE EUROPEAN UNION

ВИДАЧА ОСІБ, ЯКІ ВЧИНILI КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ (ЕКСТРАДИЦІЯ)

Здобувач другого рівня вищої освіти Юрій Давидов
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Сьогодні злочинність дедалі частіше має міжнародний характер. Людина може скоїти злочин в одній країні, а сховатися – в іншій. Щоб уникнути безкарності, у світі діє механізм екстрадиції – видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, для притягнення їх до відповідальності або виконання вироку.

Екстрадиція є формою міжнародного співробітництва, що базується на взаємній довірі між державами. Її головна мета – забезпечити невідворотність покарання, не порушуючи прав людини. В Україні правові засади екстрадиції визначає Кримінальний процесуальний кодекс (розділ IX) [3], а також Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року [2] та двосторонні угоди з іншими державами [4].

Процедура починається з офіційного запиту, який перевіряє Офіс Генерального прокурора. Важливо, щоб злочин визнавався таким і в Україні, і в державі, що звертається, – це принцип «подвійної кримінальності» [1]. Рішення про видачу приймає суд. Проте екстрадиція не допускається, якщо особа є громадянином України, або якщо є загроза катувань, політичного переслідування чи несправедливого суду [5]. Такі гарантії передбачені статтею 3 Європейської конвенції з прав людини та практикою ЄСПЛ.

На практиці екстрадиційні процеси часто ускладнюються бюрократією, політичними чинниками та різницею у законодавстві. У деяких випадках держави намагаються використати екстрадицію як інструмент

тиску, тому важливо ретельно перевіряти мотиви кожного запиту.

Сьогодні, в умовах війни й глобальної злочинності, Україна активно розвиває міжнародну співпрацю, зокрема з Інтерполом і Євроюстом. Удосконалення механізмів екстрадиції є важливим кроком до посилення справедливості та зміцнення правопорядку.

Отже, екстрадиція – це не лише юридична процедура, а й прояв міжнародної солідарності. Її ефективність залежить від того, наскільки держави вміють поєднувати прагнення до безпеки з повагою до прав людини. Саме цей баланс робить систему екстрадиції справедливою та гуманною.

Список використаних джерел:

1. Брижко В. М. Міжнародне співробітництво у сфері кримінальної юстиції. Київ: Юрінком Інтер, 2021.
2. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України.
4. Федоренко В. Л. Міжнародне право. Київ: Ліра-К, 2020.
5. Хавронюк М. І. Коментар до Кримінального процесуального кодексу України. Харків: Право, 2022.

Науковий керівник – доц. Д. І. Сирота

ІНТЕРПОЛ ЯК МІЖНАРОДНА ПРАВООХОРОННА ОРГАНІЗАЦІЯ

Здобувачка другого рівня вищої освіти Анастасія Дзюба
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Проблеми міжцивілізаційної взаємодії в ХХІ столітті стають одними з найбільш актуальних, ключових і водночас складних для вирішення, особливо в контексті міжнародних викликів.

Глобальна безпека має універсальний та всеосяжний характер, котрий спрямований на захист людства від загроз світового масштабу, котрі ставлять під загрозу таке існування. Після завершення Другої світової війни відкрились нові можливості для розвитку країн світу та були сформовані необхідні умови задля налагодження діалогу між різними цивілізаціями.

Наразі спостерігається тенденція до зростання транснаціональної злочинності, котра порушує інтереси кількох держав, що в свою чергу створює загрозу для міжнародної спільноти. Таким чином, це створює нагальну потребу в тісній співпраці між такими країнами, прийнятті спільних заходів для запобігання та боротьби зі злочинністю, це базується на міждержавній взаємодії. Міжнародне співробітництво в цій галузі передбачає скоординовані зусилля держав, котрі спрямовані на попередження, припинення та розслідування злочинів, пошук правопорушників, притягнення винних до відповідальності, а також обмін досвідом та необхідною інформацією.

Вагому роль у цьому відіграють міжнародні організації. Однією із ключових таких структур є Міжнародна Організація кримінальної поліції, тобто Інтерпол, вона ж і забезпечує розвиток міжнародної

співпраці у сфері правоохоронної діяльності.

Створений у 1923 році, як Міжнародний кримінальний комітет, він пройшов довгий шлях становлення та перетворився на потужну структуру, котра охоплює близько 190 держав-членів по всьому світу. Сьогодні ж Інтерпол посідає друге місце серед міжнародних організацій, поступаючись лише ООН.

Співпраця поліцейських органів у рамках Інтерпол базується на заходах, котрі застосовуються такими органами та території своїх держав, відповідно до національного законодавства. Усі країни-члени, користуються рівними правами незалежно від обсягу їх фінансових внесків [1].

Не менш важливим аспектом діяльності такого є правове регулювання його роботи. Організація діє на основі власного Статуту та міжнародного права, суворо дотримуючись принципу політичного нейтралітету. Інтерпол не втручається у внутрішні політичні процеси держав і зосереджує увагу виключно на кримінальних справах, це в свою чергу забезпечує довіру між державами-членами та дозволяє організації ефективно виконувати свою місію.

Органами Інтерполу виступають Генеральна Асамблея, Виконавчий Комітет, Генеральний секретаріат, Радники та Національні і центральні бюро. Відповідно до Статуту основними цілями є сприяння тісній взаємодії між національними органами кримінальної поліції, а також розвиток заходів їх запобігання злочинності та боротьби з такою.

Завдяки сучасним технологіям, професійній підготовці кадрів та правовому регулюванню, Інтерпол стає ключовим механізмом у боротьбі з транскордонною злочинністю та забезпеченні дотримання міжнародного кримінального права, також активно займається навчанням

та підготовкою кадрів для правоохоронних органів держав-членів. Здійснюється це через проведення конференцій, семінарів та тренінгів, що в свою чергу сприяє підвищенню професійного рівня поліцейських, обміну досвідом та впровадження сучасних та новітніх методів розслідування. Це дозволяє країнам ефективніше реагувати на нові виклики міжнародної злочинності, такі як кіберзлочини або ж терористичні загрози.

Отже, головне завдання Інтерполу полягає в сприянні розвитку міжнародного поліцейського співробітництва. Його діяльність спрямована на створення механізмів задля попередження і припинення злочинної діяльності.

Національне центральне бюро Інтерполу в Україні виступає окремим підрозділом, котре інтегроване в структуру національних правоохоронних органів. Його функція полягає в організації та координації міжнародної співпраці в сфері боротьби зі злочинністю, а також в забезпеченні безпосередньої правової допомоги [2].

Так, взаємодія правоохоронних органів України з компетентними органами держав-членів щодо вирішення питань боротьби зі злочинністю, що має транснаціональний характер або виходить за межі держави, здійснюється через Департамент міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції, який є добре організованим, сучасно оснащеним підрозділом, спроможним надавати необхідну допомогу правоохоронним органам держав у проведенні за кордоном оперативно-розшукових та інших заходів у справах про транснаціональні злочини загальнокримінальної та економічної спрямованості [3].

Таким чином, Інтерпол можна вважати глобальною міжнародною організацією, котра займається боротьбою з транснаціональною злочинністю. Його діяльність орієнтована на співпрацю між державами-членами, яка

включає обмін та аналіз оперативної інформації, участь в спільних розслідуваннях пов'язаних з різними видами міжнародних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Басиста І. В., Галаган В. І., Калачова О. М., Максимів Л. В. Міжнародний розшук та видача особи, яка вчинила кримінальне правопорушення: навч. посіб. Київ, 2016. 277 с.

2. Гайова Г. Правові основи діяльності Інтерполу, його роль і місце в системі органів правопорядку. *Підприємництво. Господарство. Право*. 2006. № 5. С. 114–118.

3. Осташевський І. О. Правові системи. *Науково-практичний електронний журнал*. 2017. № 3/4. С. 120.

Науковий керівник – доц. Д. І. Сирота

ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ ВІДКРИТТЯ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСУ СМЕРТІ ОСОБИ, ЗНИКЛОЇ БЕЗВІСТИ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Євгенія Єременко
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Поняття моменту відкриття спадщини має фундаментальне значення для всієї системи спадкових правовідносин. Від цієї дати залежить: визначення складу спадкового майна, встановлення кола спадкоємців, початок строку для прийняття спадщини, виникнення прав і обов'язків у нотаріуса щодо охорони спадкового майна [4].

Однак із початком повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України (24 лютого 2022 року) виник безпрецедентний обсяг випадків, коли неможливо документально підтвердити смерть особи або точно встановити дату її загибелі. Сотні тисяч громадян перебувають у статусі зниклих безвісти, тисячі тіл не ідентифіковано, а на тимчасово окупованих територіях факти смерті не реєструються органами державної влади України [6].

За умов воєнного стану традиційний порядок визначення моменту відкриття спадщини, закріплений у статті 1220 Цивільного кодексу України (далі — ЦК), фактично ускладнений або паралізований. Це спричиняє затримку у відкритті спадкових справ, позбавляє родини доступу до майна, страхових виплат, компенсацій, пенсій у зв'язку із втратою годувальника, а також блокує нотаріальні та судові процедури [1].

Виникла нормативна колізія між загальними положеннями цивільного законодавства і спеціальним

законом – Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12.07.2018 р. № 2505-VIII, який не визначає чіткої кореляції між статусом «зниклого безвісти» та відкриттям спадщини. Зокрема, внесення особи до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти [2] не є юридичним фактом смерті, а тому не відкриває спадщину. Водночас на практиці родини часто сприймають реєстрацію в цьому реєстрі як підтвердження смерті, що породжує численні правові колізії.

Також проблемним є застосування скорочених строків для оголошення особи померлою, передбачених статтею 46 ЦК України, яка встановлює, що особа може бути оголошена померлою через шість місяців після зникнення за обставин, що загрожували життю, – зокрема, внаслідок воєнних дій. Судова практика показує різне тлумачення цього правила, особливо коли дані про зникнення неповні або суперечливі [4].

Тому дослідження моменту відкриття спадщини у період воєнного стану має високу наукову, практичну й соціальну актуальність, оскільки безпосередньо впливає на захист майнових прав громадян, зміцнення правової визначеності та довіри до системи правосуддя й нотаріату.

За загальним правилом, документальним підтвердженням дати смерті є медичне свідоцтво про смерть, видане закладом охорони здоров'я, на підставі якого орган РАЦС проводить державну реєстрацію смерті згідно зі ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [3]. У цьому випадку нотаріус має право відкрити спадкову справу з моменту подання відповідного документа спадкоємцями.

Проте під час воєнного стану можливість отримання таких документів значно обмежена. Часто смерть особи настає в зоні активних бойових дій, у полоні або на тимчасово окупованих територіях, де українські державні

органи не здійснюють свої повноваження. Тому на практиці застосовується інший механізм – встановлення факту смерті судом у порядку окремого провадження відповідно до ст. 315 Цивільного процесуального кодексу України [5].

У таких справах суди визнають допустимими будь-які докази: показання свідків, повідомлення військових частин, документи з волонтерських структур або витяги з відкритих джерел. Верховний Суд у постанові від 17.01.2024 р. у справі № 200/8712/22-ц підтвердив, що факт смерті на тимчасово окупованій території може встановлюватися на підставі сукупності непрямих доказів [2].

Проблема полягає в неоднозначному тлумаченні моменту, з якого спадщина вважається відкритою:

- чи це день, зазначений у судовому рішенні як дата смерті,
- чи день набрання законної сили цим рішенням.

Проблемним залишається питання подвійного статусу: коли особа внесена до реєстру як «зникла», але згодом виявляється живою. У таких випадках суди зобов'язані скасовувати попередні рішення про оголошення померлим, а нотаріуси – анулювати видані свідоцтва про право на спадщину. Це створює складні юридичні наслідки, зокрема необхідність повернення майна спадкоємцями (ст. 1301 ЦК України) [4].

Висновки. Необхідно уніфікувати положення ЦК України та спеціального законодавства, щоб визначити єдиний порядок підтвердження моменту смерті і відкриття спадщини для зниклих безвісти осіб. Держава має створити єдину інтегровану електронну систему обміну даними між Мін'юстом, МВС, ЗСУ та нотаріатом для оперативного підтвердження юридичних фактів.

Список використаних джерел:

1. Роз'яснення щодо здійснення нотаріальних дій у період воєнного стану. Міністерство юстиції України, 2023.
2. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12.07.2018 р. № 2505-VIII (ред. 2025 р.).
3. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (ст. 315).
6. Щорічна доповідь про дотримання прав людини в умовах воєнного стану. Уповноважений ВРУ з прав людини, 2024.

Науковий керівник – доц. А. А. Хребтова

СТАНОВЛЕННЯ Й ОСНОВНІ ЕТАПИ ВЗАЄМОВІДНОСИН УКРАЇНИ Й ЄС

Професор Ігор Митрофанов

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Попри давні євроінтеграційні прагнення України, реального змісту вони набули лише після проголошення незалежності у 1991 році. Співпраця з Європейським Союзом (на той час – Європейськими Співтовариствами) почалася 2 грудня 1991 року. Тоді ж Декларація Європейських Співтовариств визнала незалежність України та закликала підтримувати діалог, спрямований на виконання всіх колишніх зобов'язань СРСР. Як правонаступниця УРСР, Україна використовувала Угоду про торгівлю та економічне співробітництво, підписану 18 грудня 1989 року між ЄС та СРСР. Ця угода забезпечувала правове регулювання відносин до набуття чинності Тимчасової угоди між ЄС і Україною в 1996 році.

У 1992 році Рада ЄС запропонувала укласти угоди про партнерство і співробітництво з усіма пострадянськими республіками. 14 вересня в Брюсселі відбулася перша зустріч на найвищому рівні між Президентом України Леонідом Кравчуком та Головою Комісії Європейських Співтовариств Ж. Делором. Вони зробили спільну заяву про чинність попередніх угод і висловили намір укласти нову угоду про партнерство і співробітництво.

2 липня 1993 року Верховна Рада України прийняла Постанову «Про Основні напрями зовнішньої політики України», яка закріпила членство в Європейських Співтовариствах як перспективну мету. 16 червня 1994 року було підписано Угоду про партнерство та співробітництво (УПС), що набула чинності 1 березня 1998

року. Ця угода, підписана Україною першою серед пострадянських країн, мала такі цілі: розвиток політичного діалогу; сприяння торгівлі та інвестиціям; забезпечення основ для економічного, соціального, фінансового та культурного співробітництва; підтримання України в її прагненнях до демократії та ринкової економіки. У червні 1998 року Україна офіційно заявила про намір набути статусу асоційованого члена ЄС. Для реалізації положень УПС було створено Комітет з питань співробітництва, в рамках якого діяло шість підкомітетів.

На Гельсинській сесії Ради ЄС 10 грудня 1999 року було схвалено Спільну стратегію ЄС щодо України. Вона передбачала підтримку розбудови демократії, ринкової економіки, стабільності та безпеки. Із кінця 90-х років співпраця сповільнилася. Ситуація змінилася після Помаранчевої революції 2004 року, яка продемонструвала прагнення українського народу до демократії. 21 лютого 2005 року було підписано План дій «Україна – Європейський Союз», що мав на меті укладення нової угоди про політичну асоціацію та економічну інтеграцію.

9 вересня 2008 року на 12-му Саміті «Україна – ЄС» було досягнуто домовленості про розробку Угоди про асоціацію. Парафування відбулося 30 березня 2012 року. 21 листопада 2013 року українська влада призупинила підготовку до підписання Угоди. Це стало причиною масових протестів у 2014 року. Перемога Революції уможливила підписання Угоди про асоціацію.

Основні етапи підписання Угоди про асоціацію та подальша співпраця: 21 березня 2014 року – підписання політичної частини Угоди; 27 червня 2014 року – підписання економічної частини; 16 вересня 2014 року – синхронна ратифікація Верховною Радою України та Європарламентом. Угода повністю набула чинності 1 вересня 2017 року. До цього часу вже діяли зона вільної

торгівлі та безвізовий режим. ЄС став основним торговельним партнером України. Для імплементації Угоди 25 жовтня 2017 року Кабінет Міністрів України затвердив План заходів, який передбачав реформи в багатьох сферах: місцеве самоврядування; правоохоронні органи та антикорупційна система; державне управління; виборче законодавство; захист прав людини та гендерна рівність.

7 лютого 2019 року Верховна Рада України внесла зміни до Конституції, закріпивши курс на повноправне членство в ЄС та НАТО. 28 лютого 2022 року Президент В. Зеленський підписав заявку на вступ України до ЄС. Європейська Рада схвалила її 23 червня 2022 року, надавши Україні статус кандидата. Наприкінці 2023 року Рада ЄС ухвалила позитивне рішення про початок переговорів щодо вступу.

Зважаючи на політико-правовий та хронологічний аспекти, можна виділити такі етапи: 1) 1990–1998 роки – визначення політико-правових основ і стратегічної мети євроінтеграції, підписання Угоди про партнерство; 2) 1999–2004 роки – зміцнення стратегічного партнерства, формування політики адаптації законодавства; 3) 2005–2012 роки – розширення співробітництва, переговорний процес щодо Угоди про асоціацію; 4) 2013–2014 роки – зупинення євроінтеграції та Революція Гідності; 5) 2014–2021 роки – відновлення курсу, підписання та імплементація Угоди про асоціацію; 6) 2022 рік – дотепер – Євроінтеграція в умовах повномасштабної війни, набуття статусу кандидата.

Отже, еволюція взаємовідносин України й ЄС показує, що євроінтеграція – це не просто політичний курс, а тривалий процес трансформації, зумовлений волею народу, який попри всі перешкоди, прагне стати частиною європейської спільноти.

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Здобувач третього рівня вищої освіти Віктор Моздалевский
**Київський національний університет будівництва
та архітектури**

Здобувач першого рівня вищої освіти Дмитро Демян
**Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського**

Державне управління у царині міжнародного співробітництва України в галузі цивільного захисту набуло особливого значення в умовах російсько-української війни. Ефективне функціонування єдиної державної системи цивільного захисту під час воєнного стану потребує додаткового забезпечення – сучасною технікою та обладнанням, матеріально-технічними резервами для гарантування безпеки населення.

Мета цього дослідження – це проаналізувати взаємодію України з механізмом цивільного захисту Європейського Союзу та визначення основних етапів просування до повноправного членства в цій системі, починаючи з підписання угоди 8 грудня 2008 року.

Взаємодія між Україною та Механізмом цивільного захисту Європейського Союзу, має послідовний та стратегічний характер, орієнтований на подальшу співпрацю у системі запобігання надзвичайними ситуаціями, реагування на них та усунення їхніх наслідків.

Основними етапами співпраці є:

Підписання угоди між Україною та ЄС про участь у програмі «Механізм цивільного захисту Співтовариства» – 8 грудня 2008 року. Це стало початком офіційного партнерства.

Була здійснена адаптація національного

законодавства щодо європейських норм цивільного захисту, реалізовано спільні тренування та навчання за участю рятувальних підрозділів – 2010-2014 роках.

2022 року – з початку повномасштабного вторгнення РФ, Україна здійснила механізм, отримавши допомогу від країн-членів ЄС, як і гуманітарну так і технічну, і фінансову.

З 2023 року – було розпочато процес поглиблення інтеграції з Механізмом цивільного захисту Європейського Союзу, з метою набуття статусу повноваженого члена. Україна активно бере участь у спільному навчанні, використовує платформу Emergency Response Coordination Centre (ERCC) та узгоджує стандарти щодо директив ЄС.

Кооперація України з МЦЗ ЄС демонструє нам поступову адаптацію та інтеграцію у європейську систему реагування на надзвичайні ситуації. Починаючи з підписання угоди 2008 року до активного залучення у 2022-2025 роках. Ця взаємодія є одною з ключових напрямів зміцнення безпеки та стійкості держави.

Отже адаптація законодавства України у сфері цивільного захисту до стандартів ЄС є не лише правовою вимогою інтеграції, а й практичною необхідністю для забезпечення ефективного реагування на сучасні виклики. Подальший розвиток співпраці з Механізмом цивільного захисту ЄС сприятиме зміцненню потенціалу України у сфері безпеки, координації дій під час надзвичайних ситуацій і гарантуванню захисту життя громадян.

Список використаних джерел:

1. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 № 5403-17. URL: <https://surl.li/cqozyn> (дата звернення: 04.11.2025).

Науковий керівник – доц. О. О. Ченчева

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Анастасія Пелих
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Юридичні особи посідають центральне місце серед суб'єктів цивільного права України, слугуючи фундаментом для функціонування економічних, соціальних та управлінських процесів. Вони є активними учасниками правовідносин, здатними набувати цивільних прав та обов'язків, реалізовувати власні інтереси і нести відповідальність за прийняті зобов'язання [1]. У статті 80 Цивільного кодексу України подано визначення юридичної особи: організації, створеної та зареєстрованої відповідно до вимог законодавства, яка має цивільну правоздатність і дієздатність, а також наділена правом виступати в суді як позивач або відповідач [6].

Процедура створення юридичної особи здійснюється відповідно до рішення засновників або державних органів у передбачених законом випадках. Вирішальним етапом у цьому процесі є державна реєстрація, яка ознаменовує виникнення правосуб'єктності юридичної особи [3]. Юридичні особи виконують вагомую роль у мобілізації капіталу, створенні нових робочих місць та розвитку як приватного, так і державного сектору економіки. Формат їхньої діяльності може варіюватися від підприємств і товариств до кооперативів та установ [3].

Законодавство передбачає кілька підходів до класифікації юридичних осіб. Одним з таких критеріїв є порядок їх створення. На цій основі юридичні особи поділяються на суб'єктів приватного права та суб'єктів публічного права. Юридичні особи приватного права утворюються за принципом приватної ініціативи фізичних

або юридичних осіб шляхом ухвалення установчого рішення і проведення державної реєстрації. Натомість суб'єкти публічного права створюються на підставі розпорядчих актів органів державної влади або місцевого самоврядування з метою реалізації публічних інтересів. Прикладами останніх можуть слугувати державні установи та органи влади [4].

Вони відповідають за свої зобов'язання власним майном, якщо інше не передбачено чинним законодавством або їх установчими документами. Це сприяє забезпеченню стабільності економічного обігу та надійному захисту інтересів кредиторів. Участь у цивільному обігу є ще однією істотною характеристикою юридичних осіб. Вони беруть участь у підписанні договорів, здійснюють господарську діяльність, займаються інвестуванням, благодійністю та міжнародною співпрацею. Крім того, юридичні особи мають право створювати спільноти, такі як асоціації або корпорації, з метою досягнення загальних цілей та підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку[5].

Формування та вираження волі юридичної особи здійснюється її органами управління, які представляють організацію в цивільно-правових відносинах у межах повноважень, визначених чинним законодавством і установчими документами. Згідно зі статтею 92 Цивільного кодексу України, юридична особа реалізує цивільні права та обов'язки через свої органи. Ці органи зобов'язані діяти виключно в інтересах юридичної особи, і перевищення повноважень може бути підставою для визнання угоди недійсною або притягнення осіб до відповідальності [6].

Правове регулювання функціонування юридичних осіб в Україні базується на Конституції України, Цивільному та Господарському кодексах, спеціалізованих

законах, а також міжнародних правових актах [2]. Така нормативна база забезпечує законність діяльності та захист прав усіх учасників цивільних правовідносин. Юридичні особи відіграють ключову роль у становленні демократичного суспільства, стимулюванні економічного розвитку та підтриманні правового порядку в державі [6].

Отже юридичні особи виступають ключовими суб'єктами у сучасному цивільному праві, адже вони значною мірою забезпечують ефективне функціонування економічної системи, соціальної сфери та публічної діяльності. Вони посідають рівноправне становище серед учасників цивільних правовідносин, наділені здатністю набувати та реалізовувати суб'єктивні права і обов'язки, нести відповідальність за виконання зобов'язань та захищати свої інтереси у судових інстанціях.

Юридичні особи як повноправні суб'єкти цивільно-правових відносин виконують важливу роль у забезпеченні реалізації публічних та приватних інтересів, сприяючи поступальному розвитку економіки й суспільства. Водночас їхнє правове регулювання залишається ключовим елементом у гарантуванні правопорядку та правової визначеності в межах цивільного обороту.

Список використаних джерел:

1. Винар Л. В. Юридичні особи, засновані державою: монографія. Львів, 2007. 172 с.
2. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 26.10.2025).
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV: станом на 28 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 26.10.2025).
4. Про затвердження Положення про порядок унесення інформації про фінансові установи - юридичні особи публічного права до Державного реєстру фінансових установ та внесення змін до

розпорядження від 05.12.2003 N 152, Розпорядж. Держ. коміс. з регулювання ринків фінанс. послуг України від 07.07.2005 № 4300: станом на 14 лип. 2014р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0796-05#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

5. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025 № 4196-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

6. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV: станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

Науковий керівник – викл. Л. Є. Даценко

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Єлизавета Позняк
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Цифровізація земельних відносин є одним із ключових напрямів державної політики у сфері сталого управління природними ресурсами. Вона передбачає створення електронних баз даних і кадастрових систем, що забезпечують прозорість інформації про земельні ділянки, спрощують доступ до даних для громадян і бізнесу, підвищують ефективність управління та запобігають зловживанням. Відповідно до Закону України «Про Державний земельний кадастр» та Закону України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», цифровізація сприяє створенню відкритої й надійної системи земельного обліку, яка є основою ефективного землекористування [1; 2].

Рациональне використання земель – одне з найважливіших завдань сучасного українського суспільства, адже майже 98 % продовольства отримується завдяки експлуатації земельних ресурсів. Водночас стан ґрунтів в Україні погіршується через деградаційні процеси, забруднення, нераціональне землекористування та наслідки збройної агресії росії.

Метою дослідження є аналіз процесів цифровізації земельних відносин в Україні та визначення ролі сучасних кадастрових систем у забезпеченні прозорого, ефективного й екологічно збалансованого управління земельними ресурсами. Цифрові технології, зокрема геоінформаційні системи (ГІС), дистанційне зондування Землі та інтегровані бази даних, відкривають нові можливості для моніторингу стану земель, контролю за цільовим призначенням ділянок і своєчасного виявлення порушень земельного законодавства [2, с. 257].

У 2021 р. в Україні розпочато проєкт цифрової трансформації аграрного сектору, який передбачає дворівневу систему: електронну взаємодію держави з учасниками аграрного

ринку («АгроДія») та цифрову трансформацію у сільськогосподарських підприємствах. Це забезпечує збір даних у реальному часі, оперативне реагування на зміни та формування відкритого ринку землі. Перспективними напрямками розвитку є використання технологій точного землеробства, блокчейн-систем для кадастрового обліку, супутникових і дронівих даних для оптимізації використання ресурсів. Такі інструменти підвищують продуктивність, зменшують екологічні ризики та формують інтегровану систему управління земельними ресурсами.

Отже, цифровізація земельних відносин є необхідною передумовою формування сучасної, прозорої та ефективної моделі землекористування. Її розвиток сприяє підвищенню довіри до ринку землі, забезпеченню сталого розвитку аграрного сектору та інтеграції України до європейського простору управління природними ресурсами.

Список використаних джерел:

1. Кулинич П. Ф. Законні земельні інтереси та перспективи їх реалізації в умовах цифровізації земельних відносин. *Правова держава*. 2022. Вип. 33. С. 346–459.
2. Кулинич П. Ф. Цифровізація земельних відносин і право в Україні: методологічні й теоретичні аспекти. *Правова держава*. 2021. Вип. 32. С. 257–265.

Науковий керівник – доц. В. В. Латишева

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ МОЛОКОЗАВОДУ)

Здобувачка першого рівня вищої освіти Надія Солодова
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

В умовах воєнного стану питання правового регулювання безпеки праці набуває особливої актуальності, оскільки підприємства України продовжують функціонувати навіть під час військових дій. Забезпечення охорони праці – це не лише обов’язок роботодавця, а й важливий елемент національної безпеки, що сприяє збереженню економічного потенціалу держави. У процесі європейської інтеграції Україна активно адаптує своє законодавство до стандартів Європейського Союзу (ЄС), зокрема у сфері охорони праці та промислової безпеки.

Воєнний стан створює нові виклики для роботодавців і працівників. На підприємствах, зокрема у сфері харчової промисловості, постає необхідність забезпечення безперервного виробництва та безпеки персоналу.

На законодавчому рівні діють норми, які передбачають відповідальність роботодавців за недотримання вимог безпеки навіть у складних умовах воєнного стану. Державна служба України з питань праці зберігає контрольні повноваження, хоч і з певними обмеженнями.

Молокопереробне підприємство – це об’єкт підвищеної санітарної та технологічної небезпеки. У період воєнного стану адміністрація молокозаводу зобов’язана не лише забезпечити стабільність постачання готової продукції, а й дотримання норм охорони праці.

На прикладі типового молокозаводу можна виділити

такі напрями роботи: організація безпечних умов праці у цехах із дотриманням температурного режиму, вентиляції, санітарних вимог; створення запасів води, пального й електроенергії для безперервної роботи в умовах перебоїв електропостачання; запровадження внутрішніх нормативів щодо дій під час повітряних тривог, обстрілів тощо; проведення регулярного медичного контролю за станом здоров'я працівників; навчання персоналу правилам безпечного користування обладнанням. Такі заходи дозволяють мінімізувати ризики виробничого травматизму та забезпечити продовольчу безпеку держави.

Процес європейської інтеграції України передбачає гармонізацію національного законодавства з директивами ЄС. Впровадження європейських стандартів вимагає від українських підприємств, зокрема молокозаводів, переходу до системного управління охороною праці: аналізу ризиків, моніторингу небезпечних факторів, постійного навчання працівників. Отже, європейський досвід сприяє підвищенню рівня безпеки праці та формуванню культури безпеки серед роботодавців і працівників.

Правове регулювання безпеки праці у воєнний час залишається одним із ключових напрямів державної політики. Навіть у складних умовах війни підприємства, зокрема молокозаводи, мають дотримуватися норм охорони праці, оскільки від цього залежить не лише життя людей, а і стабільність економіки.

Процес європейської інтеграції відкриває нові можливості для вдосконалення національного законодавства, підвищення стандартів безпеки та формування культури відповідального ставлення до безпеки праці.

Науковий керівник – доц. Є. Є. Лашко

ОСОБЛИВСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ МАШИНОБУДІВНОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Здобувачка першого рівня вищої освіти Яна Троцька
**Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського**

Дія режиму воєнного стану генерує надзвичайні загрози (прямі бойові дії, атаки з повітря, диверсійна діяльність), що змушує докорінно переглянути організацію безпеки на промисловості. Машинобудівний сектор, як фундамент оборонного потенціалу держави, опиняється у центрі уваги. Нормативна база в цій сфері має на меті забезпечення працівників, захист матеріально-технічної бази та підтримку стабільності виробничих процесів. Це вимагає невідкладного поєднання та пристосування існуючих стандартів охорони праці (далі – ОП) до реалій цивільного захисту (далі – ЦЗ) та функціонування економіки в особливий період.

Наявність дієвої правової бази для безпеки виробництва є критичною умовою для стабільної роботи оборонної галузі. В умовах повномасштабної війни, завдання пристосування цієї системи до екстремальних реалій стає першочерговим юридичним пріоритетом. Актуальність загострюється через унікальну комбінацію ризиків: з одного боку – традиційні виробничі небезпеки, з іншого – безпосередні воєнні фактори.

Законодавство, зокрема Закон № 2136-IX, що регламентує трудові відносини під час війни, модифікує деякі гарантії, але не скасовує ключового зобов'язання роботодавця щодо захисту життя і здоров'я персоналу [1]. Базовими нормативними актами виступають Кодекс цивільного захисту, що охоплює питання укриття людей та реагування на воєнні надзвичайні ситуації, та профільний

Закон про мобілізацію, який встановлює правила роботи суб'єктів господарювання в особливий період [2, 3].

На практиці виникає низка ключових правових та організаційних труднощів: розбіжність між стандартами охорони праці та алгоритмами цивільного захисту; брак ефективної взаємодії між адміністрацією заводів, органами військової влади та рятувальними службами при ліквідації наслідків атак; юридична дилема: пріоритетність виконання невідкладних військових контрактів проти вимоги припиняти роботу під час повітряних тривог; нестача фахівців зі служби ОП та брак фінансування для належного облаштування чи оновлення фонду укриттів на промислових майданчиках.

Забезпечення безпеки в машинобудуванні є вирішальним фактором життєздатності всього оборонного сектору. Подальший розвиток у цьому напрямі вимагає не лише оновлення інфраструктури (укриттів, засобів захисту), а й нагального узгодження відповідних правових інструментів (трудового права, норм ЦЗ). Перед державою стоїть завдання побудувати адаптивну нормативну систему, в основі якої лежать принципи збереження людського життя, запобігання вторинним техногенним катастрофам через воєнні дії та швидкого реагування на будь-які інциденти.

Список використаних джерел:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2136-20. URL: <https://surl.lu/urunpz> (дата звернення: 04.11.2025).
2. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 № 5403-17. URL: <https://surl.li/cqozyn> (дата звернення: 04.11.2025).
3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію. стану: Закон України від 21.10.1993 № 3543-12 URL: <https://surl.lu/sdstmr> (дата звернення: 04.11.2025).

Науковий керівник – ас. А. О. Шуть

ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Асистентка Анастасія Шуть

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

У сучасних умовах безпекові виклики, спричинені війною, техногенними катастрофами, кліматичними змінами та кібератаками, змінюють розуміння сутності національної безпеки. Одним із її ключових елементів є цивільна безпека, що передбачає захист населення, територій, критичної інфраструктури та забезпечення стійкості держави перед надзвичайними ситуаціями.

Процес європейської інтеграції України вимагає глибокої гармонізації правових механізмів у сфері цивільного захисту, управління ризиками та реагування на кризи відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Цивільна безпека є однією з основоположних передумов національної безпеки та сталого розвитку. Для України, яка перебуває в активній фазі реформування державного управління і прагне інтеграції до ЄС, адаптація системи цивільної безпеки до європейських механізмів (зокрема, до вимог Європейського механізму цивільного захисту) є не лише технічною, а й правовою необхідністю. Важливість проблеми зростає через сучасні виклики: війна, техногенні аварії, зростання ролі кіберзагроз, а також потребу у формуванні культури безпеки серед населення.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» (2018 р.), цивільна безпека є складовою загальнодержавної системи безпеки. Вона охоплює заходи, спрямовані на захист населення та територій від надзвичайних ситуацій природного, техногенного, екологічного чи воєнного характеру [1]. Організаційно-

правову основу становить Єдина державна система цивільного захисту, діяльність якої регулюється кодексом цивільного захисту України, а також відповідними постановами Кабінету Міністрів та відомчими актами.

Європейський Союз розглядає цивільну безпеку як частину загальної політики безпеки та оборони (CSDP). Ключовим інструментом є Європейський механізм цивільного захисту (EU Civil Protection Mechanism), який забезпечує координацію реагування на надзвичайні ситуації між державами-членами.

Серед основних проблем правореалізації в Україні є:

- неузгодженість законодавства із європейськими нормами (зокрема, у сфері управління ризиками катастроф);
- недостатня координація між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- відсутність єдиного цифрового простору безпеки (обмін інформацією, раннє попередження, реагування);
- кадровий дефіцит і обмежені ресурси для реалізації реформ.

Цивільна безпека є ключовим елементом системи національної безпеки України та має стратегічне значення в умовах європейської інтеграції. Її розвиток передбачає не лише технічну модернізацію, але й гармонізацію правових механізмів, створення прозорої системи управління ризиками та зміцнення партнерства між державою, громадянами й міжнародними інституціями. Україна, інтегруючись до Європейського Союзу, повинна сформувати модель цивільної безпеки, що відповідатиме принципам стійкості, превентивності та солідарності – основним засадам європейського підходу до безпеки.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://surl.lu/ofkzdp> (дата звернення 26.10.2025)

Наукове видання

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ, ПРАВОВІ
ТА СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VIII Міжнародної науково-практичної конференції

25-26 листопада 2025 року
м. Кременчук